

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Integritet och oberoende, ideella organisationers livlina.

SW2237, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 30 hp
Scientific Work in Social Work, 30 higher education credits
Masternivå
VT 2014
Författare, Ulla-Britt Swensson
Handledare, Staffan Johansson

Abstract

Titel

Integritet och oberoende, ideella organisationers livlina.

Författare

Ulla-Britt Swensson

Nyckelord

Ideella organisationer, Överenskommelsen 2008, särart/mervärde, integritet/oberoende

2008 gjordes en - Överenskommelse/ÖK - mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting, som innehöll parternas gemensamma vision, gemensamma principer och vilka åtgärder de åtar sig. Ideella organisationer antas ha något unikt och/eller gör något som offentlig verksamhet eller privata företag varken har eller kan göra och detta ger ideella organisationer en särställning, de utgör en särart, vilket antas bidra till ett mervärde till samhället. Uppsatsens syfte är att undersöka om ÖK har underlättat eller försvårat för ideella organisationer att skapa och återskapa sin särart och om ÖK därmed har stärkt eller försvagat ideella organisationers bidrag till ett mervärde till samhället. Frågeställningarna gäller definition av särart och mervärde och hur sambandet ser ut mellan särart och mervärde samt vilka faktorer som påverkar särart och mervärde. Det empiriska materialet bestod av intervjuer med 8 ideella organisationer. Resultatet visar att organisationernas särart och mervärde var både gemensamma och specifika och att särart och mervärde sammanföll, de var samma sak. Samtliga ansåg t ex att ideologin, dess betydelse för organisationerna och medlemsmakt var särarter och mervärden. Enigheten var stor beträffande vilka faktorer som påverkade särarten och mervärdet, bl a bekräftelse från och samarbete med offentlig verksamhet samt ekonomiska förutsättningar, bl a hur bidrag från offentlig verksamhet utformas. Mina slutsatser är att ideella organisationers integritet och oberoende påverkas, inte beroende på samarbetet med offentlig verksamhet eller med andra organisationer m.m. utan beroende på hur samarbetet sker. Ideella organisationers integritet och oberoende påverkas även inifrån den egna organisationen, t ex på höjda krav på effektivitet, vilket minskar medlemmarnas möjligheter att utöva medlemsmakt.

Abstract

Title

Integrity and independence, the lifeline of non-profit organizations

Author

Ulla-Britt Swensson

Keywords

Non-profit organization, Agreement 2008, uniqueness and value, integrity and independence

In 2008, an agreement between the government, non-profit organizations within the social area and local authorities was made. It contains the shared vision and principles of both sides and which commitments both sides accepted. Non-profit organizations are assumed to have something unique and/or do something that neither public nor private sector can do and that this gives non-profit organizations a special status. They represent something special which is estimated to contribute value to the society. The purpose of this paper is to investigate whether this agreement have made it easier or more difficult for non-profit organizations to create and recreate their uniqueness and if the agreement have strengthened or weakened for non-profit organizations to provide value to the community. The questions affected to the definition of the uniqueness and the value it provides and how the relationship between the uniqueness and the value look and factors that may affect the uniqueness and the value. The empirical data consisted of interviews with eight non-profit organizations which were very different. Results show that uniqueness and value of the organizations were both common and specific and that the uniqueness and the value was the same thing, it coincided. Everyone considered for example, that the function of ideology and power of the members was a uniqueness and at the same time a value. There was a large agreement which factors that affect the uniqueness/-values added, including confirmation by public sector and economic conditions, including how contribution from the public sector were given. My conclusions was that non-profit organizations' integrity and independence may not be affected depending on the cooperation itself, it is depending on how the cooperation takes place, the cooperation may not affect the inmost core of the organization. Non-profit organizations' integrity and independence also influenced from within the organization, due to higher demands of efficiency reducing members' ability to exert the power of the members.

Innehållsförteckning

1	Civila samhällets integritet och trycket utifrån	6
1.1	Det civila samhället och ideella organisationer.....	6
1.2	Särart och mervärde, integritet och oberoende.....	6
1.3	Civila samhällets relation till offentlig verksamhet.....	7
1.4	Syfte och frågeställningar.....	8
1.5	Överenskommelser med offentlig verksamhet.....	8
1.6	Förförståelse.....	10
1.7	Innehåll i uppsatsens kapitel.....	13
2	Ideella organisationer, samordning och samarbete.....	14
2.1	Ideella organisationer, föreningar, stiftelser, m.m.....	14
2.2	Ideella organisationers behov av samordning.....	15
2.3	Samarbete med offentlig verksamhet	16
3	Tidigare forskning om det civila samhället.....	19
3.1	Särart och mervärde, integritet och oberoende.....	19
3.2	Samband med föreningsdemokrati.....	23
3.3	Dialogprocessen med offentlig verksamhet	24
3.4	Sammanfattning av tidigare forskning.....	26
4	Val av teori och teoretiska perspektiv.....	28
4.1	Teori om idéspredning, organisationer och omgivning.....	28
4.2	Teorier och teoretiska perspektiv inom civilsamhället.....	29
5	Val av metod, etiska överväganden och tillvägagångssätt.....	34
5.1	Val av metod.....	34
5.2	Tillvägagångssätt.....	34
5.3	Etiska överväganden.....	36
5.4	Diskussion om tillvägagångssättet, validitet och reliabilitet.....	38
6	Resultat, analys och integrering av teori och empiri.....	40
6.1	Om och hur frågeställningarna har besvarats.....	40
6.2	Resultat av intervjuer.....	41
6.3	Analys av intervjuer, integrering av teori och empiri.....	52
6.4	Slutsatser	64
7	Diskussion, bidrag till nya perspektiv.....	67
7.1	Om slutsatserna har bidragit till att syftet har uppnåtts.....	67
7.2	Nya perspektiv på problemet.....	70

Referenslista och förkortningar

Bilagor. 1. Inbjudna organisationer. 2. Introduktionsbrev 3. Frågeguide

Förord

Jag vill tacka många personer som har gjort det möjligt för mig att skriva denna uppsats.

Jag har haft den stora förmånen att få intervjua 8 representanter för olika ideella organisationer i Göteborg. Jag tyckte det var jätteroligt att göra intervjuerna, mindre roligt att skriva ut dem. Men det allra roligaste var att analysera intervjuerna. Det som då hände var ett mirakel. Plötsligt förstod jag vad respondenterna ville berätta för mig. det som till en början låg dolt i materialet. Det som de hade att förmedla var unik kunskap som jag hoppats jag har kunnat förvalta i uppsatsen. TACK för att ni tog er tid och besvarade mina frågor på ett sätt som jag innan, inte trodde var möjligt.

Dessutom vill jag tacka Jan Linde, som har varit ett extra stöd, en mentor utöver det vanliga. Kunniga praktiker inom det civila samhället växer inte på träd. Jan besitter enorma kunskaper och har många års erfarenhet av arbete inom ideella organisationer, på alla nivåer som finns. Vi har fört många och långa diskussioner och jag har fått ett stort antal roliga och tankeväckande infallsvinklar. TACK för att du inte har tappat tilltron till mig utan stöttat mig i vått och torrt.

Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Staffan Johansson, för att han under arbetets gång krävt mer än det jag hade presterat och därmed tvingade mig att åstadkomma något bättre.

Göteborg 140525

Ulla-Britt Swensson

1 Civila samhällets integritet och trycket utifrån

Denna uppsats i socialt arbete har inte sin hemvist i offentlig verksamhet utan i det civila samhället, i vilket ingår ett stort antal ideella organisationer varav många arbetar med sociala frågor. I första kapitel berättar jag mer om det civila samhället och hur problemet ser ut och varför jag vill skriva om det. Vilket syfte jag har med uppsatsen och vilka frågor jag vill ha besvarade och hur det kom sig att ideella organisationer och offentlig verksamhet gjorde en Överenskommelse.

1.1 Det civila samhället och ideella organisationer

Ett vanligt sätt att indela samhället är i tre sektorer, offentlig sektor, privata företag och ytterligare en sektor som är något helt eget, som varken är en del av offentlig verksamhet eller av privata företag, det civila samhället. Det civila samhället är en egen sektor, det står på egna ben. De tre sektorerna är fristående, samtidigt som de tillsammans utgör en helhet (Wijkström & Lundström 2002). Det civila samhället är ett relativt nytt begrepp men det finns flera andra t ex ideell sektor, den 3:e sektorn, social ekonomi och ideella organisationer, idéburna organisationer. Av de olika namnen framgår att det finns skillnader hur begreppen definieras, men de används synonymt. Begreppet det civila samhället indikerar en avgränsad sfär och ideella organisationer, sociala system som har organiserade aktiviteter baserad på en vägledande ideologi. Dessa begrepp används samtidigt. Det civila samhället består i sin tur av två delar, den ena utgörs av individer, familjer, släkt och vänner och den andra av ideella organisationer. Det finns ett tydligt och nära samband mellan det civila samhällets båda delar. Med denna definition är den först delen som utgörs av individer, äldre än de andra sektorerna och borde därför inte alls benämnas den 3:e sektorn utan den 1:a eftersom denna del är samma sak som mänsklighetens historia. Den andra delen av det civila samhället, som består av ideella organisationer har sitt historiska ursprung i tidig medeltid 400 – 900. Leopold (2006) hänvisar till Black (2003) och till hävd.

1.2 Särart och mervärde, integritet och oberoende

Ideella organisationer antas ha något unikt och/eller gör något som organisationer från offentlig verksamhet eller privata företag varken har eller kan göra och att detta ger ideella organisationer en särställning, de utgör en särart, vilket antas bidra till ett mervärde till samhällsbygget (Hultén & Wijkström 2006). I tidigare forskning förekommer begreppet särart, men oftare används andra uttryckssätt t ex det som är utmärkande, särskilt, unikt eller speciellt för en ideell organisation. Begreppet mervärde förekommer mera sällan och inte alltid som en effekt av särarten och inte heller som om det finns en koppling mellan särart och mervärde. Hultén och Wijkström (2006) hänvisar till Anheier (2005).

I uppsatsen vill jag ta reda på om ideella organisationer utgör en särart och hur denna särart i så fall ser ut och om särarten bidrar till ett mervärde och hur mervärdet ser ut. Om det finns något samband mellan särart och mervärde och hur det i så fall ser ut. Jag använder begreppen särart och mervärde trots att det finns en begreppslig förvirring, både inom tidigare forsk-

ning och inom ideella organisationer. Hultén och Wijkström (2006) och Johansson (2005) anser att det finns en påtalig risk för att ideella organisationers integritet och oberoende påverkas av samarbete med offentlig verksamhet och att det i sin tur påverkar särarten, men paradoxen är, för att mervärdet ska komma samhället till del, är det samtidigt angeläget för ideella organisationer att samarbeta med offentlig verksamhet.

1.3 Civila samhällets relation till offentlig verksamhet

Relationen mellan det civila samhället och offentlig verksamhet har i århundraden varit konfliktfylld, inte minst mellan kyrkan och staten, vilket har resulterat i många krig. Gustav Vasa gjorde kyrkan till en del av offentlig verksamhet på 1500-talet. Uppror mot offentlig verksamhet har skett och sker även i dag, med aktörer från det civila samhället. Under de sista 150 åren har relationen mellan det civila samhället och offentlig verksamhet i Sverige varierat, den har ibland varit konfliktfylld, bl a beroende på vilka förutsättningar det civila samhället och dess ideella organisationer har haft att ställa krav på förändringar av samhället. Men relationen har också präglats av samförstånd och samarbete vilket under de senaste åren skett genom olika former av samråd, remissförfarande m.m.

Trots denna långvariga relation mellan det civila samhället och offentlig verksamhet lades först 2001 en proposition som berörde det civila samhället i sin helhet, Folkkrörelseutredningen (<http://regeringen.se>). Innan dess fanns knappt någon övergripande politik för det civila samhället och för ideella organisationer och deras funktion och verksamhet. Delvis beroende på bristande intresse men också beroende på att det förelåg en viss politisk samsyn. Därefter har både initiativen och intresset ökat. 2005 beslutade nuvarande regering att utreda den framtida folkrörelsepolitiken. De bytte fokus från folkrörelser till det civila samhället och 2009 överlämnade regeringen propositionen, En politik för det civila samhället. Regeringen ville synliggöra det civila samhällets betydelse och hur relationen mellan staten och det civila samhället såg ut. Propositionen har som utgångspunkt att det civila samhället och ideella organisationer har en viktig demokratisk funktion. I, En politik för det civila samhället betonades att det fanns behov av ett uppföljningssystem för hur samarbetet mellan ideella organisationer och offentlig verksamhet bedrivs och hur det ska bedrivas. Det var en viktig omständighet till tillkomsten av Överenskommelsen.

2008 gjorde ideella organisationer inom det sociala området en - Överenskommelse/ÖK - med regeringen och Sveriges kommuner och landsting (Överenskommelsen 2008). Idén om ett avtal kom från det civila samhället. Under ett par år drevs frågan om ett spelregelavtal. 2007 gjorde regeringen frågan till sin och ersatte tankarna om ett avtal med en ÖK (Johansson 2011).

Med mål att stärka de ideella organisationers självständiga och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare, samt att stödja framväxten av en betydligt större mångfald av utförare och leverantörer av sociala tjänster inom hälso- och sjukvården och omsorgen. ÖK

Tillblivelsen av ÖK inleddes med en dialogprocess och denna process ligger till grund för Johansson avhandling, I dialogens namn (2011). Hon har följt processen genom att ta del av dokumentation och personlig närvaro. Dialogprocessen och ÖK har följts upp av 3 rapporter, (Gavelin 2010, 2011) och (Nordfeldt 2012) och 2 tematiska studier (Gavelin, Kassman, & Engel 2010). I den 2:a studien, (Johansson, Kassman & Scaramuzzino 2011) ingår ett kapitel om demokratiaspekter på nya styrformer, där forskarna ser en förändring av styrform från government till governance, där det senare begreppet förtydligas av begreppen participatory governance och collaborative governance, vilket visar att det finns fler samhällsaktörer än tidigare som är och vill vara delaktig i styrning och beslutsfattande av offentlig verksamhet. Förklaring till övergång från government till governance är att det har blivit allt svårare för en regering att inte bara fatta beslut utan också att genomföra dem, bl a beroende på maktförskjutningar uppåt, t ex till EU och nedåt till regional och lokal nivå. Statens roll har förändrats från att ha varit den som tidigare bestämde hur samhället skulle utvecklas till att skapa förutsättningar för utveckling tillsammans med andra, t ex det civila samhället. Ytterligare en aspekt är svårigheten att genomföra beslut. För att det ska bli möjligt behöver staten både få tillgång till speciell kunskap från andra aktörer och öka sin legitimitet. Det är behovet av en förändrad styrform till governance som förklarar ÖKs betydelse, för offentlig verksamhets förutsättningar att styra och fatta beslut på nationell, regional och lokal nivå. Tidigare gav samarbete med ideella organisationer möjlighet att få tillgång till speciell kunskap och ökad legitimitet, governance är nu snarare en förutsättning för offentlig verksamhet att tillsammans med andra samhällsaktörer utöva sin styrande och genomförande roll.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka om ÖK har underlättat eller försvårat för ideella organisationer att skapa och återskapa sin särart och om ÖK därmed har stärkt eller försvagat för ideella organisationer att bidra med ett mervärde till samhällsbygget.

1. Hur definierar ideella organisationer särart?
2. Vilka faktorer anser ideella organisationer påverkar särarten?
3. Påverkade dialogprocessen särarten?
4. Hur definierar ideella organisationer mervärde?
5. Hur ser sambandet ut mellan särart och mervärde enligt ideella organisationer?

1.5 Överenskommelser med offentlig verksamhet

Hägglund och Sabuni skrev i en debattartikel 2007

har den ideella sektorn ömsom negligerats, ömsom institutionaliserats in i det offentligas trånga mallar (Johansson, Kassman och Scaramuzzino 2011)

Idén att göra en ÖK mellan ideella organisationer och regeringen kom från England (Johansson 2011) där Compact undertecknades 1998. Czarniawska (2005) förklarar och beskriver hur idéer sprids och slår rot. Compact har fått efterföljare i Kroatien, Frankrike, och

Danmark. I England hade NCVO – National Council for Voluntary Organisations en pådrivande roll. Organisationen bildades 1919 och har ca.7000 medlemsorganisationer, vilket gör den till Englands nu största paraplyorganisation. NCVOs roll har under åren varierat. Under 60-talet ökade andelen brukarorganisationer som betonade rollen som röstbärare för utsatta och marginaliserade grupper, men det var utförarrollen dvs ideella organisationer som utför service och tjänster, som var viktigast för NCVO. Vid en konferens med ideella organisationer fick NCVO mandat att företräda sektorn i samarbetet med regeringen. För att implementera Compact och få till lokala ÖK bildades Compact Voice med stöd av statliga bidrag. Compact Voice består av ideella organisationer som fortsätter dialogen med regeringen. Därefter har uppföljningar och revideringar gjorts. I samband med regimskiftet 2010 omformulerades dokumentet, men idén om en ÖK finns kvar.

1998 fick Cesam - en förening som arbetar med samhällsarbete (<http://cesam.se>) kontakt med NCVO och i samband med det, kännedom om Compact. Cesam var medlem i paraplyorganisationen Forum för frivilligt socialt arbete som bildades 1993 (<http://socialforum.se>). Vid den tidpunkten befann sig dock Forum inte i den situationen att idén kunde slå rot enligt Johansson (2011) som hänvisar till Czarniawska och Joerges (1996). Först några år senare var det möjligt och det var Forum som tog initiativet ” trots avsaknad av en långvarig tradition som politisk röst för den ideella sektorn ” (Johansson 2011). Forums syfte var främst att beakta att det svenska systemet för välfärd inte monterades ned och att ideella organisationer behöll sin kompletterande roll. Johansson (2011) uppger att det framgick att Forum aspirerade på att vara regeringens part och ha samma roll som NCVO hade i England. I Sverige till skillnad mot i England var det två paraplyorganisationer Forum och Famna (<http://famna.org>) som båda kom att spela en avgörande roll vid tillblivelsen av ÖK. Forum var förespråkare för ideella organisationers röstbärande och Famna för ideella organisationers utförande funktion. Famna bildades 2004 för att vara en branschorganisation – för icke vinstdrivande organisationer inom vård och omsorg och underlätta dialog med rikspolitiker, vilket innebar att funktionen som samordnare för ideella organisationer som har en utförande funktion, var etablera redan innan dialogprocessen.

Det finns ett viktigt skäl till varför jag beskriver dialogprocessen så utförligt i avsnittet, tidigare forskning. Efter att ha läst Johanssons avhandling tycker jag det framgår att dialogprocessen i hög grad skedde på regeringens villkor. Ideella organisationer är alla, mer eller mindre präglad av föreningsdemokrati. Förankring hos medlemmarna är av stor vikt och att förankra idéer och diskutera förslag tar tid. Samarbete med ideella organisationer är därför mycket tidskrävande och det kolliderade ständigt med regeringens krav på effektivitet. Jonsson (2006) hänvisar till Michels (1983). När två olika organisationer ska samarbeta ställs parterna inför en speciell situation. Antingen måste båda parter beakta att det finns stora skillnader eller så tar en part över, ofta den starkare och agerar utifrån sin maktposition. I avhandlingen framgår det att dialogprocessen styrdes av regeringen och när ideella organisationer åberopade, vikten av förankring hos medlemmarna, fick de inget gehör. Min fundering är, hur

kommer framtida samarbeten, se ut mellan offentlig verksamhet och ideella organisationer med tanke på hur samarbetet såg ut under dialogprocessen?

De aktörer som var involverade i den nationella dialogprocess har samstämmt sagt att den är de lokala ÖK mellan kommuner och ideella organisationer som är viktigast (Gavelin 2011). Det är på denna nivå som SKL- Sveriges kommuner och landsting ser sig som viktig aktör, inte på den nationella, där de heller inte hade någon framträdande roll. Gavelin (2011) har följt uppkomsten av lokala ÖK i Botkyrka 2009 och Örebro 2010. Därutöver finns lokala ÖK i Göteborg 2012, Uppsala 2012, m fl samt en för Region Skåne 2010.

Principen om ideella organisationers självständighet och oberoende har formulerats olika i den nationella ÖK (2008) och i Göteborgs lokala (2012)

Utdrag ur - den nationella ÖK

Regeringens åtaganden och åtgärder. Principen om självständighet och oberoende.

Åtaganden att

- rollen som röstbärare och opinionsbildare erkänns
- visa respekt för enskilda organisationers egenvärde

Åtgärd

- verka för att statliga stöd utformas med hänsyn till principen om självständighet och oberoende

Utdrag ur - Göteborgs lokala ÖK

Gemensamma principer för parternas ömsesidiga förhållningsätt. Integritet och oberoende.

- Principen om integritet och oberoende innebär att samverkan mellan Göteborgs stad och social ekonomi sker så att organisationernas integritet, initiativförmåga och självbestämmande respekteras.

Kommunens stöd och stimulans till den sociala ekonomin utformas med hänsyn till organisationernas integritet och oberoende.

På vilket sätt ideella organisationers integritet och oberoende ska respekteras skiljer sig mellan den nationella ÖK och Göteborgs lokala. I den lokala är det i samarbetet som ideella organisationers integritet och oberoende ska respekteras. I den nationella ska organisationen ha en självständig och oberoende roll och det är organisationernas egenvärde som ska respekteras. I båda betonas att stöd från offentlig verksamhet ska utformas med hänsyn till ideella organisationers självständighet och oberoende alternativt integritet och oberoende.

1.6 Förförståelse

Förförståelse är enligt Bergström och Boréus (2005) som hänvisar till Gadamer (1997) en förutsättning för tolkning. Erfarenheter, upplevelser samt levnadsförhållanden påverkar förståelsen av en text och därmed tolkningen. En text kan tolkas på oändligt många sätt beroende på uttolkarens historia och livssituation. Min förförståelse baseras på många års medlemskap i ideella organisationer och 15 års anställning i en. Jag har skrivit motioner och röstat på årsmöten. Jag är och har varit förtroendevald, diskuterat ideologi och reviderat stadgar. Men ald-

rig på allvar reflekterat över vilka faktorer påverkar föreningars integritet och oberoende vilket är en viktig princip som ingår i föreningsdemokrati.

Jag är socionom och har arbetat med socialt arbete i 25 år. 2010 började jag masterprogrammet i socialt arbete. Den första kursen, Socialt arbete i relation till den sociala ekonomin/3:e sektorn har präglat mina kursval och min syn på socialt arbete och ideella organisationers betydelse för samhället. Jag insåg mer än tidigare vilken viktig social funktion många ideella organisationer har och vilken stor del av socialt arbete som de utför, inte minst inom socialtjänstens kärnområden. I flera paragrafer i socialtjänstlagen betonas att socialtjänsten ska samarbeta med föreningar, vilket säkert sker men som skulle kunna ske i ännu högre grad. Jag har vid val av kurs, där det varit möjligt, valt en inriktning med anknytning till ideella organisationer och dess funktion i samhället. Studierna har ändrat mitt synsätt från att vara praktiker till en roll som praktiker/forskare. En del av den litteratur som jag har läst vid tidigare kurser, har varit utgångspunkt vid val av litteratur för uppsatsen.

Jag vill förstå vilken betydelse föreningsdemokrati har och har haft inte bara för ideella organisationer och det civila samhället utan också för samhället i stort. Föreningsdemokrati som har överlevt genom århundraden, som inte går att hänföra till någon given person eller någon forskare utan grundad på hävd. Christer Leopold är inte forskare men en kunnig praktiker, vilket framgår av hans bok, Professionell ideell, som jag har tagit med i tidigare forskning. Jag hänvisar enbart till Leopold när det gäller föreningsdemokrati och till de begrepp/principer som ingår i föreningsdemokrati. Det finns tidigare forskning om föreningsdemokrati men kunskap om föreningsdemokrati grundas även på hävd.

Var och när föreningen fick sin för oss idag så bekanta form med stadgar, årsmöte, vald ledning, och medlemsavgift går förmodligen inte att fastställa. För Europas del måste det i vart fall ha skett före år 1000. Leopold (2006)

Wijkström och Lundström (2002) uppger att ideella organisationer utgör frizoner i samhället. De kan ha andra värderingar, synsätt och metoder än vad som gäller i samhället i övrigt. Inom föreningsdemokrati ingår ett antal rättigheter för medlemmarna som inte har någon motsvarighet avseende människors rättigheter inom samhället i övrigt.

Föreningsdemokrati är all demokratis urmoder, inte dess barn eller barnbarn. Leopold (2006)

Ideella föreningen tillämpar föreningsdemokrati i dess vidaste form. Ekonomiska föreningar i mindre omfattning och stiftelser ännu mindre. Den ideella föreningen är öppen för alla. Den är självständig och oberoende från offentlig verksamhet. Föreningen utgörs av sina medlemmar, medlemmarna är/äger föreningen som finns till för att förverkliga en idé. Medlemmarna är jämlikar och bestämmer föreningens stadgar och fattar alla viktiga beslut på medlemsmöten. Beslut är förankrade hos medlemmarna. Föreningen styr sig själv. Medlemmarna väljer förtroendevalda, styrelse, m.m. Styrelsens beslutanderätt regleras i stadgarna. Föreningen delar inte ut vinst till någon ägare, överskott används för målgruppen i verksamheten. Förening-

gens verksamhet möjliggörs av medlemmarnas ideella arbete, av medlemsavgifter, gåvor m.m. Medlemmarna bestämmer när och hur mycket och med vad de vill arbeta och de organiserar själva sitt arbete (Leopold 2006).

Det som förvånar mig är att de som forskar om det civila samhället och/eller om ideella organisationer i Sverige inte i särskilt hög grad, berör föreningsdemokrati. Att internationella forskare inte gör det, kan förklaras av att de har annan lagstiftning eller annan praxis. Det finns många andra former av ideella organisationer än de som finns i Sverige enligt Wijkström och Lundström (2002). Många forskare som jag har valt att hänvisa till utgår från föreningsdemokratiska begrepp såsom demokrati, demokratiska processer, demokratiskt uppbyggnad, förankrade beslut, vald ledning, inga ägare och ingen vinstutdelning. Men många forskare förefaller inte se dessa delar som delar av en helhet, utan som separata. När en del forskare utgår från enskilda faktorer som ingår i föreningsdemokrati t ex medlemsmakt, definierar de begreppen vagt och onyanserat. Hultén och Wijkström (2006) påpekar ”att demokratiska beslutsprocesser, ger medlemmarna möjlighet att påverka föreningen och att beslut är förankrade hos medlemmarna”, är ett sådant exempel. Att påtala att medlemsmakt innebär att medlemmar ges möjlighet att påverka föreningen är en underdrift. Medlemsmakt innebär att det är medlemmarna som bestämmer i en förening. Förankring av beslut hos medlemmarna betyder att beslut är förankrade hos medlemmarna innan det tas, inte efteråt.

Några forskare som jag hänvisar till och som har gjort studier om särart och mervärde eller har berört området är Johansson (2005), Hultén och Wijkström (2006) och Gavlin, Kassman och Engel (2010). De har framförallt studerat särart och mervärde där ideella organisationer är utförare, en del med många anställda. Med utförare avses de ideella organisationer som producerar service eller är leverantörer av tjänster främst inom hälso- och sjukvård och omsorg. Studien som Gavlin, Kassman och Engel (2010) har gjort är världsomspännande och omfattar ett mycket stort antal organisationer, flera från USA. De uppger att det finns få studier av röstbärande/opinionsbildande ideella organisationers särart bl a beroende på att ingen riktigt vet vad som ska studeras. För att kunna göra jämförelser mellan organisationer som är röstbärare och utförare, privata, offentliga eller ideella vore ett alternativ att göra det inom de områden där ideella röstbärande organisationer av tradition är starka t ex inom hem för vård och boende för missbrukare, äldreboende m.m.

Min fundering, förförståelse är om särart och mervärde i högre grad står att finna hos de föreningar som värnar om sin integritet och sitt oberoende som inte är utförare utan har en röstbärande funktion, med lokal förankring, utan anställda, där medlemsavgifter och gåvor är av ekonomisk betydelse och där medlemmar och styrelsen har makten och bestämmer över sin förening och sköter all verksamhet. Dvs föreningar som utgår från föreningsdemokrati. Min förförståelse utmynnar i att föreningsdemokrati i sin helhet utgör både en särart och ett mervärde och att varje enskild princip var för sig också utgör en särart och ett mervärde.

1.7 Innehåll i uppsatsens kapitel

I Kapitel 2 redogör jag för viss övergripande statistik från SCB samt för den kategoriindelning av ideella organisationer som de använder sig av. Vilka olika former av ideella organisationer som finns samt ideella organisationers samordning i paraplyorganisationer. Hur samarbetet med offentlig verksamhet har sett ut under de senaste 150 åren. I kapitel 3 redogör jag för tidigare forskning om civilsamhället och om föreningsdemokrati samt hur dialogprocessen som ledde fram till ÖK genomfördes. I kapitel 4 förklarar jag vilka teorier och teoretiska perspektiv jag har valt och varför jag har valt just dessa. I kapitel 5 berättar jag om vilken metod jag har använt och vilka ideella organisationer jag har intervjuat, hur jag har gått tillväga och vilka etiska överväganden jag gjort före, under och efter uppsatsens genomförande. Om studien är genomsnittlig, så att det går att följa processen och om mätningarna är tillförlitliga. I kapitel 6 redovisar jag resultatet och om och hur frågeställningarna har besvarats. Hur jag har gått tillväga för att analysera det empiriska materialet genom integrering av teori och empiri. I kapitel 7 visar jag vilka slutsatser jag har dragit och om mina slutsatser har bidragit till att uppsatsens syfte har uppnåtts och på vilka sätt uppsatsen har bidragit till nya perspektiv på problemet.

2 Ideella organisationers behov av samordning och samarbete

I detta kapitel berättar jag mer om ideella organisationer och om paraplyorganisationer och om deras roll som samordnare för ideella organisationer och hur ideella organisationer och offentlig verksamhet har samarbetat under de senaste 150 åren.

2.1 Ideella organisationer, föreningar, stiftelser m.m.

Enligt SCB (<http://scb.se>) fanns det 2010, i Sverige 217000 ideella organisationer. I ideella organisationer ingår ideella föreningar, kooperativ/ekonomiska föreningar, stiftelser, byalag m.m. Merparten 80 % är ideella föreningar enligt Wijkström och Lundström (2002). De har gjort en uppskattning/bedömning vilken inriktning ideella organisationer har, men det finns ingen som har en helhetsbild, varken vad föreningarna gör eller var de finns. I Göteborgs kommun ska det enl SCB finnas ca 7000 ideella organisationer, varav ca 1000 finns med i Göteborgs Stads föreningsregister (<http://goteborg.se>). SCB har statistik som ger viss information. De använder sig av ett klassificeringssystem bestående av 12 kategorier av vilka de största är organisationer för idrott, rekreation, kultur och konst, bostäder, opinionsbildande verksamhet, andlig/religiös verksamhet samt fack-, yrkes- och branschorganisationer. Från Riksidrottsförbundets statistik framgår att det finns ca 20000 idrottsföreningar och på deras hemsida och från deras statistik går att utläsa var föreningarna finns och vilken idrott de bedriver (<http://rf.se>).

Ideella föreningar har en unik juridisk ställning. Det finns ingen lagstiftning som styr. Det är medlemmarna som vid ett möte fastställer föreningens stadgar, vilka styr föreningens verksamhet. En stiftelse har till skillnad mot en förening inga medlemmar. Om en ideell förening har ett allmännyttigt ändamål och därmed åtar sig ett samhällsuppdrag ställer lokala skattemyndigheten vissa krav för att begränsad skatteskyldighet ska beviljas (Lunden 2006). I de flesta ideella föreningar är det medlemmarna som bestämmer vad som ska göras och allt arbete utförs av medlemmarna och den valda styrelsen. Många ideella föreningar är små men de utgör en central del av det civila samhället beroende på att de är många och på den lokala förankringen. 85 % av alla ideella föreningar har inte någon anställd och 700 har mer än 20 anställda. Det är uppenbart att det är små och medelstora föreningar som utgör det civila samhället i Sverige (Wijkström och Lundström 2002).

Stora ideella föreningar som verkar på lokal, regional och nationell nivå, är ofta organiserade som förbund. Riksidrottsförbundet bildades 1906 och består av 69 förbund, fotboll, friidrott, m.m. men också korpen och handikappidrott (<http://rf.se>). IOGT-NTO rörelsen startade i Sverige 1879 och är organiserade i 23 distrikt med 700 lokalföreningar (<http://iogt-nto.se>). Svenska kyrkan är sedan separationen från staten 2000 ett trossamfund som är organiserad i 13 stift med ca 2500 församlingar (<http://svenskakyrkan.se>). Rädda barnen har ca 75000 medlemmar och är organiserade i 11 regionkontor och ca 200 lokalföreningar (<http://rb.se>). 1865 startades Röda Korset i Sverige (<http://redcross.se>). Som framkommer ovan bildades en del förbund för mer än 100 år sedan.

Frälsningsarmén är ett trossamfund som har samma juridiska ställning som en ideell förening. De är organiserad som ett förbund (<http://fralsningsarmen.se>) och är ägare till Myrorna som är ett aktiebolag (<http://myrorna.se>). I Göteborgs kyrkliga stadsmission som är en stiftelse ingår 2 aktiebolag, ännu en stiftelse, och en ideell förening (<http://stadsmissionen.org>). Erikshjälpen är uppdelad i fyra organisationer som är helt fristående 1) Stiftelsen Erikshjälpen arbetar med biståndsprojekt, 2) Erikshjälpen Second Hand Butiker, är en ideell förening 3) Human Bridge är en ideell förening och är Erikshjälpens och Läkarmissionens gemensamma organ för materialbistånd, 4) Föreningen Skandinaviska Läkarbanken (<http://erikshjalpen.se>).

Röstbärare och utförare är två begrepp som är allmänt förekommande både inom forskning och ideella organisationer. Med röstbärare avses de ideella organisationer som har åtagit sig ett uppdrag att föra fram åsikter från framförallt svaga och utsatta grupper som av olika skäl själva inte förmår göra det eller som behöver stöd för att göra det, men röstbärfunktionen utförs också av föreningar med röststarka medlemmar t ex bostadsrättsinnehavare och aktiesparare. Med utförare avses de ideella organisationer som åtagit sig ett uppdrag att producera service eller vara leverantörer av tjänster framförallt inom hälso- och sjukvården och omsorgen i syfte att utöka mångfalden och vara en aktör bland andra inom området. Många av de ideella organisationerna är enbart röstbärare under det att andra är utförare och röstbärare.

Det finns andra uppdelningar. Brukarorganisationer är ideella föreningar som består av medlemmar/brukare med särskilda behov, som slutit sig samman för att hävda rätten att deras behov ska tillgodoses. De har som utgångspunkt ett - vi för oss perspektiv. Förutom brukarorganisationer finns välgörenhetsorganisationer eller solidaritetsorganisationer som har till uppgift att stödja utsatta människor så att deras behov tillgodoses, som har ett - vi för dom perspektiv.

2.2 Ideella organisationers behov av samordning

Sedan 1990 har ett antal paraplyorganisationer bildats. Det är inte i första hand små föreningarna som är medlemmar utan stora föreningar, stiftelser, fonder, studieförbund och andra paraplyorganisationer. Ideella organisationer som är organiserade som förbund kan ge sin representant mandat att företräda organisationen i alla frågor. Representanter från ideella organisationer i en paraplyorganisation har ofta mandat att bara företräda sin organisation i vissa frågor. Stora ideella organisationer organiserade som förbund är ofta representerade på nationell, regional och lokal nivå. De är organiserade på ett sätt som stämmer väl överens med offentlig verksamhet vilket underlättar dialog. Paraplyorganisationer erbjuder sina medlemmar specialistkompetens inom olika område. Genom att ingå i en paraplyorganisation får ideella organisationer även tillgång till andra förenings kunskap. Deltagande i paraplyorganisationer ger förutom kunskap även ett kontaktnät, vilket stärker paraplyorganisationens position, inom det område den verkar (Meyer och Rowan 1977). Ett annat starkt skäl att ingå i en paraplyorganisation är för att det underlättar dialog med offentlig verksamhet på alla nivåer, bl a för organisationer som själva inte verkar på lokal, regional och nationell nivå. Famna är en branschorganisation för organisationer som erbjuder vård och omsorg utan vinstintresse (<http://famna.org>). Forum bildades 1993 men det tog 10 år innan Forum påtog sig rollen som

samlade kraft som röstbärare för en generell välfärd, där ideella organisationer har en kompletterande uppgift (<http://socialforum.se>). Göteborg FöreningsCenter är ett center för föreningsutveckling på lokal nivå (<http://gfc.se>). Under dialogprocessen och tillblivelsen av den nationella ÖK fyllde paraplyorganisationer en viktig funktion, både för ideella organisationer och för offentlig verksamhet. Även om ett antal paraplyorganisationer deltog i dialogprocessen överlät inte ideella organisationer denna uppgift helt på den paraplyorganisation där organisationerna ingick, utan deltog också själva (Johansson 2011).

FRII – Frivilligorganisationernas insamlingsråd bildades 1991, kansliet ligger i Stockholm och rådet har 146 medlemsorganisationer. De verkar för etisk och professionell insamling och för ett gynnsamt klimat i Sverige för frivilligarbete (<http://frii.se>). Ideell arena bildades 1998, kansliet ligger i Stockholm och har 62 partners. De genomför utvecklingsprogram för ledande förtroendevalda och tjänstemän inom den ideella sektorn. De verkar för ett ökat samarbete mellan universitet, folkbildning och ideella organisationer (<http://idellarena.se>). Forum för frivilligt socialt arbete bildades 1993, kansliet ligger i Stockholm, de har ca.35 medlemmar. Genom opinionsbildning, kunskapsutbyte och verksamhetsutveckling vill de förbättra förutsättningarna för ideella organisationer och det ideella engagemanget (<http://socialforum.se>). Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan bildades 2009, de har 18 medlemsorganisationer, med kansli i Stockholm. Civos vill stärka det civila samhället (<http://civos.se>). Cesam bildades 1984 som ett samverkansprojekt mellan offentlig verksamhet i Örebro och Örebro högskola. De har sitt huvudkontor i Örebro och samarbetar med 10 organisationer. De stödjer utveckling av delaktighet genom arbetssätt som sätter medverkan, inflytande och ansvar i fokus. (<http://cesam.se>). Famna – Riksorganisationen för vård och social omsorg, bildades 2004. De har sitt kansli i Stockholm. De har 46 medlemmar. Famna har till uppgift att verka för tillväxt och utveckling av idéburen vård och social omsorg för att synliggöra ideella organisationers roll och företagande där överskottet inte delas ut utan återinvesteras i verksamheten (<http://famna.org>). Det finns också flera paraplyorganisationer på lokal nivå tex Göteborgs FöreningsCenter (<http://gfc.se>)

2.3 Samarbete med offentlig verksamhet

Wijkström och Lundström (2002) redogör för hur samarbetet såg ut mellan ideella organisationer och staten under åren 1850 – 2000. Initialt hade relationen formen av ett samarbete där ideella organisationer utövade välgörenhet. Omkring sekelskiftet, hade de klassiska folkrörelserna en stark position. Deras funktion som röstbärare gjorde att relation till staten var konfliktfylld. Efter 2:a VK och ett 20-tal år framöver präglades samarbetat på nytt av samförstånd. Från 70 till 90-talet bildades flera nya starka intresseorganisationer. Liksom de klassiska folkrörelserna, hade de en röstbärande funktion, vilket påverkade relationen till staten.

Några ideella organisationer framförallt parter inom arbetsmarknaden, har haft en särställning visavi staten, en svensk modell av korporativism vilket anses påverka båda parter på ett avgörande sätt, i synnerhet ideella organisationers självständiga roll. Enligt Johansson, Kassman och Scaramuzzino (2011) är det inte vilka organisationer som helst som staten vill ha denna

form av samarbete med. Det är organisationer som är villiga att tillsammans med staten, ta ett samhällsansvar. Staten överför en del av sitt inflytande till en organisation som får status och möjlighet att påverka. Den ideella organisationen förutsätts överta motpartens perspektiv och visa vilja till kompromiss genom att modifiera sina krav. Staten har en hel del att vinna på samarbetet, ökad legitimitet och tillgång till organisationens kunskap och kompetens. Hultén och Wijkström (2006) påpekar att också Riksidrottsförbundets relation till staten bär tydliga korporativa drag. Beroendet av offentliga bidrag är stort. Riksidrottsförbundets organisation har till skillnad mot många andra organisationer underlättat direktkontakt med statsapparaten. De statliga bidragen har tidigare utformats så att stödet har bidragit till utveckling av en oberoende rörelse. Idrotten är en sektor som har gynnats i förhållande till andra sektorer både ekonomiskt och politiskt.

Efter 1990 blev det allt mer vanligt att vissa stora organisationers röstbärande roll kompletterades med att ha en servicefunktion och staten såg möjligheter för fler organisationer att producera tjänster som tidigare oftast åvilat offentlig verksamhet. I och med denna utveckling uppstod behovet av att formalisera samarbetet mellan ideella organisationer och staten i form av kontrakt eller avtal.

Statens samarbete med ideella organisationer märks också i hur statsbidraget är konstruerat. Johansson (2005) redovisar hur dessa har förändrats sedan 1930. Till en början var de riktade till ungdomsorganisationer och samlingslokaler. Från 1960 ökade statsbidragen både i omfattning och till antalet organisationer. Bidragen baserades på olika faktorer bl a antalet medlemmar. 1980 gjordes en översyn av stadsbidragsbestämmelserna. Denna översyn ledde till ett betänkande och Folkrorelseutredningen lades fram 1988. Statens stöd uppgick då till ca 5 miljarder uppdelade på organisationsstöd, resultatnriktat bidrag och uppdragsersättning.

Utredningen ansåg att handläggning av statsbidrag skulle fördelas så att staten handlade ansökningar från riksorganisationer och paraplyorganisationer, landstinget från regionala och distriktsorganisationer och kommunerna från lokala. Bidragsutredningen 1993 slog fast att statsbidraget syftade till att stärka organisationernas självständighet och var uppdelade i 3 kategorier, organisationsbidrag, uppdragsersättning och projektbidrag. Utredningen, Resultatstyrning av föreningsbidrag som kom 1997 hade ungefär samma inriktning som den tidigare och fastslog statens behov av att resultatstyra bidragen men inte att styra föreningen. 2004 gjordes ännu en utredning på uppdrag av regeringen. I den framkom en tydlig konflikt mellan å ena sidan kravet på ökad mål- och resultatstyrning och å andra sidan principen om ideella organisationers självständighet. Resultatet av Johanssons (2005) empiriska studie visade att det finns en tendens att verksamhetsbidrag ökar och organisationsbidrag minskar, vilket innebär en ökad styrning från staten. Även på lokal nivå pekar resultatet mot ökad styrning. Ersättning från kommuner för sålda tjänster till ideella organisationer har ökat mest.

Under årens lopp har staten/offentlig verksamhet etablerat mer eller mindre formaliserade samarbetsformer. En sedan länge vanlig form av samarbete är att ideella organisationer är

remissinstanser, ett annat är att ideella organisationer ingår i olika kommittéer. Därutöver finns gemensamma rådsorgan för handikapp-, pensionärs- och invandrarorganisationer där parterna utser representanter som träffas under en följd av år. I samband med genomförandet av Ädel-, Handikapp- och Psykiatrireformen inleddes ett samarbete med brukarorganisationer då regeringen behövde stöd från ideella organisationer för att få nödvändig legitimitet (Johansson 2011).

3 Tidigare forskning om det civila samhället

I detta kapitel berättar jag om tidigare forskning om ideella organisationers särart och mervärde, integritet och oberoende och om sambandet med föreningsdemokrati. Hur ideella organisationer samarbetade med offentlig verksamhet i dialogprocessen.

3.1 Särart, mervärde och integritet, oberoende

Gavlin, Kassman och Engel (2010) har gjort en kartläggning om ideella organisationers särart och mervärde. De har en ifrågasättande inställning huruvida organisationerna verkligen är en särart och baserar sin inställning på tidigare forskning. Den studie de genomförde motiverade de trots allt med att behovet av kunskap om ideella organisationers eventuella särart och mervärde är stort. De använde sig av flera olika internationella sökregister för att finna forskning inom området. I det material som sedan analyserades ingick 41 empiriska studier och 2 litteraturgenomgångar. Avsikten var att göra vissa jämförelser, vilket visade sig vara svårt, beroende på stora skillnader i det empiriska underlaget. Av de 43 studierna var 25 från USA. Religiöst baserade ideella organisationer var överrepresenterade. Andelen anställda var stort och andelen frivilligarbetare litet. Endast 3 organisationer hade fokus på frivilligt arbete. Studierna hade mycket stor spännvidd, i en del studier ingick ett mindre antal organisationer i andra över 1000. Trots att det inte framgår klart, förefaller det som om huvudparten av de organisationer som ingick i studien först och främst hade en utförande funktion och inte en röstbärande. Det kan förklara varför studien resulterade i två huvudperspektiv specifika för organisationer med utförarfunktion. Hur brukarna bemöts och hur anställda och volontärer upplever organisationen.

Studien visar att organisationernas ideologi inte var av någon avgörande betydelse. Dock pekar forskarna på en speciell faktor. Andelen anställd personal var stort och andelen frivilligarbetare litet. Organisationens ideologi kan vara av annan betydelse om det är medlemmar eller frivilligarbetare som utför arbetet i verksamheten. Det framkom att ideella organisationer bemöter brukarna annorlunda än offentliga och privata aktörer. De ser brukarna i ett annat perspektiv, de har en helhetssyn och lägger ner mer tid och ger ett bredare informellt stöd. Trots detta uttryckte inte brukarna ett större förtroende för ideella organisationer. I materialet ingick endast ett litet antal studier som gällde den röstbärande funktionen. Det var fler ideella organisationer än privata och offentliga som också hade som uppgift att föra utsatta grupper talan, men om det bidrog till någon strukturell förändring framgick inte. När det gällde grad av effektivitet och kvalitet kunde forskarna inte se någon skillnad avseende vård/behandling på sjukhus under det att skillnaderna var stora avseende vård/behandling på vårdhem där icke vinstdrivande vårdhem var effektivare och hade högre kvalitet, i synnerhet om vårdhemmet drevs av ett trossamfund. Hur urvalet togs fram avseende denna del av studien framkom ej varför tillförlitligheten är oklar.

I studien uppgavs att det finns få studier avseende röstbärande ideella organisationers särart bl a beroende på att ingen riktigt vet vad som ska studeras. Utvärdering av ideella organisationers verksamhet bör ske på ett anpassat sätt, om det sker på ett sätt som inte passar, kan det

påverka ideella organisationers särart negativt. Det finns få möjligheter att göra jämförelser mellan organisationer som är röstbärare och utförare som är privata, offentliga eller ideella. För att kunna göra jämförelser vore ett alternativ att göra det inom de områden där ideella organisationer av tradition är starka t ex inom hem för vård och boende för missbrukare, äldreboende, stödinsatser för hemlösa.

2001 gjorde Johansson en studie - Självständiga rörelser eller kommunala underleverantörer av fyra ideella organisationer, Kamratföreningen Länken, Kvinnojouren Ada, Frivilligcentralen Oskar och Stadsmissionen. Jag tar med denna studie därför att Johansson frågar efter de ideella organisationernas egen syn på ideologi och särart. De två första organisationerna utgick från ett, vi - för oss perspektiv som betonade att särarten ligger i medlemmarnas gemensamma erfarenheter av att vara kvinna alternativt missbrukare, vilket är grunden till det stöd medlemmarna ger varandra. De två andra hade ett vi - för dom perspektiv. En av dem kunde erbjuda stöd, behandling och vård till behövande människor, vilket krävde experter/anställda och den andra kunde tillgodose medmänskligt stöd, från människa till människa. Ingen av dem utpekade något som sin särart men den ena organisationen betonade att de kunde tillgodose andliga och religiösa behov om så efterfrågades och den andra att deras ideologi, byggde på svenska kyrkans värderingar, vilket nedtonades, eftersom det bedömdes inte vara till gagn för verksamheten på frivilligcentralen. (Meyer och Rowan 1977).

Wijkström och Lundströms (2002) definition av ideella organisationer är allmän och visar hur dessa organisationer sammantaget särskiljer sig från andra. Organisationen ska ha en struktur, den ska vara fristående från staten, och inte dela ut vinst till någon ägare. Den ska vara självstyrande och medlemmarna ska utföra ideell arbetsinsats.

Leopold (2006) hänvisar till hävd. Han definierar föreningsdemokrati genom att peka på faktorer som skiljer ideella organisationer från andra organisationer. Medlemmarna är/äger föreningen som finns till för att förverkliga en idé, utan eget vinstintresse. De är jämlikar som tillsammans arbetar mot ett mål, som de själva har bestämt. Föreningens viktigaste resurs är inte pengar utan engagerade medlemmar som arbetar ideellt. En förening är organiserad kring ett demokratiskt system. Alla stora samhällsförändringar har åstadkommit av människor som frivilligt organiserat sig för att uppnå något.

Leopold (2006) hänvisar till hävd och påtalar vilka konsekvenser som kan uppstå när föreningar anställer personal. Föreningens viktigaste resurs är medlemmarna och anställda är komplement. Det är det ideella engagemanget som är det viktigaste och de anställdas roll är att främja det.

Jonsson (1995) har undersökt på vilket sätt ledningen påverkas av faktorer som är unika för föreningar, dess ideologi, frivilligt deltagande och allas rätt att vara med och bestämma. Hans slutsatser är att ideologin är av avgörande betydelse för föreningens medlemmar, dess verksamhet och legitimitet. Ideologin används för att samla och aktivera föreningens medlemmar

samt för att mobilisera resurser. Ideologin skapas och återskapas i dialog mellan medlemmarna. Ideologin måste vara förankrad och organisationen måste ha ett språk med en ideologisk bärighet. De processer som uppstår i dialogen stärker den demokratiska inriktningen. Den demokratiska uppbyggnaden ger ledningen mandat att leda eftersom mandatet bygger på förtroende från medlemmarna.

Collins (2005) påpekar att äkta ledarskap finns bara när människor ställer upp trots att de har full frihet att låta bli. Om människor som inte har något val, följer dig, är det inte äkta ledarskap. Collins tror att det finns mer av äkta ledarskap inom det civila samhället än inom privata företag. Politiskt ledarskap innebär att ingen enskild person har så mycket makt så att hon/han själv kan bestämma. Det betyder att ledaren genom övertalning, politiska processer och gemensamma intressen skapar förutsättningar för att rätt beslut växer fram. Att utöva äkta ledarskap bygger på förtroende från dem som fritt kan välja sin ledare.

Att avstå från att använda sina demokratiska rättigheter i en förening och låta andra bestämma betyder enligt Strömberg (2004) inte att den enskilde medlemmen är passiv, utan att både den som bestämmer och den som inte är med och bestämmer är lika rationella när det gäller deras agerande. De gör bara olika subjektiva val. Om en medlem väljer att vara passiv finns det skäl till det. Om en medlem är med och bestämmer har den personen skäl till att vara aktiv.

Jonsson (2006) ställer i sin avhandling frågan – hur demokratiskt är egentligen föreningslivet? I den hänvisar Jonsson till Michels (1983) som visar att det finns tydliga tendenser att medlemmars demokratiska rättigheter inom ideella organisationer försvagas, eftersom det bromsar effektiviteten i beslutsprocessen. Det gäller inte bara stora ideella organisationer. Michel beskriver en modell som utgörs av 7 steg på väg mot oligarki. Vid varje steg måste den ideella organisationen göra ett vägval, ett val som organisationerna inte alltid är medvetna om vad det leder till. Två faktorer utkristalliseras, effektivitet och resultat, vilket ställs i relation till förankring hos medlemmarna. Mycket är beroende på om det finns en vilja hos styrelsen och i hela organisationen att vara uppifrån- eller nerifrånstyrd och valet att behålla en platt struktur eller inrätta en hierarki. Omgivningen i synnerhet offentlig verksamhet, har liten förståelse när ideella organisationer hävdar rätt till demokratisk effektivitet. Ideella organisationers förutsättningar att behålla sin särart är beroende av sin förmåga att stå emot trycket inifrån och utifrån t ex när det gäller medlemmars demokratiska rättigheter, kontra effektivitet och resultat.

Johansson (2005) har gjort fallstudier av fem ideella organisationer i Göteborg och Värnamo. Han har intervjuat medlemmar, styrelseledamöter och tjänstemän. De fem organisationerna har fått bidrag av sina respektive kommuner under många år. De har både en röstbärande och utförande funktion. Johansson intresserar sig för vilka former av bidrag de har fått, bidragens storlek samt hur bidragen har varit utformade och av socialtjänstens köp av tjänster. Resultatet av Johanssons studie visade att det finns en tendens att verksamhetsbidrag ökar och organisationsbidrag minskar, vilket innebär en ökad styrning från staten. Även på lokal nivå

pekar resultat mot ökad styrning och att det är ersättning från kommuner för sålda tjänster till ideella organisationer som ökar allra mest. Johansson har också undersökt hur medlemmar-
nas funktion har förändrats. Han hänvisar till Papakostas (2004) som funnit att många ideella
organisationer inte behöver sina medlemmar, varken deras medlemsavgifter eller det frivilliga
arbete som medlemmarna utför.

Frivillighet omvandlas till lönearbete, amatörer blir professionella och medlemmar ersätts av sponsorer.
Det är alltså inte folket som vänt ryggen till organisationerna, utan tvärtom. Papakostas (2004)

Papakostas tycker sig kunna se att vissa föreningar, särskilt de, där medlemmar är inaktiva
och där anställda och ledning har mycket makt, har en större tendens att vilja bli eller efter-
likna offentlig verksamhet eller ett privat företag.

En annan faktor som påverkar organisationens särart och självständighet är om ideella orga-
nisationer bedriver social verksamhet liknande den som kommunen bedriver. Det mest avgör-
ande är om det finns anställda i den ideella organisationen med samma profession som i kom-
munen. Just professionalisering har en mycket stark likriktad drivkraft enligt Johansson
(2005) som hänvisar till DiMaggio och Powell (1991). En slutsats som Johansson drar är att
en ideell organisation med en tydlig ideologi som är förankrad hos medlemmarna och där
mycket av makten ligger hos medlemmarna och i styrelsen har bättre förutsättningar att be-
hålla sin särart och självständighet.

I Hulténs och Wijkströms (2006) studie, Särart och Mervärde i den ideella sektorn samtalar
personer som har erfarenhet av arbete i ledande ställning inom privata företag, offentlig verk-
samhet och ideella organisationer. Dialog skedde i fokusgrupper. Representanterna var från
ideella organisationer som är mycket stora och stora, en paraplyorganisation och ett studieför-
bund. Hultén och Wijkström var framförallt intresserade av att undersöka ett ev. samband
mellan särart och mervärde och hur det i så fall såg ut. De hänvisar bl a till Anheier (2005)
som uppger att i arbete med ideella organisationer ingår tre huvudfrågor.

- 1 Varför existerar ideella organisationer och vilken roll spelar institutionell form?
- 2 Hur agerar, beter sig och fungerar de ideella eller idéburna organisationerna?
- 3 Vilken betydelse har dessa organisationer och vad tillför de i jämförelse med andra typer av
organisationer?

De två första frågorna gäller enligt Hultén och Wijkström (2006) särarten och det tredje mer-
värdet. Frågorna är av intresse på olika nivåer, inte minst på samhällsnivå. De hänvisar till
Anheier (2005) som utgår från att särart och mervärde är två separata begrepp och inte från att
det finns ett samband.

I studien definierar Hultén och Wijkström (2006) begreppet mervärde med samhällsnytta.
Deltagarna i fokusgrupperna kunde lätt förklara vad de ansåg var en särart, det som skiljer
ideella organisationer från andra och de stärkte också idén om att det skapas ett mervärde,

men från det till att förklara sambandet mellan särart och mervärde var steget långt. De var eniga om att en specifik särart inte nödvändigtvis ledde till ett och samma mervärde. De såg det som lika sannolikt att flera särarter kunde bidra till flera mervärden. I vissa fall tyckte de medverkande att de kunde se länkar mellan särart och mervärde under det att i andra antydde länken enbart eller så krävdes en tolkning för att se en länk. Resultatet av studien utmynnade i att forskarna tycker sig urskilja olika faktorer som de delar in i huvudtyper, i vilka finns några undertyper som är ospecifikt formulerade. Det är i ideella organisationers metoder, organisering, resurser, perspektiv, idé /vision samt sammanhang som särarten framgår.

3.2 Samband med föreningsdemokrati

Hultén och Wijkström (2006) anser att särarten återfinns i sex huvudtyper. Jag har gjort en jämförelse mellan huvudtyperna och undertyperna och de principer som ingår i föreningsdemokrati

Hulténs och Wijkströms (2006) huvudtyper

1. Metoder, demokratiska beslutsprocesser, medlemmarnas möjlighet att påverka föreningen och att beslut är förankrade hos medlemmarna.
2. Organisering, demokratiskt uppbyggd, utan egentlig ägare.
3. Resurser, medlemmarna utför frivillig arbetsinsats.
4. Perspektiv, långsiktigt uppdrag, att fullfölja visionerna går före lönsamhet samt ett tidsperspektiv anpassat till den demokratiska processen och att förankra beslut.
5. Idé/vision, ideologi har en central funktion.
6. Sammanhang, idéburna organisationer ingår i något större oavsett tid och rum.

Faktorer/principer som ingår i föreningsdemokrati

1. Föreningen är bärare av en ideologi
2. Föreningen är öppen för alla.
3. Föreningen är självstyrande, självständig och oberoende från offentlig verksamhet.
4. Föreningen utgörs av sina medlemmar, medlemmarna är/äger föreningen.
5. Medlemmarna är jämlika och bestämmer föreningens reglemente/stadgar och fattar beslut på medlemsmöten, besluten är förankrade hos medlemmarna innan mötet
6. Föreningen delar inte ut vinst till ägarna, överskott används i verksamheten.
7. Medlemmarna tillsätter/avsätter styrelsen och andra organ och styrelsens beslutande-rätt regleras i stadgarna.
8. Föreningens verksamhet möjliggörs av medlemmarnas ideella arbete och av medlemsavgifter, gåvor m.m.
9. Medlemmarna bestämmer när och hur mycket och med vad de vill arbeta ideellt och är självorganiserade

Tabell 1. Jämförelse mellan Hulténs och Wijkströms huvudtyper och föreningsdemokrati.

Principer som ingår i föreningsdemokrati enligt hävd	Hulténs och Wijkströms (2006) huvudtyper där särart återfinns
--	---

Föreningen är bärare av en ideologi	Idé/vision. Ideologi har en central funktion. Perspektiv. Långsiktigt uppdrag. att fullfölja visionerna går före lönsamhet.
Föreningen är öppen för alla.	Sammanhang. Ideella organisationer ingår i något större, där de hör hemma
Föreningen är självständig och oberoende från offentlig verksamhet.	
Föreningen utgörs av sina medlemmar, medlemmarna är/äger föreningen.	Organisering. Demokratiskt uppbyggd, utan egentlig ägare
Medlemmarna är jämlikar och bestämmer föreningens stadgar och fattar beslut på medlemsmöten, besluten är förankrade hos medlemmarna innan mötet	Metoder. Demokratiska beslutsprocesser, vilket ger medlemmarnas möjlighet att påverka föreningen och att beslut är förankrade hos medlemmarna.
Föreningen styr sig själv	Organisering. Demokratiskt uppbyggd, utan egentlig ägare Perspektiv. Långsiktigt uppdrag, att fullfölja visionerna går före lönsamhet. Tidsperspektivet är anpassat till den demokratiska processen och för att förankra beslut
Föreningen delar inte ut vinst till ägarna, överskott används i verksamheten	Organisering. Demokratiskt uppbyggd, utan egentlig ägare
Medlemmarna väljer förtroendevalda och styrelsens beslutanderätt regleras i stadgarna.	Organisering. Demokratiskt uppbyggd, utan egentlig ägare
Föreningens verksamhet möjliggörs av medlemmarnas ideella arbete och av medlemsavgifter, gåvor	Resurser. Medlemmarna utför frivillig arbetsinsats
Medlemmarna bestämmer när, hur mycket och med vad, de vill arbeta och är självorganiserade	Organisering. Demokratiskt uppbyggd, utan egentlig ägare

Vid denna jämförelse var det endast en föreningsdemokratisk princip som inte hade någon motsvarighet i huvudtyperna. Det var principen att föreningen är självständig och oberoende från offentlig verksamhet. Den fanns varken som en huvudtyp eller en undertyp. I övrigt förelåg överensstämmelse mellan föreningsdemokrati och huvudtyperna, även om formuleringarna i huvudtyperna var kortfattade och opreciserade. Ett belysande exempel är, föreningen utgörs av sina medlemmar och medlemmarna är/äger sin förening motsvaras i undertypen av formuleringen, utan egentliga ägare. Hultén och Wijkström (2006) anser att särarten återfinns i sex huvudtyper och min jämförelse visade att det föreligger överensstämmelse mellan huvudtyperna och föreningsdemokrati.

3.3 Dialogprocessen med offentlig verksamhet.

Johansson (2011) redogör utförligt för hur dialogprocessen som ledde till ÖK genomfördes. Varför regeringen valde detta tillvägagångssätt har jag tidigare redogjort för (Johansson, Kassman & Scaramuzzino 2011). Johansson (2011) beskriver hur samarbetet gick till mellan representanter från regeringen och ideella organisationer. Representanter som kom från två världar med olika synsätt på hur samarbete ska gå till. Ideella organisationers behov av förankring hos sina medlemmar och regerings krav på effektivitet. Målet var att hitta former för samarbete för att tillvarata unika värden som antas skapas i det civila samhället.

Johanssons (2011) beskrivning av dialogprocessen ingår som en del i tidigare forskning om civilsamhället. Forum var initiativtagare till och den aktör som under ett antal år var den mest pådrivande kraften för att formalisera ett samarbete med regeringen. 2007 gjorde regeringen frågan till sin. De ersatte tankarna om ett spelregelavtal till en ÖK. De utvidgade ideella organisationers roll till att inte bara vara röstbärare utan att vara både röstbärare och utförare, med tonvikt på utförare. Genom utvidgningen tillmötesgick regeringen både Forum och Famna och fick ökad legitimitet. Regeringens ambition var att hitta en form för en samarbetsprocess mellan ideella organisationer och regeringen med dialog som grund. Regeringen tillsatte en ledningsgrupp, en arbetsgrupp och en extern ledare för arbetsgruppen. De tog kontakt med brittiska regeringen och förbigick både Forum och Famna som självskrivna samarbetspartners. Ledaren poängterade att dialog skulle föras med många olika aktörer, i syfte att ideella organisationer skulle samordna sig och bli en enad part.

Tanken var att mötena mellan de ideella organisationerna skulle bidra till framväxten av en enad part som kunde förhandla om ÖKs innehåll för ideella sektors räkning. Tanken var också att de ideella organisationerna skulle vara en enad part i framtida samarbeten med regeringen.

Inbjudan skickades till 77 paraplyorganisationer och riksorganisationer, nästan alla med säte/kontor i Stockholm. Regeringen hade tidigare haft kontakt med hälften av dem och fick i princip svar från organisationer med anställd personal och med bas i Stockholm. En representant från ideella organisationer uppgav ” Dialogen är klart begränsad till ett elit ideellt Sverige”. 85 % av alla föreningar har inte någon anställd, enligt Wijkström och Lundström (2002)

I inbjudan ingick ett antal frågor och de inbjudna kunde även skicka med egna frågor. Svar skulle skickas inom 3 veckor och det var 29 organisationer som svarade. Inbjudan väckte stora förhoppningar, ideella organisationer ville göra sin röst hörd. De organisationer som tidigare varit pådrivande såg ÖK i sig, som det mest aktuella. Övriga ideella organisationer hade inte någon enad syn på vad de såg som viktigast. Forum hade synpunkter på själva processen. De föreslog att medel skulle avsättas för att Forum skulle möjliggöra för ideella organisationer att prata sig samman och att dialog med regeringen borde ske, med några särskilt utvalda, varav Forum skulle vara en av dessa, eventuellt tillsammans med några andra paraplyorganisationer. Andra ideella organisationer tog avstånd från förslaget, de ansåg att ingen organisation eller paraplyorganisation kan företräda en annan ideell organisation, om de inte har fått mandat att göra det. Många organisationer var kritiska mot att ideella organisationers röstbärande och utförande funktion skulle diskuteras samtidigt.

Under nov – dec 2007 genomfördes 8 möten i Stockholm, då 6 – 8 organisationer inbjöds per gång. Därefter upphörde dialogen med de ursprungliga inbjudna organisationerna. Vid dessa möten fick deltagarna direktiv om att utse 2 representanter som skulle utgöra en dialoggrupp, vilket flertalet organisationer var kritiska mot. Organisationerna enas dock och 20 personer utsågs. Dialoggruppen hade som uppgift att arbeta fram ett antal principer men det gjordes av regeringens arbetsgrupp. Dialoggruppen avpolletterades därefter. Regeringens arbetsgrupp

ville få till en förslagsgrupp med ännu färre deltagare. Redan vid dialoggruppens första möte var strategin klar. Ledaren sammanfattade sitt uppdrag;

På så sätt har jag på ett informellt sätt vaskat fram en förhandlingsgrupp som representerar de organisationer som har varit inbjudna.

Förslagsgruppen utgjordes av 8 representanter från ideella organisationer. Gruppen arbetade intensivt under januari – mars. Ett färdigt förslag skulle presenteras sista mars. Det åvilade förslagsgruppen att skriva texten till ÖK men för att inte tappa fart erbjöd sig Forum och Famna att bilda en redaktionsgrupp och göra en stor del av arbetet.

I januari 2008 genomfördes hearing nr 1, hearing nr 2 förlades till början av mars. Då presenterade regeringen sina åtaganden. Förslagsgruppen skulle vid detta möte leda 7 gruppdiskussioner, under 1,5 timme och resultatet skulle utgöra förslag till ideella organisationers åtaganden. De ideella organisationerna påtalade att de behöver mer tid men regeringen medgav inte att tidsplanen ändras. Forum och Famna sammanfattade det civila samhällets åtaganden, baserat på det som kom fram under gruppdiskussionerna. Dialogprocessen utmynnade sedermera i en traditionell remissrunda och ideella organisationerna gavs möjlighet att lämna synpunkter t o m juni månads utgång. Dialogprocessen startade i oktober 2007 och förslaget gick ut på remiss ca 6 månader senare.

3.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Särart och mervärde

- Gavlin, Kassman och Engel (2010) Särarten framgick i hur brukarna bemöttes. Utvärdering av ideella organisationers verksamhet bör ske på ett anpassat sätt, .
- Hultens och Wijkströms (2006) särarten låg i metoder, organisering, resurser, perspektiv, idé/vision samt sammanhang som särarten framgår.
- Johansson (2001) särarten låg i medlemmarnas gemensamma erfarenheter

Integritet och oberoende

- Johansson (2011) ideella organisationers integritet under dialogprocessen.
- Johanssons (2005) en tydlig ideologi och medlemsmakt skapar förutsättningarna att behålla sin särart och självständighet.
- Johansson (2005) de bidragsformer som ökar är de som ökar styrningen, det är ersättning av sålda tjänster som ökar mest.
- Johansson (2005) hänvisar till DiMaggio och Powell (1991) Om en organisation har anställda med samma profession som kommunen påverkar det särarten.

Föreningsdemokrati

- En förening är ett demokratiskt system vars medlemmar är/äger föreningen som finns till för att förverkliga en idé, utan eget vinstintresse (Leopold (2006).

- Att avstå från att använda sina demokratiska rättigheter betyder inte enligt Strömberg (2004) att medlemmen är passiv utan medlemmen gör ett aktiva val.
- Jonsson (2006) hänvisar till Michels (1983) som visar att medlemmars demokratiska rättigheter försvagas, eftersom det bromsar effektiviteten i beslutsprocessen.
- Johansson (2005) visar hur medlemmarnas funktion har förändrats. Han hänvisar till Papakostas (2004) flera ideella organisationer behöver inte sina medlemmar.
- Collins (2005) äkta ledarskap finns när människor ställer upp trots att de inte måste.
- Wijkströms och Lundströms (2002) definition av ideella organisationer visar hur dessa organisationer sammantaget särskiljer sig.
- Jonsson (1995) har undersökt hur tre unika faktorer påverkar ledning av föreningar, ideologi, frivilligt deltagande och allas rätt att vara med och bestämma.

4 Val av teori och teoretiska perspektiv.

I detta kapitel berättar jag om vilka teorier och teoretiska perspektiv jag har valt för att analysera intervjuerna och integrera teori och empiri

4.1 Teori om idéspridning, organisationer och omgivning.

Nyinstitutionell teori fick stor genomslagskraft på 70-talet då fokus flyttades från vad som händer inom en organisation till relationen mellan organisationer och omgivningen. Initialt sågs det sociala och kulturella beroendet mellan en organisation och omgivningen som mest intressant. Därefter flyttades fokus från enskilda organisationer till organisationer som samlas inom organisatoriska fält i relation till omgivningen och likriktning mellan dessa organisationer. Nästa steg var delvis en återgång till tidigare inriktning, där forskarnas intresse var att se enskilda organisationers agerande i relation till omgivningens påverkan på organisationer som ingår i organisatoriska fält (Johansson 2002). Meyer och Rowan (1977) hävdar att omgivningens legitimitet dvs vad omgivningen tycker är rätt och riktigt är av avgörande betydelse och för att få legitimitet måste organisationerna anpassa sig till omgivningens krav. Omgivningen sätter vissa gränser för vad som är acceptabelt och dessa krav påverkar organisationernas struktur. Omgivningen består av olika aktörer, politiker, tjänstemän inom offentlig verksamhet, allmän opinion m.m. Det innebär att organisationerna måste finna ett sätt att beakta omgivningens krav utan att det påverkar organisations egentliga arbete. Det gör organisationen genom att särkoppla det praktiska handlandet från den formella strukturen. Organisationerna låtsas som om strukturen fungerar bra för att behålla omgivningens legitimitet. Organisationen kan också få legitimitet genom att välja mellan att beakta olika krav från omgivningen.

Nyinstitutionell teori, har enligt Johansson (2006) som hänvisar till DiMaggio och Powell (1983) stort fokus på organisatoriska fält och att organisationer som ingår i dess fält blir mer och mer lika varandra. Tvingande likformning är när svagare organisationer tvingas rätta sig efter andra starkare. Mimetisk likformning innebär att organisationer imiterar andra mera framgångsrika organisationer och normativ likformning innebär att anställda med en professionell utbildning förstärker organisationernas likriktning. Johansson (2006) hänvisar till Tolbert (1985) som konstaterar att institutionella krav från omgivningen för att få legitimitet även gäller privata företag inte bara offentlig verksamhet. Vilket gör det sannolikt att det också gäller för ideella organisationer. Efter en lång period med ensidig fokus på organisationers påverkan av omgivning ifrågasattes om organisationer inte hade något eget handlingsutrymme. Johansson (2006) hänvisar till Powell (1991) som insett att nyinstitutionell teori inte har varit tillräckligt uppmärksam på enskilda organisationer självständiga agerande. Markström (2006) hänvisar till Kondra och Hinings (1998) som har intresserat sig för hur likformning av organisationer ser ut inom organisatoriska fält och vilka möjligheter det finns att ha avvikande normer. De utskiljer tre kategorier som inte har anpassat sig helt till rådande normer, dogs, equifinalistas och renegades och uppger att legitimitet är beroende på prestation och hur framgångsrik organisationen är. Dogs´ har låg prestation och låg legitimitet. Equifinalistas har mellan hög prestation och legitimitet men utgör varken ett hot eller en möjlighet. Renegades är

högpresterande, de har rebellstatus och möjlighet att påverka och förändra det organisatoriska fältets normer. Övriga organisationer försöker få renegades att rätta in sig i leden eller så börjar de efterlikna dem.

Med stöd av nyinstitutionell teori förklaras bl a hur idén om ÖK landade i Sverige samt konkurrensen mellan paraplyorganisationerna Forum och Famna samt Forums självpåtagna rätt att agera som företrädare för andra ideella organisationer (Ineland 2006 som hänvisar till Scott 1992). Nyinstitutionell teori beskriver och förklarar hur idéer sprids och orsakar förändringar i samhället (Czarniawska 2005). Idéer som sådana, finns translokalt även fast de inte tillämpas, för stunden. Så händer något, vilket gör att idéer uppmärksammas av en eller flera aktörer. Idéerna översätts och förpackas. För att en idé ska få gehör måste den förmedla övertygelse och vara förpackad på ett tilltalande sätt enligt Johansson (2011) som hänvisar till Erlingsdottir (1999). Stor betydelse kan en idé få om det organisatoriska fältet är stort med många ingående organisationer som har samma mål och som samtidigt har samma behov enligt Johansson (2011) som hänvisar till DiMaggio och Powell (1983). Inom organisatoriska fält sker en likformning men det finns organisationer som har avvikande normer, vilket påverkar det organisatoriska fältet. Markström (2006) hänvisar till Kondra och Hinings (1998). Organisationer inom ett organisatoriskt fält kan samarbeta eller konkurrera enligt Ineland (2006) som hänvisar till Scott (1992)

4.2 Teorier och teoretiska perspektiv inom civilsamhället

Jag hänvisar också till Putnamns (1996) teori om socialt kapital. Freires (1972) teoretiska perspektiv empowerment. Ställföreträdande empowerment utifrån Askheim (2007) som hänvisar till Mathiesen (1992) och Cruikshank (1999) samt Ostroms (1990) teori om styrning av allmänningen som Rothstein (2004) hänvisar till.

Putnams (1996) teori om socialt kapital utgår från ideella organisationers betydelse för samhället. Putnam (1996) har undersökt effekterna av en decentraliseringsreform av offentlig verksamhet i två regioner i Italien. Resultatet visade på stora skillnader. Putnamns förklaring är att förekomsten av ideella organisationer och engagerade medlemmar, påverkar graden av tillit människor emellan, vilket påverkar hur demokratin i ett land fungerar vilket slutligen påverkar landets sociala kapital. Han undersökte förekomsten av ideella organisationer i regionerna både i ett historiskt perspektiv och hur det ser ut i dag. Putnam definition av socialt kapital är ” individernas deltagande i formella och informella sociala nätverk, deras normer om ömsesidighet och deras grad av mellanmänsklig tillit”.

Det som ideella organisationer tillför samhället är enligt Putnam, ökad/ bättre fungerad demokrati och ökat socialt kapital, samhällseffekter på metanivå. Putnam utgår från att ovan nämnda samhällseffekter på metanivå har ett samband med ideella organisationers identitet och funktion. Putnam kommer fram till att ideella organisationer inte utgår från egennytta, inte från vad som är bäst för individen/familjen/släkten. Ideella organisationer har ett vi - för oss eller ett vi - för dom perspektiv. De utgår från vårt/medlemmars/målgruppens eller andras-

/målgruppens gemensamma bästa och det är det som är unikt, det är det som utgör ideella organisationers särart vilket tillför nytta till samhället.

Jag utgår från de teoretiska perspektiven empowerment och ställföreträdande empowerment, för att belysa vilken betydelse dessa teoretiska perspektiv har för organisationer som har ett vi – för oss perspektiv eller ett vi - för dom perspektiv. Freire (1972) har utvecklat det teoretiska perspektivet empowerment. Han var verksam i Brasilien på 60-talet och såg hur svårt det var för fattiga lantarbetare att påverka sin livssituation. Förmågan men också viljan att förändra de betingelser de levde under var små och berodde inte bara på yttre omständigheter utan även på gruppens uppfattning om egna förutsättningar och resurser. Freire utgick från ett grupp- och samhällsperspektiv, för att förändra samhällets maktstruktur. Askheim (2007) hänvisar till Freire (1972) och betonar att det behövs kunskap för att se sociala, politiska och ekonomiska motsättningar för att bekämpa de sidor av förtrycket som skapar förtryck. Medvetenheten nås genom dialog om gruppens gemensamma erfarenheter vilket leder till ett kollektivt handlande. Empowerment utgår alltid från ett vi - för oss perspektiv. Askheim (2007) hänvisar till Mathiesen (1992) och betonar motmaktens betydelse, att grupper bildar en motorganisation, där maktutövningen som de utsätts för ifrågasätts. Rönning (2007) hänvisar till Cruikshank (1999) och påpekar att när experter får styra försvinner ofta det politiska perspektivet.

Begreppet ställföreträdande empowerment, förekommer mera sällan inom forskning även fast det finns flera exempel på hur det utövas i praktiken. Många ideella organisationer som har ett vi – för dom perspektiv utövar ställföreträdande empowerment. Enligt Hedin, Herlitz och Kuosmanen (2006) som hänvisar till Payne (2002) innebär ställföreträdande empowerment att representera utsatta grupper. Empowermentorienterat ställföreträdarskap bör utformas så att målgruppens maktresurser förstärks så att de på sikt kan företräda sig själva. Det kräver att målgruppen ska ge sitt mandat till den som utövar ställföreträdande empowerment och att lojaliteten måste ligga hos dem. Hedin, Herlitz och Kuosmanen (2006) hänvisar till Adams (1996) som påtalar att tillvägagångssättet är viktigt, det måste bygga på en demokratisk, icke - paternalistisk och medvetandegörande form.

Det teoretiska perspektivet empowerment är av stor betydelse vid ideella organisationers tillblivelse och under organisationers skapande/återskapande processer då medlemsgruppens gemensamma erfarenheter av särbehandling skapar/återskapar vi - för oss perspektivet. Behovet av integritet och oberoende är av avgörande betydelse för organisationer med ett vi – för oss perspektiv. Ett gemensamt synsätt för brukarorganisationer är att de som utsätts för särbehandling har bäst förutsättningar att arbeta mot särbehandling och för likabehandling. Synskadade vet bäst vad det innebär att vara synskadad. De vet vad som måste förändras i samhället för att synskadade ska kunna leva i samhället på samma villkor som alla andra. Det är många faktorer som har sammanhållande effekter för ideella organisationer som har ett vi - för oss perspektiv och en av de viktigaste är att enskilda medlemmars erfarenheter av att bli särbehandlade övergår till att bli gruppens gemensamma erfarenheter av särbehandling. I dialogen

om gemensamma erfarenheter av särbehandling uppstår en kollektiv kunskap vilket gör det möjligt att se sociala, politiska och ekonomiska motsättningar inte bara på individnivå utan även på grupp - och samhällsnivå. Askheim (2007) hänvisar till Freire (1972). Den gemensamma insikten av särbehandling utgör grunden för kollektivt handlande för att förändra de maktstrukturer som möjliggör och tillåter särbehandling. Det är gruppens gemensamma erfarenheter, vilket bidrar till gruppens upplevda kunskap vilket utgör organisationens unika kompetens. Upplevelse av empowerment ger kraft att mobilisera motstånd mot den maktutövning gruppen utsätts för och ger tilltro till att det går att åstadkomma en förändring enligt Askheim (2007) och hänvisar till Mathiesen (1992).

Välgörenhetsorganisationer är en benämning som många organisationer inte anser vara förenlig med den ideologi organisationen har, utan föredrar att se sig som solidaritetsorganisationer och har ett vi - för dom perspektiv. Organisationerna utöver ställföreträdande empowerment. Medlemmarna har inte gemensamma erfarenheten av särbehandling och inte av upplevd kunskap. Många organisationer men inte alla, har anställd personal som har samma profession som den offentlig verksamhet har, vilket påverkar likriktning. Johansson (2005) hänvisar till Di Maggio & Powell (1983) Många välgörenhetsorganisationer eller solidaritetsorganisationer har en ideologi, identitet och en funktion med en andlig, religiös, existentiell och/eller solidarisk dimension, i vilken den hjälpande, solidariska funktionen är av avgörande betydelse. Organisationerna baserar sitt ställföreträdarskap utifrån sin hjälpande och/eller solidariska funktion som ingår i organisationens andliga, religiösa humanitära och/eller solidariska identitet.

Organisationer som inte har någon anställd eller som har anställd personal som inte har samma profession som inom offentlig verksamhet har bättre förutsättningar att utöva ett empowermentorienterat företrädarskap enligt Johansson (2006) som hänvisar till Di Maggio & Powell (1983) och Hedin, Herlitz och Kuosmanen (2006) som hänvisar till Adams (1996). Ett sådant företrädarskap består under en begränsad tid, tills dess målgruppen kan företräda sig själv.

Välgörenhetsorganisationer/solidaritetsorganisationer har ett vi - för dom perspektiv, ett perspektiv som är präglad av pastoralmakt. I avsnittet om etiska överväganden redogör jag utförligt för Foucaults teori om pastoralmakt (Panican & Ulmestig 2011 hänvisar till Foucaults teori om pastoralmakt 2007). Experter/professionella har teoretisk kunskap, men de har inte gemensam erfarenhet av särbehandling och har inget att bidra med till upplevd kunskap. I vi - för oss perspektivet ligger både ett inbyggt motstånd mot samhällets maktstrukturer som möjliggör särbehandling och mot pastoralmakt, som baseras på teoretisk kunskap och som har ett vi – för dom perspektiv. Pastoralmakt är helt oförenlig med brukarorganisationernas vi - för oss perspektiv, där den gemensamma erfarenheten, upplevd kunskap är organisationens viktigaste och mest värdefulla resurs till skillnad mot pastoralmakt där den teoretiska kunskapen värderas högst. Pastoralmakt är oförenlig med solidaritetsorganisationer som utövar ställföreträdande empowerment som inte utgår från expertkunskap utan från solidaritet. IOGT-NTO är

en solidaritetsorganisation som traditionellt anses ha ett vi –för dom perspektiv men deras solidariska identitet och funktion innebär att de samtidigt har ett vi - för oss perspektiv. De ser droger som ett hot inte bara mot de individer och grupper som är direkt berörda utan droger är ett hot mot oss alla.

Jag utgå också från Rothstein (2004) som hänvisar till Ostroms (1990) teori om styrning av allmänningen. Hon förklarar och beskriver vilka förutsättningar som måste föreligga för att kollektiva resurser inte ska urholkas utan fortsätta tillföra ett mervärd, vara till samhällsnytta. Ostroms slutsats är att det måste finnas sammanbindande faktorer mellan de som har tillgång till de kollektiva nyttigheterna. Dessa faktorer är hur den enskilde ser på de andras vilja att samarbeta, om de bedöms som trovärdiga dvs om de följer ett fastställt regelsystem. Om det sedan tidigare finns en hög grad av tillit mellan de som har tillgång till nyttigheter. Vilka som fattat beslut om regelsystemet är av avgörande betydelse. Ostroms slutsats är att regelsystemet inte kan fattas av några andra än de som själva är berörda, de som har tillgång till nyttigheten.

Den svenska översättningen av det engelska ordet common är vilseledande. Ordet allmänning är ett föråldrat ord på svenska och har en helt annan betydelse i Sverige än vad ordet common har på engelska. I en engelsk deckare, skedde ett mord i en by. Husen i byn låg runt ett grönområde/park. I boken fanns en karta, där grönområdet/parken var utmärkt som common. En mera begriplig svensk översättning är allmän/offentlig plats eller ännu mer konkret park, hav, strand, allemansrätt, gemensam kunskap m.m. Ostroms teori går att applicera på styrning av alla former av gemensamma nyttigheter även för styrning av offentlig verksamhet t ex skattesystemet. Invånarnas tillit till skattesystemet är beroende på deras tilltro till att andra följer regelsystemet, vilket är avgörande för skattesystemets legitimitet och skattebetalarnas vilja att betala skatt. Vilket i sin tur är beroende av och påverkar landets sociala kapital.

Samhället är beroende av att allmänna nyttigheter produceras (Rothstein 2004) men eftersom ingen enskild person gagnas är det risk för att det inte produceras i tillräckligt stor mängd. Rothstein (2004) hänvisar till Olson (1965) som har belyst det kollektiva handlandets logik. Om en organisation producerar kollektiva nyttigheter kommer det gagna organisationen men också de som står utanför organisationen och som inte varit med och producerat nyttigheten.

För att den kollektiva nyttigheten ska bestå, måste de som har tillgång till den, dela nyttigheten mellan sig, vilket kräver samarbete och samförstånd. Om några tar ut en större andel än den tilldelade dvs avstår från att samarbeta, urholkas nyttigheten. Det kollektiva handlandets logik gynnar de som överskrider sin kvot genom att inte samarbeta på kort sikt men missgynnar alla även de som samarbetar på lång. Rothstein (2004) hänvisar till Hardin (1968) som med en annan utgångspunkt, som han benämner allmänningens tragedi, kommit till samma slutsats som Olsson (1965). Egennyttans kraft är stark och påverkar viljan till samarbete, trots att alla deltagare vet att de på sikt kommer förlora. Statlig kontroll eller en fördelning av den allmänna nyttigheten till enskilda ägarätter har båda stora brister. Rothstein (2004) hänvisar till Ostroms (1990) och till hennes slutsats att det måste föreligga vissa speciella förutsätt-

ningar för och mellan de som har tillgång till en kollektiv nytthet, för att undvika allmänningen tragedi.

Ostroms teori om allmänningen är tillämpbar för alla ideella organisationer stora som små. Ideella organisationer förfogar över kollektiva nyttheter, som används och återskapas. Ideella organisationer måste som alla andra organisationer uppfylla de förutsättningar som Ostrom anser måste föreligga för att de kollektiva nyttheterna inte ska urholkas bl a att de som ingår i organisationen bestämmer hur regelsystemet ska se ut och tillämpas. Detsamma gäller för ideella organisationers paraplyorganisationer.

Offentlig verksamhet fördelar ekonomiskt stöd till många ideella organisationer och en förutsättning för att offentlig verksamhet ska kunna fortsätta förmedla offentlig ekonomiskt stöd så att den kollektiva nytthet de förfogar över inte urholkas, är att de som är berörda är med och beslutar om hur regelsystemet ska se ut och hur det ska tillämpas enligt Ostroms teori om allmänningen. ÖK är en bekräftelse på samarbete mellan ideella organisationer och offentlig verksamhet. Alla parter förfogar över kollektiva nyttheter såväl enskilda ideella organisationer, som paraplyorganisationer och offentlig verksamhet. Vid samarbete mellan ideella organisationer och offentlig verksamhet, t ex inom ramen för ÖK, får varken parternas enskilda kollektiva nyttheter eller parternas gemensamma kollektiva nyttheter urholkas. De förutsättningar som Ostrom påpekar måste föreligga för att så inte ska ske, måste föreligga även i samarbete mellan ideella organisationer och offentlig verksamhet.

Tabell 2. Jämförelse mellan föreningsdemokrati och de förutsättningar Ostrom anser måste föreligga, för att kollektiva nyttheter inte ska urholkas.

Förutsättningar som måste föreligga för att kollektiva nyttheter inte ska urholkas	Föreningsdemokrati
En grupp människor alt alla människor har rätt att använda den kollektiva/allmänna nyttheten.	Den ideella föreningen utgörs av sina medlemmar men är öppen för alla
Regelsystemet, hur nyttheten får användas ska utformas av de som har tillgång till nyttheten	Medlemmarna bestämmer föreningens stadgar/regelsystem, verksamhetsplan, policys m.m.
En förutsättning för att den enskilde individen ska följa regelsystemet beror på hur individen bedömer andras vilja att samarbeta och följa systemets regler	I stadgarna stipuleras, föreningen ändamål och värdegrund. På ÅM tas beslut om vad föreningen ska göra, dvs vilken arbetsinsats medlemmarna ska utföra. Medlem som inte följer stadgarna kan uteslutas ur föreningen.
Det måste finnas en hög grad av tillit mellan de som har tillgång till nyttheten	Tilltro till nästan och band av solidaritet och ömsesidighet mellan jämlika, uppstår i det obetalda föreningsarbetet. Enligt folkrörelseutredningen anser svenskar att föreningar ska vara lokalt anknutna och att medlemmarna ska känna varandra. Leopold (2006)

I tabellen har gjorts en jämförelse mellan föreningsdemokrati och de förutsättningar Ostrom anser måste föreligga för att kollektiva nyttheter inte ska urholkas. Jämförelsen visade att de förutsättningar som måste föreligga, sammanfaller i stort med de principer som ingår i föreningsdemokrati.

5 Val av metod, etiska överväganden och tillvägagångssätt

I detta kapitel berättar jag vilken metod jag har använt, varför jag valde den och vilka organisationer jag har intervjuat. Vilka etiska överväganden jag har gjort och om den valda metoden och tillvägagångssättet har fungerat eller om det har uppstått problem. Om studien är genomskinlig, så att det går att följa processen och om mätningarna är tillförlitliga.

5.1 Val av metod

För att få uppsatsens frågeställningar besvarade har jag ställt ett antal frågor till några ideella organisationer som jag bedömde kunde ge mig den information jag ville ha. Jag gjorde en frågeguide med 11 frågor inom 4 olika områden. Se bilaga 1. Jag var intresserad av hur representanter på lokal nivå besvarade vissa frågor, eftersom frågeguiden bl a innehöll frågor om dialogprocessen och ÖK som fördes på nationell nivå. De frågor som jag ville ställa kunde bäst besvaras av representanter för några utvalda ideella organisationer vid en intervju, med öppna frågor, där respondenterna själv bestämde hur och i vilken omfattning de ville svara. Där respondenten gavs tid och utrymme att snarare berätta om, än besvara frågor om föreningen och dess verksamhet, så att intervjun fick en narrativ prägel. Frågorna var konstruerade så och intervjun genomfördes på ett sådant sätt att respondenterna uppmuntrades att berätta. Dialogen mellan respondenterna och mig hade en begränsad funktion för att få respondenterna att fördjupa sig i en tankegång som hon/han redan höll på att berätta om. Respondenternas sätt att besvara/föra dialog om frågorna varierade mycket, vilket innebar att det respondenterna ville lägga tonvikt vid skilde sig mycket från en respondent till en annan.

5.2 Tillvägagångssätt

Jag kontaktade 12 ideella organisationer vars verksamhet i mångt och mycket är inom samma områden som socialtjänstens. Se bilaga 2. De har olika organisationsformer, skilda utgångspunkter och har tagit olika ställningstaganden, inom de områden som frågorna berör. De har ett - vi för oss eller ett - vi för dom perspektiv och har en röstbärande och/eller en utförande funktion. Organisationer som ingår i någon lokal och/eller nationell paraplyorganisation. Organisationer som hade valt olika när det gällde att skriva under/inte skriva under den nationella och/eller den lokala överenskommelsen i Göteborg.

I introduktionsbrevet, se bilaga 3, berättade jag vem jag är och varför jag ville intervju dem. Jag skickade med frågeguiden och bilade en lista på de övriga organisationer jag önskade intervju samt information om forskningens etiska principer. Av de 12, har jag intervjuat 7 och fått skriftligt svar från en. Av de återstående fyra, uppgav en att de inte hade tid, en hänvisade till kansliet i Stockholm och 2 har inte svarat, trots påminnelser. Av de 8 organisationer som jag har intervjuat är 6 ideella föreningar, en ekonomisk förening och en stiftelse. Jag skickade min förfrågan till respektive organisations ordförande och skrev att om organisationen ville medverka, var det upp till dem att utse vem som de ansåg var lämplig för mig att intervju. Av de som jag har intervjuat var 3 förtroendevalda och 5 anställd personal. Av en slump har

fördelningen av organisationer som jag har intervjuat, skett relativt jämt utifrån de ursprungliga kriterierna.

Tabell 3. Organisationer som ingick i studien, deltagande i paraplyorganisationer m.m.

Förening	Ideell org	Vi -föress	Vi -fördom	Lokal ÖK	Nationell ÖK	Paraplyorg lokal	Paraplyorg nationell
SRF	ideell före	ja				HSO - Gbg	
RFHL	ideell före	ja			ja	GFC	EAPN
FUB	ideell före	ja		ja			HSO
GF Sak	ek före	ja		ja		GFC	Skoop
IOGT-NTO	ideell före		ja	ja	ja	GFC	Famna, Forum
RM	ideell före		ja	ja		GFC	Famna
S:t Lukas	ideell före		ja		ja	GFC	Famna
Bräcke D	stiftelse		ja	ja	ja	GFC	Famna

*GFC- Göteborgs FöreningsCenter, EAPN - European Anti Poverty Network. HSO – Handikappförbunden, Skoop – Sociala arbetskooperativens intresseorganisation.

8 organisationer ingick i den empiriska studien. De flesta var ideella föreningar, förutom en stiftelse och en ekonomisk förening. Det var en jämn fördelning mellan brukar- och välgörenhetsorganisationer. Alla deltog i någon lokal och/eller nationell paraplyorganisation.

Intervjuerna har bearbetats enligt Kvaless (1997) rekommenderade tillvägagångssätt. Efter transkriberingen har en meningskoncentration av materialet gjorts på så sätt att icke relevanta avsnitt, meningar och ord har tagits bort. Det framgår tydligt med tecknet /.../ var i materialet avsnitt, meningar eller ord har tagits bort. Kvale (1997) påtalar att vid bearbetning, ska det ske på ett sådant sätt som om dialogen fortsätter. Meningskoncentrationen både påverkade och inte påverkade materialet. Innehållet framträdde tydligare, utan att det egentligen förändrades. Inte heller respondentens sätt att tala och uttrycka sig förändrades. Materialet var från början svårt att överblicka, men efter meningskoncentrationen framträdde en bild som var enklare att läsa och att förstå. Transkriberingen av intervjuerna från 7 ideella organisationer tillsammans med skriftligt svar från en, uppgick till ca 60 A4 sidor och utgör det empiriska materialet. Efter meningskoncentrationen uppgick analyserna till sammanlagt 12 sidor, vilket är 1/5 av grundmaterialet. Jag har tagit bort ca 80 %, av det som respondenterna berättade om, vilket enligt Kvale (2006) är en av flera faktorer som visar den ojämlika maktfördelningen mellan den som intervjuar och respondenterna, något som jag har tagit upp under avsnittet om etiska principer och överväganden.

Jag valde mellan två alternativ vid redovisning av resultatet. Det ena alternativet var att citera mycket av det som respondenterna har berättat. Att läsa citat dvs talspråk är som att läsa ett främmande språk. Det tar tid och det är tungrott. Enstaka citat kan vara belysande och berikande men det är svårläst om det är många. Det andra alternativet, det som jag har valt, som också Kvale (1997) rekommenderar är att göra en översättning från talspråk till skriftspråk. Jag gjorde det genom att beakta det som Kvale (1997) anser vara av vikt vid bearbetning och koncentration av intervjuer. Mindre relevanta avsnitt, meningar och ord har tagits bort. Av

den text som återstår konstrueras meningar genom att göra små förändringar så att respondentens ordval och sätt att uttrycka sig, deras sätt att formulera meningar behålls. När jag läser den bearbetade texten ska jag inom mig höra att det jag läser stämmer överens med de svar jag hörde under intervjun.

I kapitlet 6, där resultatet redovisas utgår jag från uppsatsens frågeställningar, varje fråga för sig och varje respondents svar för sig. Min ambition är att det är respondentens röst som ska höras inte min. På detta sätt kunde jag göra det möjligt för respondenterna att komma till tals. Respondenternas sätt att uttrycka sig har jag försökt behålla, så mycket som möjligt, hela uppsatsen igenom. I resultatavsnittet har jag inte med några citat. I slutet gör jag med mina ord en sammanfattning av vad respondenten sagt. I slutkapitlet har jag med några citat översatta från talspråk till skriftspråk.

Efter meningskoncentrationen sammanfördes frågeguidens 11 frågor under 3 rubriker. 1. Särart och mervärde. 2. Dialogprocessen/ÖK 3. Paraplyorganisationer, beroende på att respondenterna när de besvarade frågorna, rörde sig inom dessa fält och frågorna gick in i varandra. Slutligen gjordes en kategorisering med hjälp av ett analysverktyg bestående av 5 beskrivningar om och förklaringar av de ideella organisationerna.

1. Det här är vi och det här är vår förenings särart och/eller mervärde.
2. Det här tillför vi samhället
3. Det här försvårar för oss
4. Så här ser vi på Överenskommelsen och dialogprocessen
5. Det här anser vi om paraplyorganisationer och arbete inom nätverk

De två första berör särart och mervärde och de tre övriga vilka faktorer som påverkar särarten. Analysverktyget sammanfaller i viss mån med frågorna i frågeguiden men de visar dessutom att respondenterna inte bara svarade på frågorna utan alla ville berätta något därutöver som de anser skulle vara med. De ideella organisationerna ville berätta vilka de är, vilken ideologi de har, vad de gör och vilka faktorer som försvårar för organisationen och deras arbete.

5.3 Etiska överväganden

Jag har inte intervjuat klienter/patienter i deras egenskap av att vara klienter/patienter från socialtjänsten/sjukvården, utan som medlemmar i en ideell organisation, t ex en brukarorganisation, vilket indirekt betyder att några av dem sannolikt är eller har varit klienter/patienter. När jag skickade introduktionsbrevet utgick jag från att jag skulle intervjua förtroendevalda, medlemmar som är brukare eller f.d brukare men så tror jag att det inte har blivit, beroende på att 5 av de 8 som jag har intervjuat var anställda och jag vet inte om de också är medlemmar och tillhör brukargruppen. De som jag därutöver intervjuat representerar vi - för dom organisationer och respondenterna kan givetvis också vara klienter/patienter, men där är sambandet mera slumpartat.

Jag har svårt att tänka mig att någon forskare, t ex en socionom ser forskningens etiska principer som något främmande eller oviktigt. För mig som socionom är principerna förenliga med socionomrollen och för andra yrkesgrupper, med stor sannolikhet förenliga med deras respektive yrkesroll. Sedan finns det säkert många forskare som ser dessa principer som mer eller mindre viktiga och angelägna och som därför beaktar dem mer eller mindre. Men forskningen etiska principer håller sig inom en snäv ram. Etiska överväganden måste ske under hela arbetets gång. I metodlitteratur påpekas att ett etiskt förhållningsätt är av särskilt vikt vid intervjusituationen men jag anser att det är lika viktigt vid alla moment som ingår under arbetets gång. Vid val av ämne, syfte, frågeställningar, tidigare forskning, teori och metod. Vid bearbetning, analys, när slutsatser dras och vid återkoppling samt vid förvaring av empiriskt material. Det finns säkert forskare som har diskutabla motiv att göra en uppsats, diskutabla skäl vid val av ämne, m.m. men som genomför själva intervjun oklanderligt.

Vid intervjuer och i många dialoger generellt påtalar Kvale (2006) att den ojämlika maktbalansen får etiska konsekvenser. "Den personliga intervjun skapar en illusion av en personlig dialog" (min översättning). Det är intervjuaren som styr intervjun, rollerna är från början satta och består av en som frågar och en som förväntas svara. Risk finns att den som intervjuar har en otydlig agenda bl a utifrån sin förförståelse. Det är intervjuaren ensam, som har tolkningsföreträde, eftersom det är denne som analyser och presenterar materialet och resultatet.

Men det som för mig är det mest oetiska är den samhällssyn som är förhärskande, som påverkar maktrelationen mellan hjälparen och den som har/anses ha behov av hjälp, vilket Panican och Ulmestig (2011) belyser med hänvisning till Foucaults (2007) teori om pastoralmakt. Jag övervägde om jag skulle ha med Foucaults teori om pastoralmakt som en av de teorier som jag skulle använda vid analys av det empiriska materialet och vid integrering av teori och empiri. Men jag bestämde mig för att ta med denna teori under etiska överväganden eftersom jag ser pastoralmakt i första hand som ett etiskt problem för alla som arbetar inom offentlig verksamhet, men även för ideella organisationer inom det civila samhället. Enligt Panican och Ulmestig (2011) som hänvisar till Foucaults (2007) teori om pastoralmakt, har jag som hjälpare inom offentlig verksamhet en maktposition som jag inte kan påverka. Båda hjälparen och den hjälpta är lika låsta vid sina respektive roller.

Pastoralmakt uppstår i relationen mellan hjälparen och den som har/anses ha behov av hjälp. Pastoralmakt utgår från ett kristet synsätt som befastes ca 300 e Kr. Ideologin omvandlades från att vara en kristen dogm, till att bli en världslig, för att tillämpas av välfärdstaten, där människobehandlande institutioner tog över funktionen att vara hjälpare inom många olika områden. Ett belysande exempel på hur idéer färdas, omvandlas och förpackas för att sedan slå rot, enligt Szarniawska (2005). Professionella/expert, anställda inom välfärdsstaten utövar pastoralmakt utifrån 3 principer.

1. Experten ska hjälpa
2. Hjälpbehovet ska vara legitimt och den hjälpbehövande ska vara förtjänt av hjälpen

3. Experten ser lösningen på problemet, baserat på lag och på det som experterna anser vara rätt.

Pastoralmakt står över det som är reglerat i en organisation eller mellan organisationer. I och med övergången till välfärdsstaten omvandlas frälsning till välfärd och trygghet, till något positivt också för den hjälpbehövande, vilket gör att klienterna själva efterfrågar pastoralmakt.

Pastoralmaktens påverkan inom offentlig verksamhet är större än dess påverkan inom det civila samhället, där hjälparen, särskilt inom brukarorganisationer inte är en expert utan har en kamrattstödande roll. Brukarorganisationernas vi – för oss perspektiv är oförenligt med pastoralmaktens vi - för dom perspektiv. Brukarorganisationernas vi - för oss perspektiv utgör ett motstånd mot pastoralmakt och tilltron till den kamrattstödande verksamheten förklaras av Wijkström och Lundström (2002) att ideella organisationer utgör frizoner i samhället. De kan ha andra värderingar, synsätt och metoder än vad som gäller i samhället i övrigt. Att de kan ha andra värderingar, synsätt och metoder låter inte så märkligt men att de förmår hävda en totalt avvikande norm i samhället, är desto mer häpnadsväckande. Ideella organisationer i synnerhet de som har ett vi – för dom perspektiv, med anställd personal som har jämförbar utbildning som anställda i kommunen, påverkas mer av pastoralmakt än brukarorganisationer utan anställda. Just professionalisering har en mycket stark likriktad drivkraft enligt Johansson (2005) som hänvisar till Di Maggio och Powell (1991).

5.4 Diskussion om tillvägagångssätt, validitet och reliabilitet

För att få kunskap om kvalitativa metoder har jag gått igenom ett stort antal böcker i vilka intervjuteknik ingick. De flesta gav god information om vad forskaren bör tänka på vid planering av och under intervjun. Men trots mitt sökande hittade jag begränsad information om hur jag praktiskt skulle gå tillväga efter det att transkriberingen var klar. Först när jag läste Kvale (1997) fick jag delvis den information jag behövde så att jag kunde börja bearbeta intervjuerna. Efter det att jag hade genomfört meningskoncentration och lade jag ned mycket tid på att finna ett sätt att analysera intervjuerna. Bergström och Boreus (2005) hänvisar till Vedung (1977) som beskriver och förklarar funktionell idéanalys, vilket jag fann vara av intresse eftersom funktionell idéanalys har fokus på såväl idéers ursprung som dess effekter, utifrån ideella organisationers betoning på ideologi och ideologins betydelse för organisationens funktion. Jag satte mig in i analysmetoden bl a genom att läsa ett antal uppsatser i vilka funktionell idéanalys hade använts. Jag arbetade länge med att välja ut och formulera först idealtyper vilket jag inte tyckte fungerade varför jag över till att formulera dimensioner men hittade inte den kombination av dimensioner som jag bedömde skulle fungera, för att analysera det material jag hade på det sätt som jag önskade. Jag insåg till slut att funktionell idéanalys inte var lämplig som analysmetod för att analysera det empiriska material jag hade. Jag fortsatte därefter att dela upp en intervju i ett antal meningar och att sammanföra de meningar som berörde samma frågeområde. När jag hade gjort det, hade jag 5 delar, var och en med olika inriktning. Jag prövade om denna indelning även fungerade på en annan intervju,

vilket den gjorde, varefter jag bestämde mig för att genomföra analysen med stöd av det av mig konstruerade analysverktyget.

En vetenskaplig studie kan vara hur välskriven som helst och resultatet kan vara hur uppseende väckande som helst men ändå vara utan vetenskapligt värde. För att öka förutsättningarna för att ett arbete ska kunna bli av vetenskapligt värde finns två begrepp att använda som hjälpmedel, de ger god vägledning om vad som ska beaktas i en vetenskaplig studie, validitet och reliabilitet. De fokuserar på olika omständligheter/faktorer som ligger inom olika områden men de går samtidigt in i varandra. Dessa begrepp används olika beroende på om det är en kvantitativ eller kvalitativ studie. Hög validitet är en indikation på vetenskapligt värde men det är inte den enda. I en kvalitativ studie är genomskinlighet/transparency av avgörande betydelse. Om läsaren har kunnat följa hela processen och fått kunskap om vad som har bidragit till vad, då är genomskinligheten god. Det måste vara möjligt för en läsare att se att sambandet mellan de olika delarna stämmer överens, syfte/problem - teori/metod - empiriskt material - resultat/slutsatser. I denna uppsats inleds processen med att läsaren får veta att problemet finns i det civila samhället, vad ÖK kan innebära för ideella organisationer. Om frågorna i frågeguiden är relevanta i förhållande till uppsatsens frågeställningar. Om teori och metod har fungerat som det var tänkt vid analys av intervju svaren och integrering av teori och empiri. Om och på vilket sätt analysen har bidragit till att det var möjligt att dra vissa slutsatser. Om och hur svaren på frågeställningarna har lett till att syfte med uppsatsen har uppnåtts och om och hur det har bidragit till ökad kunskapen om problemet. Men för att uppnå hög validitet räcker inte det, utan i uppsatsen måste något speciellt ingå utöver det, några särskilt intressanta samband eller skiljaktigheter, t ex att samtliga ideella organisationer har en samsyn på något speciellt och att brukarorganisationer har en specifik åsikt och välgörenhetsorganisationer en annan och vad det beror på. Om studien har hög extern validitet innebär det att resultatet från min studie skall kunna uppnås vid andra jämförbara studier och hög intern validitet att resultatet av de intervjuer jag har gjort är representativt för ideella organisationer inom det område som jag har intervjuat.

Förutom hög validitet krävs också hög reliabilitet för att en studie ska bidra till ett vetenskapligt värde. Av stor vikt är om studien har utförts på en god/rimlig kvalitativ nivå, hur tillförlitlig mätningen är, om tekniska instrument t ex bandspelare, har fungerat bra, hur noggrann personen är som utför alla moment, transkribering, meningskoncentration m.m. i studien. Den kvalitativa nivån ska beaktas i alla moment. Om jag som har gjort det vetenskapliga arbetet, har den kunskap och erfarenhet som krävs. Om jag har förutsättningar att bedöma hur den egna förståelsen har påverkat arbetet, under hela processen vid intervjuer, och bearbetning och analys av intervjuer m.m. Om någon annan person med kunskap och erfarenhet följt processen och därmed kunna vara en viss garant för en rimlig kvalitativ nivå? Skulle någon forskare som gjort en vetenskaplig studie inom samma område som jag, komma fram till jämförbart resultat, vilket är ett mått på hög extern reliabilitet. Skulle någon forskare genom analys och integrering av teori och empiri komma fram till jämförbara slutsatser som jag gjort. Vilket är ett mått på hög intern reliabilitet (<http://vasa.abo.fi>).

6 Resultat, analys och integrering av teori och empiri

I detta kapitel redogör jag för om och hur frågeställningarna har besvarats och för resultatet av intervjuerna. Min ambition var att det är organisationernas röst som ska bli hörd inte min. Det är skälet till att de fått relativt stort utrymme. Därefter redovisar jag hur jag har gått tillväga för att analysera intervjuerna och integrera teori och empiri och vilka slutsatser jag därefter har dragit.

6.1 Om och hur frågeställningarna har besvarats

Respondenterna har besvarat uppsatsens frågeställningar som berör särart, sambandet mellan särart och mervärde och mervärde, utan åtskillnad som om särart och mervärde är samma sak. När jag formulerade frågeställningarna utgick jag från att det fanns ett samband mellan särart och mervärde och att det bestod i att mervärdet var en effekt av eller ett resultat av särarten (Hultén och Wijkström 2006). I det empiriska materialet framgår att respondenterna definierar och använder begreppen särart och mervärde på ett jämförbart sett. På min fråga hur mervärde definieras fick jag få och intetsägande svar. Flest och mest uttömmande svar fick jag i de fall när respondenterna svarade på frågan om sambandet mellan särart och mervärde, att något både var en särart och ett mervärde. Det empiriska materialet, ger inget belägg för att mervärde är en effekt av särarten. Det ger belägg för att sambandet mellan särart och mervärde består i att särart är samma sak som mervärde, vilket också Hultén och Wijkström (2006) ser som en möjlighet. Av denna anledning använder jag i analysen mig av formuleringarna en särart och ett mervärde alternativt särarter och mervärden. Respondenterna har definierat, förklarat och beskrivit vad som är organisationernas särarter och mervärden. Vissa är gemensamma för alla, andra är gemensamma för brukarorganisationer respektive välgörenhetsorganisationer och ytterligare andra är specifika för några få eller för en enskild ideell organisation.

Respondenterna har besvarat uppsatsens frågeställningar om vilka faktorer som ideella organisationer anser påverkar särarten t ex dialogprocessen och ÖK eller deltagande i paraplyorganisationer och nätverk. Bekräftelse från offentlig verksamhet och från kunder är faktorer som alla uppger som de viktigaste, därefter kommer ekonomiska förutsättningar, om ekonomiskt stöd från offentlig verksamhet och från andra finansiärer är villkorat eller ej. Brukarorganisationer förväntar sig bekräftelse av upplevd kunskap från offentlig verksamhet och välgörenhetsorganisationerna förväntar sig bekräftelse, på de uppdrag de åtagit sig, från offentlig verksamhet och från kunder. Två ideella organisationer har avvikande synsätt mot rådande normer i samhället, de uppger att rådande normer är faktorer som påverkar särarten. Tre välgörenhetsorganisationer är positiva till ÖK och tre andra är negativa till eller tveksamma om ÖK kommer vara av någon betydelse. De som är negativa är organisationer både med ett vi - för oss och vi - för dom perspektiv. Några anser att samarbete generellt med offentlig verksamhet påverkar särarten. Brukarorganisationerna uttrycker en viss skepsis mot samarbete inte bara med offentlig verksamhet utan även med andra ideella organisationer och deltagande i paraplyorganisationer och i nätverk men vad denna avvaktande inställning beror på framgår inte. Det finns en rädsla att förlora något men ingen respondent verkar veta vad det är och

deras strategi för att gardera sig är att samarbeta i begränsad omfattning. Alla ideella organisationer verkar se hotet mot särarten som något som kommer utifrån och ingen ser något hot inifrån den egna organisationen.

6.2 Resultat av intervjuer

Resultatredovisningen utgår från uppsatsens frågeställningar men inte i den ursprungliga ordningen. De frågeställningar som berör särart och mervärde redovisas för sig och de som berör vilka faktorer som kan påverka särarten för sig. Varje organisation redovisas för sig. Organisationernas svar på frågesällningarna redovisats kortfattat i tabellform med en efterföljande sammanfattning och kommentarer.

Hur definierar ideella organisationer särart?

SRF. Föreningen utgörs av synskadade och är till för synskadade. Endast medlemmar som är synskadade har rösträtt. Synskadade kan och ska företräda sig själva och utöva makten i föreningen. SRF uppger att föreningens ideologi och medlemsmakt är särarter.

RFHL. Lokalförening är autonom och jobbar av tradition med läkemedelsfrågan. Jag har ätit beroendeframkallande medel i 20 år och fick ansvar trots att jag höll på med det här. Det var föreningens kunskap och den tillhörighet jag kände, som gjorde att jag ville prova det här. Här är alla kamratstödjare, en person med egen erfarenhet som veta hur det är och vad som krävs. Att få vara anonym är jätteviktigt. Man kommer hit för att våga tro att man kan leva igen, att det går med egna resurser och med stöd av RFHL. RFHL uppger att föreningens ideologi, att lokalföreningen är autonom, kamratstöd och möjlighet att vara anonym är särarter.

FUB. Att mötas och träffas i en förening, leder till förändring. Om man är ny är det bra att vara med i en arbetsgrupp. Min mammacirkel har träffats i över 30 år. Den arbetsgrupp som fungerat länge och bra, är för dem som har småbarn i förskola. Föreningen är en brukarorganisation med ett vi - för oss perspektiv trots att flertalet medlemmarna inte har intellektuella funktionsnedsättningar. Många föräldrar engagerar sig i FUB när de får barn med intellektuella funktionsnedsättningar. Föräldrarnas medlemskap medför pga föräldraskapet att de både har en ställföreträdande och företrädande funktion (Hugemark & Roman 2012). FUB uppger att föreningens ideologi, att medlemmar väljer förtroendevalda och att medlemmar är aktiva i föreningen och i arbetsgrupper är särarter.

GF-Sak. Arbetsintegrerade sociala företag är inte ett komplement utan något eget. I Sverige ses arbetsintegrerade sociala företag som en del av välfärdsystemet. I Italien är de företag med stöd från samhället. Medlemmarna är/äger föreningen och de arbetar i kooperativet. Särarten ligger i att man har makten. För att ha makt måste man äga. Att utgå från att ideella organisationer, ingår i en välfärdsmodell, ger inte en öppenhet att särarten kan vara något annat. I arbetsintegrerade sociala företag, bortser man från sitt handikapp, vilket skiljer sig från en rörelse, där handikappet sätts i fokus. GF-Sak uppger att föreningens ideologi, att kooperativet

ägs och drivs av medlemmar som har makten samt att föreningen bortser från medlemmars handikapp är särarter.

IOGT-NTO. Jag föddes in i föreningen. IOGT ordnade danser, det drog ungdomar på orten till föreningen. Tonåringar lockar man med det som är kul, det insåg mina föräldrar. Vår särart är att vår förening är så gammal och bärare av demokrati och jämställdhet. Alla medlemmar har förbundit sig att inte använda alkohol, inte av princip utan av solidaritet. Föreningen hävdar att alkohol är ett hinder i samhället, för demokratin, i familjelivet, det är en belastning för alla. IOGT-NTO uppger att föreningens ideologi som har en avvikande norm än rådande norm i samhället att alkohol är ett hot, ett hinder mot samhällsutveckling är en särart.

RM. Diakoni är en del av kristen tro. Varje församling bör ha ett eget uppdrag, man kan inte köpa sig fri. Makten ligger hos medlemmarna, hos församlingarna. Vi arbetar med vår värdegrund som utgångspunkt och med kärlek. Kärleken finns inte hos myndigheter eller i lagstiftning. Med gåvomedel är vi fria att göra vad vi vill, friheten påverkar särarten. RM kan funka utan professionella men RM kan inte funka utan sina volontärer och medlemmar. Den ideella verksamheten kan inte någon ta över, det är kärnan. När RMs intäkter ökade tog församlingarna ett steg tillbaka, då var man inte lika behövd längre. Vi har känt att det är något som församlingarna har saknat. Jag tycker att församlingarna har släppt för mycket till RM. Jag tror att de inte riktigt har funderat varför de gjorde det eller att de gjorde det. RM uppger att föreningens ideologi i vilket ingår diakoni, kärlek till nästan, medlemsmakt och att RM får gåvomedel är särarter.

SL. Våra rötter är i en kristen tradition och en psykodynamisk människosyn. Den kristna tolkningen är vi förtrogen med. Det är viktigt att förvalta sanktet. Vi utgår från WHO:s begrepp existentiell hälsa. Förslaget om gemensam styrning och ledning av mottagningarna var många medlemmar tveksamma till. Vad är det för idéer som kommer uppifrån? Det medförde att förslaget inte genomfördes. Mottagningsverksamheten erbjuder samtalsbehandling m.m och drivs non-profit. SL uppger att föreningens ideologi, medlemsmakt, samtalsbehandling m.m. och non-profit är särarter.

BD. Stiftelsen vilar på en kristen människosyn, vi utför diakonala handlingar, medmänsklig och mellanmänsklig tjänst för att situationen kräver det. Vi erbjuder vård och omsorg. Vi behöver ett överskott för att utveckla vår verksamhet men vi har ingen vinstutdelning. Wijkström höjer varningsflagg för vår typ av organisation. Tesen är om du blir en stor producent av tjänster och service, då förlorar du per definition din särart. Där är vi gravt oense. BD uppger att stiftelsens ideologi, i vilket ingår diakoni samt vård och omsorg är särarter.

Tabell 4. Definition och/eller förklaring av vad som är särart.

SRF	RFHL	FUB	GF-Sak	IOGT-NTO	RM	SL	BD
Ideologi, brukarorg	Ideologi, brukarorg.	Ideologi, Brukarorg.	Ideologi, brukarorg	Ideologi, droger är	Ideologi, diakoni.	Ideologi	Ideologi, diakoni

	kamratstöd	kamratstöd		ett hot	Agape		
Medlems- makt	Medlems- makt	Medlems- makt	Medlems - makt		Medlems- makt	Medlems - makt	
	Pågående beroende	Ideellt arbete	Koopera- tivt ägande		Gåvo- medel	Samtals - behandling	Vård och omsorg
	Anonymi- tet		Bortser fr. handikapp			Non-profit	

Alla organisationer uppgav att de såg ideologi som en särart. Jag uppfattar det så att de menar att ideologi utgörs av identitet och funktion och att de ansåg att särarten står att finna både i organisationens identitet, vem de är och i funktionen, varför den finns till? SRF, RFHL, FUB och GF-Sak lade tonvikt vid att de är brukarorganisationer, deras ideologi utgår från ett vi - för oss perspektiv, med stark betoning på kamratstöd under det att RM, SL och BD, är välgörarenhetsorganisationer som uppgav att deras ideologi utgår från ett vi - för dom perspektiv och två av dem uppgav att deras funktion var att utföra diakoni. Alla organisationer utom två uppgav att medlemsmakt var en särart och en uppgav att medlemsmakt var en särart och ett mervärde. BD är en stiftelse som inte har några medlemmar. Två organisationer såg ideellt arbete och non-profit som särarter, vilket jag återkommer till i analyskapitlet. Organisationerna både de med ett vi - för oss och de med ett vi - för dom perspektiv uppgav att ideologi, medlemsmakt, ideellt arbete, non-profit, gåvomedel och kooperativt ägande är särarter är föga förvånande. Dessa faktorer är unika, de ingår i föreningsdemokrati och är av avgörande betydelse för ideella organisationer och är fast förankrade hos medlemmarna men inte alltid på ett medvetet plan.

Hur ser sambandet ut mellan särart och mervärde enligt ideella organisationer?

SRF ser upplevd kunskap, som sin viktigaste resurs, vad det innebär att leva med synnedsättningar och få offentlig verksamhet att förstå vilka behov personer med synnedsättningar har och förse offentlig verksamhet med underlag vid samhällsplanering. SRF uppger att föreningens upplevda kunskap är en särart och ett mervärde

RFHL är en kunskapsbank i samhället. I sjukvården finns för litet kunskap om läkemedelsberoende. Läkare ringer och frågar oss. Jag blev så väl mottagen på farmakologen det verkar som om det kan bli något återkommande. En av Volvos kamratstödjare har varit här och hon blev så imponerad. Vi ska ha en utbildningsdag med deras kamratstödjare. Vi skulle kunna vara mer offensiva med de kunskaper vi har. Det är det jag menar när jag säger att jag har brukarerfarenhet. RFHL uppger att föreningens upplevda kunskap är en särart och ett mervärde

FUB ser sin upplevda kunskap som unik och av stort värde. Det är en skriande brist på kunskap i samhället. FUB uppger att föreningens upplevda kunskap är en särart och ett mervärde.

GF-Saks. De erfarenheter medlemmarna får, genom att äga, ha makt och driva GF- Sak är upplevd kunskap. Den kooperativa idén, innebär att pengarna även ska komma kunden till del. Det blir ett annat kitt mellan kund och producent. Arbetsintegrerade sociala företag utgår från ett samhällsekonomiskt perspektiv inte ett företagsekonomiskt, GF-Sak uppger att före-

ningens upplevda kunskap, företagande med ett kund- och samhällsekonomiskt perspektiv är särarter och mervärden.

IOGT-NTO har ett synsätt som avviker från samhällets norm att alkohol är ett existentiellt hot mot samhällsutveckling och mänskligheten. Trots att synsättet är avvikande har det acceptans från offentlig verksamhet och från det civila samhället. Ideellt arbete utförs av andra skäl och av andra motiv än lönearbete. I det ideella arbetet finns en vilja om utveckling och omsorg av samhället eller om den grupp föreningen försöker förbättra för. Jag är medlem i många organisationer men jag är inte aktiv i alla. Jag är med i RSFU men min själ ligger inte där, den ligger hos IOGT- NTO. Alla har nog sin favoritförening – en baby för dem som är aktiva inom flera föreningar. Passivt medlemskap skapar inget mervärde i samhället. IOGT-NTO uppger att föreningens ideologi med ett annat synsätt på alkohol, medlemsmakt och ideellt arbete är särarter och mervärden.

RM. Föreningens ideologi har en andlig, religiös och existentiell dimension. Vi arbetar utifrån vår värdegrund och med agape, kärlek till nästan. I dag är kanske hälften av medlemmarna aktiva eller kanske mindre än så, därför är kopplingen till det civila samhället svagare. Ideella krafter är inte alltid utbildade och då det är svåra problem att arbeta med, finns inte alltid tilltron till den egna kapaciteten. I dag arbetar vi med rumänska romer det är mitt i prick, det är precis där vi ska vara, det är ingen annan som tar ansvar. Det är viktigt att lyfta fram marginaliserade grupper, så kommer samhället tids nog att agera. Föreningen gör saker som kommunen inte kan göra eller inte gör. RM uppger att föreningens ideologi med en andlig, religiös och existentiell dimension, ideellt arbete och att föreningen gör det som andra inte kan göra eller inte gör, är särarter och mervärden.

SL. I föreningens ideologi ingår en andlig, religiös och existentiell dimension. Människor har andliga behov, mer eller mindre medvetna eller uttalade som kan tillgodoses inom det civila samhället. Vi för dialog inom Göteborgs religiösa center. Vi försöker spegla ett bredare perspektiv än det kristna, dock inte att ta bort det. Vi vill rekrytera terapeuter med annan språkkompetens som har andra personliga livstolkningar. SL har en profilutbildning för de som studerar på Ersta - Sköndal högskola. SL uppger att föreningens ideologi med en andlig, religiös och existentiell dimension, dialog inom Göteborgs religiösa center och rekrytering av terapeuter i ett mångfaldsperspektiv är särarter och mervärden.

BD. Stiftelsens ideologi har en andlig, religiös och existentiell dimension. BD utför diakonala handlingar, för att situationen kräver det. Verksamheten bedrivs non-profit. Om man är en större organisation får man mer av ett samhällsperspektiv. BD uppger att stiftelsens ideologi med en andlig, religiös och existentiell dimension, non-profit samt att de har ett samhällsperspektiv är särarter och mervärden.

Tabell 5. Sambandet mellan särart och mervärde.

SRF	RFHL	FUB	GF-Sak	IOGT-	RM	SL	BD
-----	------	-----	--------	-------	----	----	----

				NTO			
Upplevd kunskap	Upplevd kunskap	Upplevd kunskap	Upplevd kunskap	Ideologi, existentiell	Ideologi, andlighet	Ideologi, andlighet	Ideologi, andlighet
				Medlemsmakt	Ideellt arbete	Dialog, andlighet	Non-profit
			Samhällsek. perspektiv Kundrelation	Ideellt arbete	Det kommunen inte kan göra	Profilutbildning	Samhällsperspektiv
						Terapeuter mångfald	

När organisationerna beskrev sambandet mellan särart och mervärde, framgick det att de såg särart och mervärde som samma sak, inte att mervärdet var en effekt eller ett resultat av särarten. Brukarorganisationerna såg upplevd kunskap som den i särklass viktigaste särarten och mervärdet, fullt naturligt utifrån deras vi - för oss perspektiv. Vägörehetsorganisationerna med sitt vi – för dom perspektiv, såg den andliga, existentiella och humanitära grunden till det uppdrag de åtagit sig, som den viktigaste särarten och mervärdet. Två organisationer såg ideellt arbete och non-profit som särarter och mervärden, vilket jag återkommer till i analyskapitlet. Upplevd kunskap är ett exempel som är lätt att förstå, att en särart också är ett mervärde. Att vara synskadad ger en kunskap som ingen annan kan tillägna sig, den är en särart. Att tillföra denna kunskap till samhället är mycket angeläget, det är till nytta för samhället, det är ett mervärde. En organisation påpekar att det som kommunen inte kan göra eller inte gör är en särart och ett mervärde, vilket jag återkommer till när jag redovisar mina slutsatser.

Hur definierar ideella organisationer mervärde?

FUBs uppgift är att informera och ge kunskap om intellektuella funktionsnedsättningar. Föreningen Autism och Asperger har varit duktiga att föra fram sitt budskap, i dag är det mycket mera forskning och kunskap om autism, tidigare fanns det ingen alls. FUB uppger att information och kunskapsspridning om intellektuella funktionsnedsättningar och ideella organisationers påverkan har bidragit till mer forskning är mervärden.

GF-Sak. Om det blir fler företag och man kommer till den nivå som man har i Italien. När varor som produceras har en välkänd märkning. Då händer det något hos kunden som ser att rörelsen finns. Vid hög omsättning är föreningen inte lika beroende av offentlig verksamhet. Samhällsvinsten kommer olika myndigheter till del, den största till Landstinget. I Sverige finns det få arbetsintegrerade sociala företag. Få kunder vet att rörelsen finns. GF-Sak uppger att arbetsintegrerade sociala företag i sig är ett mervärde.

IOGT-NTO uppger att drogfri fritidsverksamhet för barn och unga är ett mervärde.

RM. Vi jobbar med vår värdegrund och funderar över på vilket sätt den kan erbjuda någon form av mervärde och hur kristen identitet eller kristen värdegrund, kärleksbudskapet kan tillföra ett mervärde. Många kommer varje dag till kaféet. Det är så fin stämning, där finns så mycket respekt för människor och kärlek. Medlemmarna är formade i en viss miljö, med ett visst perspektiv, ett visst sätt att handla och det skapar ett mervärde, det behöver inte vara

bättre än andra mervärden men det är ett unikt värde. RM uppger att ett möte präglade av respekt och agape är ett mervärde.

SL. Vi tror att det civila samhället inkl ideella organisationer har ett stort värde utöver offentlig och privat sektor. Som jag tror bejakas av väldigt många människor. SL vill vara en röst i samhället. Vi kommer fortsätta arbeta med det mångreligiösa Göteborg. SL uppger att ideella organisationer i sig och organisationens röst i andliga samhällsfrågor är mervärden.

Tabell 6. Definition och/eller beskrivning av mervärde.

SRF	RFHL	FUB	GF-Sak	IOGT- NTO	RM	SL	BD
		Kunskap, forskning.	Arbetsintegrerade sociala företag	Fritidsverk-samhet	Bemötande av människors	Ideella organisationer	
			Omsättning ger frihet			Röst, dialog i samhällsfrågor	

När organisationerna skulle definiera, beskriva eller redogöra för vad som var mervärde är de antingen generella eller mycket specifika. GF-Sak som är en brukarorganisation uppgav att arbetsintegrerade sociala företag och SL som är en välgörenhetsorganisation att ideella organisationer i sig, tillför ett mervärde. SL uppgav att en organisation som är en röst i andliga samhällsfrågor och RM att bemötande som grundar sig på agape är mervärden. Övrigt som sågs som mervärde är specifikt för varje organisation. Många välgörenhetsorganisationer sannolikt de flesta, har en värdegrund med en andlig, religiös, existentiell och solidarisk dimension. Dessa organisationer arbetar inte bara på individ- och grupp-nivå utan också på samhällsnivå. Att vara en röst och föra dialog om existentiella samhällsfrågor ser jag som ett angeläget uppdrag t ex vid kravaller i utsatta områden och när främlingsfientlighet och rasism diskuteras i samhället.

Vilka faktorer anser ideella organisationer påverkar särarten?

SRF förväntar sig att få samhällets respekt för sitt kunnande, att bli hörd och tillfrågad avseende frågor som berör föreningen, föreningens medlemmar och målgrupp samt ekonomiska förutsättningar för att fullgöra uppdraget. SRF uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från samhället i synnerhet från offentlig verksamhet, för föreningens upplevda kunskap och ekonomiska förutsättningar är faktorer som påverkar särarten.

RFHL. När läkare ringer och säger att, jag kan inget om det här, då får RFHL den bekräftelse som vi ska ha. När jag säger att jag har brukarerfarenhet, kan jag bli tillplattad och får inte respekt, för det värde och den kunskap som finns. Vi vill medverka, men jag är osäker på hur vi tas emot. Om man blir tagen på allvar. RFHL uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från samhället i synnerhet från offentlig verksamhet, av föreningen, hur medlemmarna bemöts och av föreningens upplevda kunskap är faktorer som påverkar särarten.

FUB har ett starkt lagstöd i LSS – Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade från 1993. Enligt LSS ska offentlig verksamhet samarbeta med FUB. Organisationen medverkar i funktionshindersråd med offentlig verksamhet. På Intradagarna föreläser forskare om olika teman. Förra gången handlade det om hur trenderna går avseende gruppboende. Förr satt alla i en soffa, tittade på TV och åt chips. Sedan skulle alla sitta i sina rum. Efter ett par år, undrade den personal, som då arbetade, varför de boende inte satt i soffan tillsammans och såg på TV. FUB uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från samhället i synnerhet från offentlig verksamhet, för föreningens upplevda kunskap är en faktor som påverkar särarten.

GF-Sak. De erfarenheter medlemmarna får, genom att äga, ha makt och driva ett företag är upplevd kunskap. Om kooperativet har hög omsättning är man inte lika beroende av kommunen, då ökar friheten. Problemet är att allt ska lösas inom välfärdsystemet i Sverige. Frågan om arbetsintegrerade sociala företag drevs av personer som var involverade i välfärdsystemet. Det har aldrig varit en politisk fråga. Välfärdsystemet är till för dem som står utanför, att möjliggöra så att de kan hjälpa sig själva, men välfärdsystemet utgår inte från att de kan och ska hjälpa sig själva. GF-Sak uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från kunder och från samhället i synnerhet från offentlig verksamhet, av föreningen, för föreningens upplevda kunskap, föreningens ekonomiska förutsättningar är faktorer som påverkar särarten.

IOGT-NTO. Män ska dricka och skrika, det hör till den manliga normen. Alkoholindustrin och idrotten har det gemensamma att det ska drickas och skrikas. IOGT-NTO har en avvikande syn än rådande norm i samhället, föreningen ser alkohol som ett hot, ett hinder för samhällsutveckling, för demokratin och för familjelivet. Hur försäljning av alkohol får ske regleras i lag. IOGT-NTOs syn på försäljning av alkohol avviker från gällande lag, men har viss acceptans av offentlig verksamhet och det civila samhället. Alkoholindustrin m fl ser alkohol som en vara, vilken som helst och att försäljning av alkohol inte ska särbehandlas. IOGT-NTO uppger att den bekräftelse eller bristande bekräftelse som föreningen får från samhället i synnerhet från offentlig verksamhet, i lagstiftning och från det civila samhället för föreningens avvikande syn på alkohol är faktorer som påverkar särarten.

RM är en hybrid mellan en ideell aktör och ett företag. Det är problematiskt att ge sig in i offentlig verksamhet. Vi har förblindats att gå antingen marknadsvägen och tänka kommersiellt som företag eller så blir vi myndigheter och gör saker som myndigheter gör. Vid projektansökningar måste man ha koll på vad som förväntas, då är man mer styrd. När vi går in i upphandlande verksamheter där kommunen sätter alla ramar för verksamheten, är det som om kommunen äger verksamheten. Ideella krafter är inte alltid utbildade och då det är svåra problem, finns inte alltid tilltron till egen kapacitet. För 5 år sedan hade vi större självförtroende, i dag vet vi att vi har hård konkurrens. Det är inte säkert att vi kan bedriva den verksamhet vi har. RM uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse som föreningen får från samhället i synnerhet från offentlig verksamhet, i lagstiftning och ekonomiskt stöd, kortsiktighet och ideella krafter bristande tillit till egen kapacitet är faktorer som påverkar särarten.

SL. Mottagningsverksamheten är så tung, vi jobbar mycket med frågor som har med den och med föreningens ekonomi att göra. Att vara en röst i samhället försvinner nästan helt. SL vill vara mer opinionsbildande och höras mera. Vi säger som många andra att vi har svårt att komma ut med vårt budskap. SL uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från kunder och ekonomiskt stöd bl a från det civila samhället är faktorer som påverkar särarten.

BD. Stiftelsen utför diakonala handlingar. En större organisation får mer av ett samhällsperspektiv. BD uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse av kunder och av offentlig verksamhet för det samhällsperspektiv stiftelsen har är faktorer som påverkar särarten.

Tabell 7. Faktorer som påverkar särarten

SRF	RFHL	FUB	GF-Sak	IOGT- NTO	RM	SL	BD
Bekräftelse - upplevd kunskap	Bekräftelse - upplevd kunskap	Bekräftelse - upplevd kunskap	Bekräftelse - upplevd kunskap	Bekräftelse avvikande norm/lag	Bekräftelse, åtaganden	Bekräftelse åtaganden	Bekräftelse åtaganden
Ek. stöd	Bemötande	Bli hörd	Ek. stöd styr	Bekräftelse från civil-samhället	Ek. stöd styr	Ek. förut-sättningar	Samhälls-perspektiv
			Kunder		Målgrupp/kortsiktigt	Kunder	Kunder
			Kooperativt ägande		Gåvomedel		
			Samhälls-ekonom. perspektiv		Brist på tillit till egen kapacitet		

Samtliga organisationer såg bekräftelse från i första hand offentlig verksamhet men även från kunder som de viktigaste faktorerna som påverkar särarten. I andra hand kommer ekonomiska villkor dvs stöd från offentlig verksamhet, från kunder, från det civila samhället och från andra finansiärer. Brukarorganisationer ville ha bekräftelse på den kunskap de tillför samhället och välgörenhetsorganisationer ville ha bekräftelse på det uppdrag de åtagit sig att utföra. Övriga faktorer är specifika för varje enskild organisation, men det fanns några som jag ser som viktigt att nämna. Välgörenhetsorganisationer åtar sig att fullgöra vissa uppdrag, för kommunens räkning, som är tidsbegränsade, ofta kortsiktiga, 2 – 3 år är vanligt. Vid nästa upphandling kan en annan huvudman få uppdraget, vilket hindrar långsiktiga lösningar till men för målgrupperna. En annan faktor är medlemmarnas bristande tillit till egen kapacitet, vilket påverkar det ideella arbetet negativt.

Påverkade dialogprocessen och påverkar ÖK särarten?

Ingen respondent hade något att säga om dialogprocessen. Alla verkade tycka att det var viktigt att tala om vad de ansåg om ÖK, om ideella organisationers tilltro eller bristande tilltro till ÖK och vilken betydelse de anser att ÖK kommer få i ett framtida samarbete med kommunen. Det är förklaringen till varför frågan har utvidgats att förutom dialogprocessen även innefatta ÖK. Jag frågade inte om ÖK påverkade särarten men respondenterna svarade som om frågan också gällde ÖK.

FUB. Jag visste inte mycket om ÖK och det gör jag fortfarande inte. Vi är beroende av kommunens ekonomiska stöd och att de gillar oss. Kommunen ska samarbeta med oss enligt LSS.. Det är tungt i stora kommuner, i mindre har man direktkontakt. Samarbetet fungerar bra men är utformat efter kommunens förutsättningar, inte efter våra. FUB uppger att ÖK för deras del inte innebär någon förändring. Kommunens gillande och ekonomiska stöd samt sättet att organisera samarbetet på är faktorer som påverkar organisationens särarter

GF-Sak. Jag känner till dialogprocessen och ÖK. Det är inte självklart att det ska finnas en uppgörelse mellan offentlig verksamhet och ideella organisationer. Det inskränker den ideella sektorns sätt att se på sig själv. Offentlig verksamhet är viktig som finansiär, men en ideell organisation har behov av att stå fri. Mycket är beroende på hur stödet är utformat, det är viktigt att man får använda det som man vill. Men ska man få det, måste det vara inom vissa ramar. Jag tror inte att ÖK kommer ha någon betydelse. GF-Sak uppger att offentlig verksamhet behövs som finansiär och att det ekonomiska stödet ska vara utformat efter ett fastställt reglemente som inte får vara villkorat, annars påverkar dessa faktorer organisationens särart. Men samtidigt säger GF-Sak att ÖK inte kommer ha någon betydelse.

IOGT-NTO. Vi har skrivit under den lokala ÖK för att visa kommunen att vi finns, vi behövs och ni får inte glömma bort oss. ÖK är en belastning för oss alla. Det blir inget mervärde av det. Syftet med ÖK är att få kontroll över ideella organisationer och få oss göra det offentlig verksamhet vill. Ideella organisationer har kritiska uppfattningar vilket alltid varit vår skyldighet och möjlighet. Bidragssystemet bör revideras, om man vill åstadkomma rättvisa förutsättningar för alla och inte bara gynna idrottsrörelsen. Om politikerna menar att ÖK ska gennomsyra Göteborg så måste de implementera den i varje stadsdel. Kommunen måste hitta nya former för dialog med ideella organisationer som är anpassad till det civila samhället. IOGT-NTO uppger att ÖK är till för att kontrollera ideella organisationer och tysta kritik. Dessutom att det ska finnas ett reglemente för hur kommunen ska fördela ekonomiskt stöd och att dialog och samarbete med ideella organisationer måste anpassas efter det civila samhällets förutsättningar. IOGT-NTO uppger att ÖK har negativa effekter på ideella organisationers särart.

RM. Jag tycker hitintills att den lokala ÖK, har varit ganska bra. Efter den lokala ÖK samverkar vi mer med andra organisationer och med kommunen. Det är bra att våra roller tydliggörs. Enligt ÖK kan man vid upphandling ta hänsyn till det mervärde ideella organisationer erbjuder. Kulmen för civila samhällets marknads- och myndighetsanpassning är förbi. Nu tror jag att det civila samhället kommer åtgå till att fundera över, vad är vår själ. Det civila samhället tjänar samhället bäst genom att inte vara en myndighet. RM uppger att de har tilltro till ÖK och att den inte kommer påverka särarten, men säger samtidigt att de har insett att ideella organisationer tjänar samhället bäst genom att inte vara en myndighet utan återgå och fundera över vad är organisationens själ.

SL. Vi har skrivit på ÖK via Famna. Den bejakar en politisk viljeuttryckning. Som levande dokument är den djupfryst. Jag tror att ÖK kommer ge positiv effekt till samhället. Det är en

god kraft och ÖK är en bekräftelse på det. Men om ideella organisationer är passiva då kommer inget hända. Det måste finnas en drivkraft från båda håll. SL uppger att de har förhoppning att den lokala ÖK ska få positiva effekter, förutsatt att både ideella organisationer tillsammans med kommunen driver processen vidare.

BD. Vi var aktiva i båda dialogprocesserna och har skrivit på den nationella och den lokala ÖK. Processerna i sig har ett egenvärde men den nationella processen, har stannat av. Det var bra att vi fick en ÖK i Gbg men om processen mynnar ut i intet, då var den inget värd. För att något ska hända, måste någon inom det civila samhället ta tag i frågan. BD uppger att det var bra att en lokal ÖK gjordes, men om ingen från det civila samhället driver den lokala ÖK vidare, tillsammans med kommunen då händer inget.

Tabell 8. Om dialogprocessen påverkade och om ÖK påverkar särarten

SRF	RFHL	FUB	GF-Sak	IOGT- NTO	RM	SL	BD
Vet inget om ÖK	Vet inget om ÖK	Vet litet om ÖK	Ifrågasätter ÖK	Känner till. ÖK	Tycker ÖK är bra	Tycker ÖK är bra	Tycker ÖK är bra
		Beroende av ek stöd	Oberoende finansiering	Synliggör föreningen	Tydliga roller	God kraft	Möjliggör samordning
		Beroende av gillande	Stödets utformning	Kontroll, tysta kritik	Ökat samarbete	Nationella ÖK inaktiv	Nationella ÖK inaktiv
		Samarbetar strukturellt	Reglemente krävs	Rättvist reglemente	Stärker ek. villkor		
		Samarbete med civil-samhället		Nya former för dialog	Återgå till föreningens själ	Lokala ÖK engagerade parter	Ideella org måste vara aktiva
		ÖK ändrar inget	ÖK ingen betydelse	ÖK ingen betydelse	Tilltro till ÖK	Tilltro till ÖK	Tilltro till ÖK

Av de fyra brukarorganisationerna var det två som inte kände till ÖK, en som redan hade ett strukturellt samarbete med kommunen och en som ifrågasatta behovet av en ÖK. Av de fyra välgörenhetsorganisationerna var det en som var mycket kritisk mot ÖK och tre som hade en positiv syn. En kritisk synpunkt var om samarbetet med offentlig verksamhet också medförde villkorat ekonomiskt stöd. Dialogprocessen och ÖK skedde både på nationell och lokal nivå. Ett antal ideella organisationer och paraplyorganisationer deltog. Men det var ändå bara en bråkdel av alla ideella organisationer som finns. SRF och RFHL är stora ideella organisationer med lokalavdelningar i Göteborg. Organisationerna deltog aktivt i den nationella ÖKs tillblivelse men ändå visste inte lokalavdelningarna om att ÖK fanns. Många ideella organisationer känner inte till ÖK, en del samarbetar sällan eller aldrig med offentlig verksamhet och andra samarbetar med offentlig verksamhet på det sätt som de alltid gjort, oberoende av ÖK. Bristande kännedom om ÖK anser jag bidrar till att den har låg legitimitet. Förhoppningar ställs på den lokala ÖK och den fortsatta processen och en viktig faktor är att inte bara de ideella organisationer som redan är involverade deltar utan att även nya tillkommer.

Påverkar deltagande i paraplyorganisationer och nätverk särarten?

När respondenterna skulle besvara denna fråga, gjorde de det genom att utvidgar frågan att även gälla nätverk, vilket är skälet till att det står paraplyorganisationer och nätverk, även fast

det i den ursprungliga frågan endast stod paraplyorganisationer. Men då respondenterna har besvarat frågan som om det stod paraplyorganisationer och nätverk så har jag utgått från det. SRF. Vi arbetar tillsammans med andra föreningar för att effektivisera vårt politiska arbete. Många av våra problemområden har vi gemensamt med andra organisationer och vi kan både ge och få stöd för våra speciella frågor. SRF uppger att de samarbetar med föreningar som arbetar inom samma problemområden.

RFHL. Brukarrådet på lokal nivå startades av oss och brukarråd finns även på nationell nivå. Vi är med bl a för att det underlättar samarbete med kommunen. Vi ska vara med i sådana här sammanhang, för vår egen del och för andras, för att engagera oss och vara med och påverka. Man blir starkare när man går ihop. Vi är också med i missbruksnätverket. Vi anordnar folknkyrhetens dag tillsammans med Länkarna och IOGT-NTO. Man kanske månar för mycket om sitt. Rädslan finns att förlora sin identitet. RFHL uppger att de arbetar i nätverk för egen och andras del, för att bli starkare och för att underlätta samarbete med kommunen. De funderar om ideella organisationer månar för mycket om sitt av rädsla att förlora sin identitet.

FUB. Vi är inte med i HSO lokalt. Jag tror inte att vi har något att vinna på det. Riksförbundet är med i HSO, för det underlättar samarbete med staten. Vi sitter med i olika samarbetsgrupper med HSO. FUB uppger att de är med i HSO för att det underlättar samarbete med staten.

GF-Sak. SCOOP har vidgat sin sfär att även gälla arbetsintegrerade sociala företag. Men om ett kooperativ ägt av arbetsterapeuter och ett arbetsintegrerat socialt företag behandlas olika är det ett problem. En fråga som GF Sak ser som viktig är produktmärkningen. GF- Sak uppger att de är med i SCOOP men om paraplyorganisationen särbehandlar medlemmarna är det ett problem. Produktmärkning kan vara en anledning för medlemskap.

IOGT-NTO. Vi är med i flera paraplyorganisationer och nätverk, vilket ger insyn, information och kontakter. Vi förväntar oss i vissa fall att andra ska driva våra frågor. Vi sitter med i några av EUs nätverk. När man talar om barn med särskilda behov, lyfter jag fram barn till alkoholberoende föräldrar. Jag har bara den uppgiften. GFC - Göteborgs FöreningsCenter skulle kunna vara en viktig paraplyorganisation. Många föreningar behöver hjälp med sin bokföring. Det är svårt att få tag på kassörer. IOGT-NTO uppger att skäl för deltagande i paraplyorganisationer och nätverk är att det ger insyn, info och skapar kontakt och att deltagarna kan få stöd att driva sina respektive frågor.

RM. Vi är med i FAMNA, dom är lobbyorganisation bl a i upphandlingsfrågor. Jag tycker dom är bra. De bevakar konkreta frågor som gör livet lättare för ideella organisationer som arbetar med vård och omsorg. Men halva vår organisation ligger inte inom upphandling m.m. och för den halvan har de inte så mycket att tillföra. Vi har lekt med tanken att vara med i FORUM. RM uppger att de är med i FAMNA för att få stöd för den utförande funktionen. De överväger om de ska gå med i FORUM för sin röstbärande funktion.

SL. Det är ändamålsenligt att höra till en vidare organisation, som skapar en gemenskap även fast vi inte utnyttjar den så mycket. Det är inte på den kommersiella delen, vi har förväntningar, det är i rollen som idéburen samhällsaktör huvudtaget. SL har stor egen kompetens. SL uppger att de är med i FAMNA. De söker samarbete med andra i rollen som idéburen samhällsaktör.

BD. Vi var med och grundade FAMNA. Skälet var att rikspolitiker ansåg att ideella organisationer måste samordna sig så att det fanns någon som de kunde ha dialog med. Det var en av anledningarna att få till en branschorganisation – för icke vinstdrivande organisationer inom vård och omsorg. Jag är väldigt nöjd med FAMNA. Vi har inte gett avkall på något av vår karaktär. Det finns ju inte för få organisationer inom civilsamhället, snarare för många. BD uppger att de grundade FAMNA tillsammans med några andra, för att underlätta dialog med politiker på riksnivå. De har haft nytta av FAMNA och de har inte gett avkall på sin karaktär, om civilsamhället ska ha en annan roll krävs samordning.

Tabell 9. Om deltagande i paraplyorganisationer/nätverk påverkar särarten

SRF	RFHL	FUB	GF-Sak	IOGT-NTO	RM	SL	BD
Samarbete med föreningar	Ska samarbeta i nätverk	HSO – centralt	Skoop	Flera paraplyororg och nätverk	Famna	Famna	Famnas grundare
Ge och få stöd	För egen/andras del, bli starkare.	Underlättar dialog med staten.	Produktmärkning	Info, insyn, kontakt, stöd i våra frågor	Stöd i upphandlingsfrågor	Egen kompetens	Dialog med rikspolitiker
	Månar om sitt, förlora identitet		Särbehandling är ett problem		Söker gemenskap för röstbärande funktion	Söker gemenskap samhällsaktör	Haft nytta av Famna. Inte gett avkall på karaktär

Av de fyra brukarorganisationerna var två positiva till att arbeta i nätverk med likasinnade, en annan ansåg deltagande i en nationell paraplyorganisation som positivt för det underlättade samarbete med staten och ytterligare en var med i en nationell paraplyorganisation och hyste framtida förhoppningar. Av de fyra välgörenhetsorganisationerna var samtliga med i minst en paraplyorganisation. De ansåg att det var positivt och två sökte gemenskap för sin röstbärande funktion i ytterligare en paraplyorganisation. Att samarbeta med andra organisationer var för några förenat med osäkerhet, något som kunde utgöra en fara och för andra något som enbart var positivt och bra. Det förefaller vara så att brukarorganisationer var mindre benägna att delta i paraplyorganisationer förutom i HSO, som kunde uppfattas som en likasinnad organisation, än välgörenhetsorganisationer som såg det som ändamålsenligt att vara med i en eller flera paraplyorganisationer.

6.3 Analys av intervjuer, integrering av teori och empiri.

Analys 1 utgår från sammanställningen av frågorna som berör särart och mervärde

- Hur definierar ideella organisationer särart?
- Hur ser sambandet ut mellan särart och mervärde enligt ideella organisationer?
- Hur definierar ideella organisationer mervärde?

Tabell 10. Sammanställning av frågeställningarna avseende särart och mervärde.

	Hur definierar ideella organisationer särart?	Hur ser sambandet ut mellan särart och mervärde enligt ideella organisationer?	Hur definierar ideella organisationer mervärde?
SRF	Ideologi, brukarorganisation Medlemsmakt	Upplevd kunskap	
RFHL	Ideologi, brukarorganisation Kamratstöd Medlemsmakt (Pågående beroende) (Anonymitet)	Upplevd kunskap	
FUB	Ideologi, brukarorganisation Kamratstöd Medlemsmakt	Upplevd kunskap	(Info, kunskap, forskning)
GF-Sak	Ideologi, brukarorganisation Medlemsmakt Kooperativt ägande (Bortser från handikapp)	Upplevd kunskap Kundrelation Samhällsekonomiskt perspektiv	Arbetsintegrerade sociala företag Omsättning ger frihet
IOGT-NTO	Ideologi, nykterhet	Ideologi, existentiell samhällssyn Medlemsmakt Ideellt arbete	(Fritidsverksamhet för barn)
RM	Ideologi, diakoni Medlemsmakt Gåvomedel ger frihet	Ideologi, andlighet Ideellt arbete är en bro till det civila samhället Det kommunen inte kan göra	Bemötande av människor
SL	Ideologi Medlemsmakt Samtalsbehandling Non-profit	Ideologi, andlighet Dialog med religiöst center (Profilutbildning Ersta-S) (Terapeuter, mångfald)	Ideella organisationer Röst som samhällsaktör
BD	Ideologi, diakoni	Ideologi, andlighet Non-profit (Vård och omsorg) Samhällsperspektiv	

Empirin gav inget belägg för att mervärde var en effekt eller ett resultat av särarten. Sambandet bestod i att särart var samma sak som mervärde. Med denna utgångspunkt övergår de tre separata frågeställningarna ihop i en gemensam. Alla respondenter var eniga om att ideologi var en särart och ett mervärde. Jag uppfattade det så att de utgick från att organisationens ideologi består av två delar, identitet och funktion i vilket särarten och mervärdet står att finna, vilket blev tydligt för de organisationer som utför diakoni. Förutom ideologi uppgavs att medlemsmakt, ideellt arbete, non-profit är särarter och mervärden, vilket indikerar att föreningsdemokrati i sin helhet också är en särart och ett mervärde. Brukarorganisationerna såg upplevd kunskap och välgörenhetsorganisationerna såg sina uppdrag, sin diakoni som särarter och mervärden.

Ideologi är en särart och ett mervärde

Alla respondenter uppger att ideologi är en särart. Jag uppfattar det så att de utgår från att organisationens ideologi består av två delar, identitet och funktion och att de anser att särarten står att finna både i organisationens identitet, vem de är och i funktionen, varför de finns till? De fyra ideella organisationer som har ett vi - för dom perspektiv uppger att ideologi med en

andlig och existentiell dimension är en särart och ett mervärde. Hulténs och Wijkströms (2006) betonar att organisationernas grundläggande idéer är tydliga särdrag i ideella organisationer och definierar mervärde som samhällsnytta. Deras studie, utmynnar i att de tycker sig urskilja sex huvudtyper i vilka särarten framgår och en av dem är idé/vision. De uppger att särart också kan vara ett mervärde och att det inte alltid går att hänföra mervärdet till en enskild organisation utan till flera som verkar inom samma fält och mervärdet ligger då på metanivå. Meyer och Rowan (1977) uppger för att få omgivningens legitimitet måste organisationer anpassa sig till omgivningens krav. Offentlig verksamhet är en del av omgivningen som sätter gränser för vad som är acceptabelt och omgivningens krav påverkar organisationernas struktur. Johansson (2006) hänvisar till DiMaggio och Powell (1983) som betonar att organisationer som ingår i organisatoriska fält blir mer och mer lika varandra. Putnams (1996) teori om socialt kapital utgår från ideella organisationers samhällsnytta. Ideella organisationer och aktiva medlemmar tillför samhället ett mervärde och mervärdet har ett samband med ideella organisationers identitet och funktion.

Ideologi är uppdelad i två komponenter varav den ena är att hänföra till organisationens identitet och den andra till organisationens funktion. Ideologin svarar på frågorna. Vem är vi? Varför finns vi? För vem finns vi till? Vilket är vårt uppdrag? Det är svårt att särskilja identitet och funktion, vilket framgår av Hultén och Wijkström (2006) som hänvisar till Anheier (2005) som uppger att det är tre frågor om ideella organisationer som är grundläggande.

1. Varför existerar ideella organisationer och vilken roll spelar institutionell form?
1. Hur agerar, beter sig och fungerar de ideella eller ideella organisationerna?
2. Vilken betydelse har dessa organisationer och vad tillför de i jämförelse med andra?

Frågorna nr 1 och 2 gäller särarten, vilket har med identitet att göra och fråga 3 gäller mervärdet vilket har med funktion att göra. Putnam (1996) den samhällsnytta ideella organisationer tillför har ett samband med organisationernas identitet och funktion.

SRF, FUB, RFHL och GF- Sak är brukarorganisationer som har ett vi - för oss perspektiv. Identiteten utgår från organisationernas ideologi och deras funktion är att tillgodose medlemmarnas och målgruppens behov. Askheim (2007) hänvisar till Mathiesen (1992) och Cruikshank (1999) som uppger att empowerment är av stor betydelse för ideella organisationer som har ett vi - för oss perspektiv, både vid tillblivelsen och senare, då medlemmarnas gemensamma erfarenheter bl a skapar och återskapar vi - för oss perspektivet. Putnam (1996) anser att det som gör organisationer som har ett vi - för oss perspektiv speciella, är att de utgår från oss medlemmar och målgruppens gemensamma bästa, inte från egennytta, inte från vad som är bäst för den enskilde individen, från familjen eller från släkten.

IOGT-NTO, RM, SL och BD är välgörenhetsorganisationer eller solidaritetsorganisationer som har ett vi - för dom perspektiv och identiteten utgår från organisationernas ideologi och deras funktion är att tillgodose målgruppens behov. Ställföreträdande empowerment innebär enligt Hedin, Herlitz och Kuosmanen (2006) och hänvisar till Payne (2002) att representera

utsatta grupper och till Adams (1996) att empowermentorienterat ställföreträdarskap bör utformas så att målgruppens maktresurser stärks så att de sedan kan företräda sig själva. Målgruppen ska ge sitt mandat till den som utövar ställföreträdande empowerment och ställföreträdarskapet är tidsbegränsat. Putnam (1996) anser att det som gör organisationer med ett vi - för dom perspektiv speciella, är att de utgår från målgruppens bästa, inte från egennytta, inte från vad som är bäst för den enskilde individen, för familjen eller för släkten.

RM, SL och BD har ett vi - för dom perspektiv. De har en ideologi med en andlig och existentiell dimension som är en särart och ett mervärde. De utgår från att människor har andliga, religiösa, existentiella behov som tillgodoses inom det civila samhället och att en ideologi med en andlig, religiös, existentiell dimension fyller en viktig funktion i samhället, där den hjälpande, solidariska funktionen är skälet till varför organisationen existerar. SL uppger att ideella organisationer i sig och att en röst i samhällsfrågor med en andlig, religiös, existentiell dimension är mervärden. "Tilltro till nästan och band av solidaritet och ömsesidighet mellan jämlikar, uppstår i det obetalda föreningsarbetet. Enligt folkrörelseutredningen anser svenskar att föreningar ska vara lokalt anknutna och att medlemmarna ska känna varandra". Leopold (2006). Putnams (1996) studie resulterade i att förekomsten av ideella organisationer och engagerade medlemmar, påverkar graden av tillit människor emellan, vilket tillför ett mervärde och att ideella organisationer även tillför mervärden på metanivå. Hultén och Wijkström (2006) anser att mervärden kan hänföras till flera organisationer inom samma fält och ligger på metanivå. För att få omgivningens legitimitet anpassar sig organisationerna till omgivningens krav (Meyer & Rowan 1977) (Johansson 2006 hänvisar till DiMaggio & Powell 1983).

IOGT-NTO är en välgörenhetsorganisation som nog föredrar att se sig som en solidaritetsorganisation som har ett vi - för dom perspektiv. I organisationens ideologi, ingår en existentiell dimension, att alkohol är ett hot mot människors överlevnad på individ, grupp och samhällsnivå. De hävdar ett annat synsätt på alkohol, än rådande norm i samhället och deras synsätt har acceptans av offentlig verksamhet och av det civila samhället vilket är en särart och ett mervärde. För att få omgivningens legitimitet måste organisationer anpassa sig till omgivningens krav (Meyer & Rowan 1977). I ideologin ingår att medlemmarna har förbundit sig att inte använda alkohol, inte av princip utan av solidaritet. Organisationerna utövar ställföreträdande empowerment utifrån sin ideologi, i vilket ingår en hjälpande funktion som baseras på existentiella och solidariska skäl. (Hedin, Herlitz & Kuosmanen 2006 hänvisar till Payne 2002).

GF-Sak är en ekonomisk förening med ett vi - för oss perspektiv. I organisationens ideologi ingår ett avvikande synsätt på ekonomiska motiv för företagande och på kundrelationen. De utgår från ett samhällsekonomiskt perspektiv inte ett företagsekonomiskt, att vinsten även ska komma kunden till del samt att ökad omsättning påverkar organisationens frihet. Deras avvikande syn har viss acceptans av offentlig verksamhet och av kunder vilket är en särart och ett mervärde. För att få omgivningens legitimitet måste organisationer anpassa sig till omgивningens

gens krav (Meyer & Rowan 1977). Det är i första hand kunder som ger företag legitimitet dvs förutsättningar för ekonomisk överlevnad enligt Johansson (2011) som hänvisar till Scott (2001) och Thompson (1967/1971). Jag gör en fördjupad analys avseende omgivningens krav och kundernas legitimitet avseende IOGT-NTO och GF-Sak i analys 2.

Upplevd kunskap är en särart och ett mervärde

SRF, RFHL, FUB och GF - Sak är brukarorganisationer och uppger att upplevd kunskap, kunskap som uppnås genom egen erfarenhet av att vara synskadad, läkemedelsberoende m.m. är en särart och ett mervärde. Upplevd kunskap går inte att läsa sig till, den kan heller inte fås genom erfarenhet, den kan bara uppnås genom att leva individens liv, vilket särskiljer brukarorganisationer från andra ideella organisationer. Askheim (2007) hänvisar till Freire (1972), empowerment utgår alltid från ett vi - för oss perspektiv. Gruppens gemensamma erfarenheter, gör det möjligt att se sociala, politiska och ekonomiska motsättningar inte bara på individnivå utan även på grupp - och samhällsnivå. Det leder till upplevd kunskap vilket är organisationens unika kompetens och till kollektivt handlande.

Medlemsmakt och ideellt arbete är särarter och mervärden

Alla organisationer utom BD som är en stiftelse uppger att medlemsmakt är en särart och IOGT-NTO att medlemsmakt är en särart och ett mervärde samt att det är aktiva medlemmar som utövar medlemsmakt. Putnam (1996) studie resulterade i att förekomsten av ideella organisationer och engagerade medlemmar, påverkar graden av tillit människor emellan, vilket tillför ett mervärde. Johansson (2005) har undersökt hur medlemmarnas funktion har förändrats. Han hänvisar till Papakostas (2004) som funnit att många ideella organisationer inte behöver sina medlemmar, varken deras medlemsavgifter eller det frivilliga arbete som medlemmarna utför.

Frivillighet omvandlas till lönearbete, amatörer blir professionella och medlemmar ersätts av sponsorer. Det är alltså inte folket som vänt ryggen till organisationerna, utan tvärtom. Papakostas (2004)

Papakostas tycker sig kunna se att vissa föreningar, särskilt de, där medlemmar är inaktiva och där anställda och ledning har mycket makt, har en större tendens att vilja bli eller efterlikna offentlig verksamhet eller ett privat företag. Jonsson (2006) hänvisar till Michels (1983) som uppger att det finns tydliga tendenser att medlemmars demokratiska rättigheter försvagas, eftersom det bromsar effektiviteten i beslutsprocessen. Två faktorer utkristalliseras, effektivitet och resultat, vilket ställs i relation till förankring hos medlemmarna. Omgivningen visar liten förståelse för demokratisk effektivitet.

När RMs intäkter ökade tog församlingarna ett steg tillbaka, då var man inte lika behövd längre. Vi har känt att det är något som församlingarna har saknat. Jag tycker att församlingarna har släppt för mycket till RM. Jag tror att de inte riktigt har funderat varför de gjorde det eller att de gjorde det.

En slutsats som Johansson (2005) drar är att en ideell organisation med en tydlig ideologi som är förankrad hos medlemmarna och där mycket av makten ligger hos medlemmarna och i

styrelsen har bättre förutsättningar att behålla sin särart och självständighet. RM uppger att i dag är kanske hälften av medlemmarna aktiva eller kanske mindre än så, därför är kopplingen till det civila samhället svagare.

Jag är medlem i många organisationer men jag är inte aktiv i alla. Jag är med i RSFU men min själ ligger inte där, den ligger hos IOGT- NTO. Alla har nog sin favoritförening – en baby för dem som är aktiva i flera föreningar. Passivt medlemskap skapar inget mervärde i samhället. IOGT-NTO

Hulténs och Wijkströms (2006) studie, utmynnar i att de tycker sig kunna se sex huvudtyper i vilka särarten framgår och en av dessa är sammanhang. De förklarar sammanhang som ” den kontext som stäcker sig utanför organisationen men där denna ändå hör hemma”. Ideella organisationer har sitt ursprung i det civila samhället och där hör ideella organisationer hemma.

Ideellt arbetet är länken mellan ideella organisationer och det civila samhället. Ideella krafter inte alltid är utbildade och då det är svåra problem att arbeta med, finns inte alltid tilltron till den egna kapaciteten. RM.

Föreningsdemokrati är en särart och ett mervärde

Alla respondenter uppger att ideologi och medlemsmakt är särarter och mervärden. FUB, RM och IOGT-NTO uppger att ideellt arbete är en särart och ett mervärde. SL och BD uppger att non-profit är en särart och ett mervärde. Ideologi, medlemsmakt, ideellt arbete, non- profit är delar som ingår i föreningsdemokrati. Om varje enskild del är en särart och ett mervärde utgör enligt min uppfattning även helheten, föreningsdemokrati en särart och ett mervärde. Ideella organisationer har ett avvikande synsätt än samhället i övrigt, vem som bestämmer i en organisation, motiv för arbete och ekonomiska motiv för företagande. Leopold (2006) uppger att föreningsdemokrati innebär att medlemmar har andra rättigheter än vad människor har i organisationer som de ingår i, i övriga samhället. Wijkström och Lundström (2002) uppger att ideella organisationer utgör frizoner i samhället och kan ha andra värderingar, synsätt och metoder än vad som gäller i samhället i övrigt.

Övriga faktorer som är särarter och mervärden

SL uppger att den dialog som de för med andra organisationer i Göteborgs religiösa center och terapeuter i ett mångfaldsperspektiv är mervärden. BD uppger att det samhällsperspektiv som de har är ett mervärde. RM uppger att besökare som kommer till caféet möts av agape/-kärlek till nästan, vilket är ett mervärde och att det som en ideell organisation gör, som offentlig verksamhet inte kan göra eller inte gör är särarter och mervärden.

Ideella organisationer har olika åsikter om vad som är särarter och mervärden, det kan vara något som är specifikt för just deras organisation. RFHL ser anonymitet som en särart och ett mervärde, vilket är helt förståeligt och självklart för RFHL. Det som en organisation uppger som specifikt för sin organisation, är av stort värde för den organisationen och kan bidra till ett mervärde men om en särart och ett mervärde är specifikt för bara en organisation är det svårt att dra slutsats utöver den enskilda organisationen.

Det som RFHL, FUB, GF-Sak, IOGT-NTO, SL, och BD uppger nedan som organisationernas särarter och mervärden tar jag inte med i slutdiskussionen av de skäl som jag angett ovan. BDs vård och omsorg till behövande . FUB information och kunskapsspridning som de förmedlar och deras påverkan som bidrar till forskning inom området. RFHL pågående läkemedelsberoende och anonymitet. GF-Sak bortser från medlemmars handikapp. IOGT-NTOs fritidsverksamhet för barn och unga. SLs samtalsbehandling och profilutbildningar på Ersta - Sköndal högskola

Analys 2 utgår från sammanställningen av frågorna om vilka faktorer som påverkar särarten

- Vilka faktorer anser ideella organisationer påverkar särarten?
- Påverkade dialogprocessen och påverkar ÖK särarten?
- Påverkar deltagande i paraplyorganisationer och nätverk särarten?

Tabell 11. Sammanställning av frågeställningarna avseende faktorer som påverkar särarten.

	Vilka faktorer anser ideella organisationer påverkar särarten?	Påverkade/påverkar dialogprocessen/ÖK särarten?	Påverkar deltagande i paraplyorganisationer/nätverk särarten?
SRF	Bekräftelse av kunskap Ek förutsättningar	Vet inget om ÖK	Samarbetar med föreningar inom samma problemområde för att ge och få stöd
RFHL	Bekräftelse av kunskap Bemötande	Vet inget om ÖK	Ska samarbeta i nätverk för egen och andras del, bli starkare. Underlätta samarbete med kommunen Rädd att förlora identitet
FUB	Bekräftelse av kunskap Bli hörd	Vet litet om ÖK. Beroende av gillande och ek stöd av kommun. Samarbetar strukturellt	HSO – centralt Underlättar dialog med staten.
GF-Sak	Bekräftelse av kunskap Kunder Stöd utan villkor Kooperativt företag Samhällsek. perspektiv	Ifrågasätter ÖK Finansiering Reglemente ÖK ingen betydelse	Skoop Ev. särbehandling är ett problem Produktmärkning
IOGT-NTO	Bekräftelse av avvikande norm och lagar Bekräftelse från civila samhället	Känner till ÖK Kontroll och tysta kritik Rättvist reglemente Nya former för dialog ÖK ingen betydelse	Är med i paraplyorg och nätverk för att få info, insyn, kontakt, stöd för våra frågor
RM	Bekräftelse, boende. Ovillkorat stöd Målgrupp/kortsiktigt Gåvomedel Brist på tillit till egen kapacitet	Tycker ÖK är bra Tydliggör roller Ökat samarbete Påverkar ek.förutsättningar Återgå till föreningens själ	Famna Stöd i upphandlingsfrågor Söker gemenskap som röstbärare
SL	Bekräftelse, terapi Ek. förutsättningar Kunder	Tycker ÖK är en god kraft Nationella ÖK är djupfryst Lokal ÖK förutsätter två aktiva parter	Famna Kompetens finns i föreningen Söker gemenskap som samhällsaktör
BD	Bekräftelse, vård och omsorg Kunder Samhällsperspektiv	Tycker ÖK är bra, möjliggör samordning Nationella ÖK är inaktiv Lokal process kräver ett	Famnas grundare Dialog med rikspolitiker Haft nytta av Famna. Inte gett avkall på BDs karaktär

		aktivt civilsamhälle	
--	--	----------------------	--

Alla organisationer uppgav att bekräftelse främst från offentlig verksamhet men även från kunder samt hur ekonomiskt stöd var utformat påverkar särarten. Flera organisationer påtalade att samhällets normer t ex pastoralmakt, alkoholkultur, företagskultur är faktorer som påverkar särarten. Organisationer som har ideologier med avvikande normer som är accepterade i samhället är faktorer som påverkar särarten. Hur samarbetet sker med offentlig verksamhet t ex inom ramen för ÖK men också hur samarbetet sker med andra organisationer i paraplyorganisationer och nätverk är faktorer som påverkar särarten.

Bekräftelse, bristande bekräftelse och pastoralmakt är faktorer som påverkar särarten

Alla respondenterna uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från samhället i synnerhet från offentlig verksamhet men också från kunder och från det civila samhället påverkar särarten. För att få omgivningens legitimitet måste organisationer anpassa sig till omgivningens krav. Organisationerna måste finna ett sätt att beakta omgivningen krav samtidigt som kraven inte får påverka organisation i något viktigt avseende. Det gör organisationen genom att särkoppla det praktiska handlandet från den formella strukturen. Organisationerna låtsas som om strukturen är bra för att få behålla omgivningens legitimitet (Meyer & Rowan 1977). Det är kunder som ger företag legitimitet enligt Johansson (2011) som hänvisar till Scott (2001) och Thompson (1967/1971) .

SRF, RFHL, FUB och GF-Sak är brukarorganisationer med ett vi - för oss perspektiv. De uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från offentlig verksamhet, för sin upplevda kunskap, att bli hörd och bemött med respekt påverkar särarten. RFHL uppger att de inte alltid möts med respekt, utan kan bli tillplattade och inte tagna på allvar. De behöver hela tiden visa att de finns till. GF - Sak uppger sig få bristande bekräftelse från offentlig verksamhet (Meyer & Rowan 1977). Velfärdssystemet är präglad av Foucaults (2007) teori om pastoralmakt, som Panican och Ulmestig (2011) hänvisar till. Pastoralmakt är helt oförenligt med brukarorganisationernas vi - för oss perspektiv, med kamratstöd. Pastoralmakt hindrar offentlig verksamhet att inse att medlemmar är kapabla att hjälpa sig själva och andra. Pastoralmakt innebär liten eller ingen tilltro till medlemmarnas kapacitet, till kamratstöd och kan vara ett skäl till att det finns så få arbetsintegrerade sociala företag i Sverige. Att allt ska lösas inom velfärdssystemet försvårar för arbetsintegrerade sociala företag. GF-Sak hävdar att hela denna sektor handlar om att någon måste våga ta en ekonomisk risk, vilket hämmas av bristande tilltro till medlemmar. Offentlig verksamhet ser inte samhällsvinsten, eftersom den är spridd på så många, den största till landstinget. Om det blir fler sociala företag, som i Italien, då kan särarten tillföra ett mervärde av betydelse. Det är kunder som ger företag legitimitet enligt Johansson (2011) som hänvisar till Scott (2001) och Thompson (1967/1971)

RM, LS och BD är välgörenhetsorganisationer med ett vi – för dom perspektiv. De uppger att bekräftelse eller bristande bekräftelse från offentlig verksamhet för det organisationerna tillför samhället, påverkar särarten. Organisationerna utför uppdrag på offentlig verksamhets vägnar, varför det är angeläget för organisationerna att få bekräftelse både från offentlig verksamhet

och från kunder (Meyer & Rowan 1977) och Johansson (2011) som hänvisar till Scott (2001) och Thompson (1967/1971) .

Utformning av ekonomiska stöd är en faktor som påverkar särarten

Alla organisationer uppger att de är beroende av ekonomiskt stöd från offentlig verksamhet och vissa från kunder. Offentlig verksamhet är viktig som finansiär, men det ekonomiska stödet får inte vara styrande, ha villkor.

Vid projektansökningar måste organisationen ha koll på vad uppdragsgivaren eller finansiären förväntar sig, då är organisationen mer styrd. Om organisationen får föreningsstöd av kommunen medger det en viss frihet. Vid upphandling är organisationen bunden till upphandlingskraven. RM

Johnssons (2005) studie visade att det finns en tendens att verksamhetsbidrag ökar och organisationsbidrag minskar, vilket innebär en ökad styrning från offentlig verksamhet. Det är ersättning från kommuner för sålda tjänster till ideella organisationer som ökar allra mest. Upphandlingar och projektstöd m.m. är relativt kortsiktiga, det innebär att ett huvudmannaskap för ett projekt eller en verksamhet kan växla. Brist på långsiktighet kan få negativa konsekvenser för den målgrupp verksamheten är till för.

GF-Sak och IOGT- NTO uppger att det måste finnas ett reglemente för hur kommunens ekonomiska stöd ska fördelas, så att det sker på ett rättvist sätt och inte gynnar någon speciell grupp av organisationer. Offentlig verksamhet förfogar över kollektiva nyttigheter. Rothstein (2004) hänvisar till Ostroms (1990) teori, hon hävdar att kollektiva nyttigheter kan bestå under vissa förutsättningar, avgörande är om regelsystemet har utformats av de som har tillgång till de kollektiva nyttigheterna. Varken ideella organisationernas kollektiva nyttigheter eller offentlig verksamhets kollektiva nyttigheter får urholkas vid ett samarbete. Avgörande är hur den enskilde organisationen ser på de andra organisationerna om de följer regelsystemet, om det finns tillit mellan organisationerna och om regelsystemet har utformats av de organisationer som har tillgång till offentlig verksamhets kollektiva nyttigheter.

Samarbete med offentlig verksamhet t ex ÖK är en faktor som påverkar särarten

SRF och RFHL vet inget om dialogprocessen och ÖK. FUBs samarbete med offentlig verksamhet inom ramen för ÖK medför för deras del inte någon förändring, de har redan ett strukturerat samarbete med kommunen som de tycker fungerar bra. GF- Sak känner väl till dialogprocessen och ÖK men ifrågasätter om den behövs. IOGT-NTO ser ÖK som en belastning som inte medför något mervärde och att syftet med ÖK är att utöva kontroll över ideella organisationer vilket påverkar organisationernas integritet och oberoende (Johnssons 2005). Att vara kritiska har alltid varit ideella organisationers uppgift. Hedin, Herlitz och Kuosmanen (2006) hänvisar till Payne (2002)

SL, RM, BD har ett vi - för dom perspektiv, är positiva till ÖK. SL tycker sig redan se positiva tecken. Efter ÖK samverkar vi mer med andra föreningar och med kommunen. Det är bra att våra roller tydliggörs. Upphandlingsbolaget har insett att nu gäller ÖK och att de kan ta

hänsyn till det mervärde som ideella organisationer kan tillföra. (Meyer och Rowan 1977). Johansson (2011) hänvisar till Scott (2001) och Thompson (1967/1971). Trots att den nationella ÖK för en tynande tillvaro, har två organisationer förhoppning om att den lokala ÖK ska bli av betydelse men då uppger de att båda kommunen och ideella organisationer måste engagera sig och det är ideella organisationer som måste vara pådrivande. Om inte det civila samhället och kommunen arbetar vidare med ÖK på lokal nivå då händer inget, då kommer inte ÖK ha någon betydelse.

BD är den enda organisation som uppger sig ha ett samhällsperspektiv. Om en ideell organisation har ett nära samarbete med offentlig verksamhet kan samarbetet övergå i en korporativ relation, vilket är en speciell bekräftelse av offentlig verksamhet. En korporativ relation påverkar båda parter på ett avgörande sätt och det finns risk att ideella organisationers integritet påverkas. Enligt Johansson, Kassman och Scaramuzzino (2011) är det inte vilka organisationer som helst som staten vill ha denna form av samarbete med. Det är organisationer som är villiga att tillsammans med staten, ta ett samhällsansvar. Staten överför en del av sitt inflytande till en organisation som får status och möjlighet att påverka men till ett visst pris. Organisationen förutsätts överta motpartens perspektiv och visa vilja till kompromiss genom att modifiera sina krav. Staten har en hel del att vinna på samarbetet, ökad legitimitet och tillgång till organisationens kunskap och kompetens. Det innebär fördelar för en ideell organisation men också nackdelar. Organisationen ger avkall på något som är av betydelse för organisationen, vilket kan påverka särarten.

En organisations avvikande norm, som accepteras är en faktor som påverkar särarten

IOGT-NTO har en samhällssyn som avviker från rådande norm i samhället men som trots det har acceptans från det civila samhället och från offentlig verksamhet. IOGT-NTOs avvikande norm är att de ser alkohol som ett existentiellt hot, mot individers och samhällets överlevnad. Rådande norm i samhället påverkar IOGT-NTOs särart (Wijkström och Lundström 2002). Markström (2006) hänvisar till Kondra och Hinings (1998) som har intresserat sig för hur likformning av organisationer ser ut inom organisatoriska fält och vilka möjligheter det finns att ha en avvikande norm. De urskiljer tre kategorier som inte har anpassat sig helt och fullt till rådande normer, dogs, equifinalistas och renegades och uppger att legitimitet är beroende på prestation och hur framgångsrik organisationen är. Dogs´ har låg prestation och låg legitimitet, equifinalistas har mellanhög prestation och legitimitet men utgör varken ett hot eller en möjlighet, renegades är högrepresterande, de har rebellstatus och möjlighet att påverka och förändra det organisatoriska fältets normer. Övriga organisationer försöker få renegades att rätta in sig i ledet eller så börjar de efterlikna dem. IOGT-NTO är enligt min bedömning equifinalistas. De har mellanhög prestation och legitimitet med en avvikande norm som har acceptans av omgivningen men deras avvikande norm utgör varken ett hot eller en möjlighet inom ett organisatoriskt fält. Trots offentlig verksamhets och det civila samhällets stöd på individ- och gruppnivå står de sannolikt för isolerade på samhällsnivå.

GF-Sak är en brukarorganisation. De har en samhällssyn som avviker från rådande normer i samhället men som trots det har viss acceptans från offentlig verksamhet, kunder och från det civila samhället. GF-Saks avvikande norm är att arbetsintegrerade sociala företag utgår från ett samhällsekonomiskt inte ett företagsekonomiskt perspektiv och att medlemmarna, ägarna av företaget är kapabla att hjälpa sig själva, de har inte ett hjälpbehov som ska tillgodoses av välfärdsstaten. Rådande normer i samhället påverkar GF-Saks särart (Wijkström och Lundström 2002). Markström (2006) hänvisar till Kondra och Hinings (1998) Min bedömning är att arbetsintegrerade sociala företag är dogs, med låg prestation och låg legitimitet, beroende på att denna form av kooperativ är relativt okända, av kunder i Sverige. Det är främst kunder som kan ge GF-Sak legitimitet enligt Johansson (2011) som hänvisar till Scott (2001) och Thompson (1967/1971).

Deltagande i paraplyorganisationer och nätverk är en faktor som påverkar särarten

RM, SL, BD är med i Famna för att få stöd för sina utförande funktioner, t ex vid upphandlingar. Enligt Johansson (2011) som hänvisar till Ahrne och Brunsson (2005) är paraplyorganisationer en del av sin omgivning. Det skulle vara skälet till varför paraplyorganisationer sällan har några ideologiska problem med att fokusera på det som är av gemensamt intresse för de ingående organisationerna. Johansson (2006) hänvisar till Scott (1992). Enskilda organisationer inom ett organisatoriskt fält kan samarbeta eller konkurrera. Svagare och mindre organisationer tvingas rätta sig efter andra starkare och större och då finns en uppenbar risk att små organisationers påverkas. RM uppger att vissa behov kan tillgodoses av Famna men inte alla. BD var med och grundade Famna bl a för att underlätta samarbete med rikspolitiker och staten. De har haft nytta av Famna, och har inte gett avkall på sin karaktär. En minister som vill ha dialog med det civila samhället måste ha dialog med många aktörer, vilket BD anser är ohållbart. RM och SL uppger att de söker gemenskap för sin röstbärande funktion. Johansson (2006) hänvisar till DiMaggio och Powell (1991)

BD är den enda organisation som uppger att deltagande i en paraplyorganisation inte har påverkat organisationens särart. Johansson (1992) hänvisar till Thompson (1983) som utgår från att alla organisationer har tre funktionella nivåer. Den administrativa, den institutionella och den tekniska nivån. Den administrativa styr den tekniska. Den institutionella har kontakt med omgivningen, vilket berör organisationens legitimitet. Den tekniska nivån är organisationens kärna som utför de uppgifter som är organisationens ändamål, varför organisationen finns till, för vem organisationen finns till och vad som är organisationens uppdrag. Det viktiga är att skydda den tekniska nivån och inte utsätta den för osäkerhet från omgivningen. Detta kan ske om organisationen öppnar den institutionella nivån mot omgivningen och därmed utsätter den för osäkerhet.

IOGT-NTO är med i flera paraplyorganisationer och nätverk, för att skapa kontakter som ger insyn och information. De förväntar sig i vissa fall att andra föreningar ska driva deras frågor. De har en avvikande norm som har acceptans på individ- och gruppnivå, men det är tveksamt om de har det på samhällsnivå. IOGT-NTO är en stor ideell organisation som ingår i en global

rörelse. En stor organisation som IOGT-NTO kan hävda sig, de kan både samarbeta och konkurrera enligt Johansson (2006) som hänvisar till Scott (1992).

FUB är med i en paraplyorganisation för det underlättar samarbete med staten. FUB har sedan länge ett strukturerat samarbete med offentlig verksamhet, som de tycker fungerar bra. FUB har pga LSS en stark ställning. De ingår i HSO- centralt (Meyer och Rowan 1977). Johansson (2006) hänvisar till Scott (1992). Organisationer inom ett organisatoriskt fält kan samarbeta eller konkurrera. Svagare och mindre organisationer tvingas rätta sig efter andra starkare och större och då finns en uppenbar risk att små organisationers påverkas.

GF – Sak uppger att Skoopi har vidgat sin sfär att gälla även arbetsintegrerade sociala företag. Om det finns en rangordning mellan olika former av kooperativ ser de det som ett problem. Johansson (2006) hänvisar till DiMaggio och Powell (1983) och till Scott (1992). Organisationer inom ett organisatoriskt fält kan samarbeta eller konkurrera och en av dessa organisationer kan påta sig rätten att vara företrädare för andra. GF - Sak är ett kooperativ som har avvikande normer, i jämförelse med övriga kooperativ. Det är främst kunder som kan bidra till att ge GF-Sak ökad legitimitet. Johansson (2011) hänvisar till Scott (2001) och Thompson (1967/1971).

SRF och RFHL är brukarorganisationer som har ett vi – för oss perspektiv. Ingen av dem uppger att de ingår i någon paraplyorganisation. De arbetar med andra föreningar inom sina gemensamma problemområden, för att bli starkare. De kan både ge och få stöd för sina speciella frågor. RFHL uppger att man kanske månar för mycket om sitt, rädslan finns att förlora sin identitet. SRF och RFHL tar det säkra för det osäkra, de håller sig till sitt, till sin sfär för att minimera risker för påverkan. Johansson (2006) hänvisar till DiMaggio och Powell (1983) att organisationer som ingår i organisatoriska fält blir mer och mer lika varandra. Organisatorer som ingår i samma sfär och som håller sig till sitt och som hellre samarbetar i nätverk än i paraplyorganisationer och enbart med organisationer som de känner till, gör det för att minimera risk för påverkan (Johansson 1992 hänvisar till Thompson 1983).

SRF är till skillnad mot många andra brukarorganisationer inte med i HSO centralt. SRF sitter med i funktionshinderråd på lokal, regional och nationell nivå SRFs stadgar stipulerar att medlemsmakt endast utövas av brukarna, vilket särskiljer dem från andra brukarorganisationer. Markström (2006) hänvisar till Kondra och Hinings (1998). SRF kan ses som renegades de är högpresterande, de har rebellstatus och möjlighet att påverka och förändra det organisatoriska fältets normer. Övriga organisationer försöker få renegades att rätta in sig i ledet eller så börjar organisationerna efterlikna dem. Johansson (1992) hänvisar till Thompson (1983) som utgår från att alla organisationer har tre funktionella nivåer. Det viktigaste är att skydda den tekniska nivån och inte utsätta den för osäkerhet från omgivningen. Detta kan bara ske om organisationen öppnar den institutionella nivån som har kontakt med omgivningen.

I det empiriska materialet tycker jag mig se att det är lika viktigt för organisationer med ett vi - för oss perspektiv och organisationer med ett vi - för dom perspektiv att skydda sin tekniska nivå, organisationens kärna. För att skydda kärnan öppnar organisationen sin institutionella nivå dvs kontakt med omgivningen och det gör organisationer som har ett vi - för oss och ett vi - för dom perspektiv av olika motiv och olika mycket.

Organisationer både de som har ett vi - för oss eller ett vi - för dom perspektiv uppger att de är med i en paraplyorganisation därför att det bl a underlättar dialog och samarbete med offentlig verksamhet. Organisationer som har ett vi – för dom perspektiv måste i högre grad ha sin institutionella nivå mot omgivningen öppen för att kunna utöva vi - för dom funktionen, eftersom den funktionen förutsätter kontakt med omgivningen. Organisationer som har ett vi - för oss perspektiv behöver inte ha den institutionella nivån öppen mot omgivningen av samma skäl och i samma omfattning för att kunna utöva sin vi – för oss funktion eftersom den är mer inåtriktad. Det kan också vara förklaringen till att organisationer med ett vi - för oss perspektiv föredrar att arbeta i nätverk och att de som har ett vi- för dom perspektiv arbetar både i nätverk och paraplyorganisationer. Deltagande i en paraplyorganisation innebär att i högre grad hålla den institutionella nivån öppen mot omgivningen, än det gör genom att ingå i ett nätverk. Ideella organisationer som SL och RM som har ett vi - för dom perspektiv har både en röstbärande och utförande funktion. Respondenterna ser det som ändamålsenligt att vara med i en paraplyorganisation för att utöva sin utförande funktion. En respondent påpekar att den paraplyorganisation de ingår i inte kan vara språkrör för den röstbärande funktionen och en annan söker, jvill ha ett annat alternativ för att kunna utöva den funktionen. För att utöva den röstbärande funktionen förefaller det vara lika viktigt att skydda den tekniska nivån och öppna den institutionella nivån när det är nödvändigt oberoende om den ideella organisationen har ett vi – för oss eller vi - för dom perspektiv.

6.4 Slutsatser

Efter analys av intervjuer och integrering av teori och empiri har jag dragit ett antal slutsatser som berör 1. Särarter och mervärden. 2. Vilka faktorer som påverkar organisationers särart

Tabell 12. Slutsatser om ideella organisationers särarter och mervärden

SRF	Föreningsdemokrati som helhet och varje del för sig	Upplevd kunskap			Gör det som andra org. inte kan göra eller inte gör
RFHL	Föreningsdemokrati som helhet och varje del för sig	Upplevd kunskap			Gör det som andra org. inte kan göra eller inte gör
FUB	Föreningsdemokrati som helhet och varje del för sig	Upplevd kunskap			Gör det som andra org. inte kan göra eller inte gör
GF-Sak	Föreningsdemokrati som helhet och varje del för sig	Upplevd kunskap	Ideologi med avvikande synsätt som har acceptans		Gör det som andra org. inte kan göra eller inte gör
IOGT-	Föreningsdemokrati		Ideologi med avvik-		Gör det som andra

NTO	som helhet och varje del för sig		ande synsätt som har acceptans		org. inte kan göra eller inte gör
RM	Föreningsdemokrati som helhet och varje del för sig	Röst/dialog i andliga samhällsfrågor	Agape/kärlek till nästan		Gör det som andra org. inte kan göra eller inte gör
SL	Föreningsdemokrati som helhet och varje del för sig	Röst/dialog i andliga samhällsfrågor	Agape/kärlek till nästan	Terapi i ett mångfaldsperspektiv	Gör det som andra org. inte kan göra eller inte gör
BD	Föreningsdemokrati som helhet och varje del för sig	Röst/dialog i andliga samhällsfrågor	Agape/kärlek till nästan	Ideologi med ett samhällsperspektiv	Gör det som andra org. inte kan göra eller inte gör

Mina slutsatser är att föreningsdemokrati som helhet och varje princip som ingår är särarter och mervärden. Dessutom att upplevda kunskap som brukarna införlivar i sina organisationer är en särart och ett mervärde och en röst som för dialog i andliga och existentiella samhällsfrågor är en särart och ett mervärde. Bemötande med agape, kärlek till nästan är en särart och ett mervärde. Organisationer som har en ideologi med avvikande norm som har acceptans av samhället är en särart och ett mervärde. Därutöver är min slutsats att det som organisationer gör som inga andra kan göra eller inte gör är särarter och mervärden.

Tabell 13. Slutsatser om vilka faktorer som påverkar ideella organisationers särart

SRF	Normer/pastoral makt	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras		Bekräftelse från off verksamhet	Samarbete/stöd med off verksamhet och andra org
RFHL	Normer/pastoral makt	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras		Bekräftelse från off verksamhet	Samarbete/stöd med off verksamhet och andra org
FUB	Normer/pastoral makt	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras		Bekräftelse/från off verksamhet	Samarbete/stöd med off verksamhet och andra org
GF-Sak	Normer/pastoral makt/välfärdsystem	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras	Avvik. motiv för företagande som accepteras	Bekräftelse från off verksamhet och från kunder	Samarbete/ÖK/stöd med off verksamhet, med andra org/kunder
IOGT-NTO	Normer/pastoral makt/alkoholkultur	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras	Avvikande syn på alkohol som accepteras	Bekräftelse från off verksamhet och det civila samhället	Samarbete/ÖK/ek stöd med off verksamhet och med andra org/kunder
RM	Normer/pastoral makt	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras		Bekräftelse från off verksamhet och från kunder	Samarbete/ÖK/stöd med off verksamhet. med andra org/kunder
SL	Normer/pastoral makt	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras		Bekräftelse från off verksamhet och från kunder	Samarbete/ÖK med off verksamhet, med andra org/kunder
BD	Normer/pastoral makt	Föreningsdemokrati, avvik. norm som accepteras		Bekräftelse/ från off verksamhet och från kunder	Samarbete/ÖK med off verksamhet, med

					andra org/kunder
--	--	--	--	--	------------------

Mina slutsatser är att samhällets normer t ex pastoralmakt, alkoholkultur, företagskultur är faktorer som påverkar särarten och att organisationer som har en ideologi med avvikande normer som är accepterade i samhället är faktorer som påverkar särarten. Föreningsdemokrati är en avvikande norm, som accepteras av samhället är en faktor som påverkar särarten och bekräftelse från offentlig verksamhet, från kunder och från det civila samhället är faktorer som påverkar särarten. Samarbete med offentlig verksamhet t ex inom ramen för ÖK, med andra organisationer och med kunder och ekonomiskt stöd från offentlig verksamhet eller från andra finansiärer är faktorer som påverkar särarten.

7 Diskussion, uppsatsens bidrag till nya perspektiv

I detta kapitel visar jag att de slutsatser som jag har dragit, har lett till att syftet har uppnåtts. Om offentlig verksamhet och ideella organisationer samarbete sker i enlighet med ÖKs intentioner och ideella organisationers integritet respekteras, att offentligt ekonomiskt stöd ska vara utan villkor, kommer ÖK inte ha någon negativ effekt på särarten och mervärdet. Därutöver uppmärksammar jag fler faktorer som kan påverka särarten och mervärdet t ex beroendet av kunder på en marknad samt krav på effektivitet i beslutsprocessen vilket kommer inifrån den egna organisationen.

7.1 Om slutsatserna har bidragit till att syftet har uppnåtts.

Uppsatsens syfte var att undersöka om ÖK har underlättat eller försvårat för ideella organisationer att skapa och återskapa sin särart och om ÖK därmed har stärkt eller försvagat för ideella organisationer att bidra med ett mervärde till samhällsbygget. ÖK reglerar samarbetet mellan offentlig verksamhet och ideella organisationer, men det är inte samarbetet i sig utan hur samarbetet sker som enligt mina slutsatser är avgörande för om ÖK underlättar eller försvårar för en ideell organisation att skapa och återskapa sin särart och sitt mervärde.

Vad som är ideella organisationers särarter och mervärden kommer inte som någon stor överraskning. Det är nästan som kejsarens nya kläder. Något som är uppenbart. Många människor som har kunskap om ideella organisationer kommer nog fram till samma slutsats, efter litet funderande. Organisationer inom offentlig verksamhet och privata företag styrs av ett antal samhälleliga normer. Ideella organisationer styrs inte av samma normer de styrs av föreningsdemokrati, som har avvikande normer, som har acceptans, vilket är unikt, det är en särart och tillför ett mervärde. Brukarorganisationer införlivar sin upplevda kunskap, i organisationen, alla medlemmar är brukare, deras erfarenheter blir till kunskap, vilket ingen annan kan göra. Denna kunskap är unik, den är en särart och tillför ett mervärde till samhället. Välgörenhetsorganisationer har en hjälpande funktion, baserad på andliga, religiösa, existentiella och/eller solidariska skäl, att tillgodose nödvändiga, ibland livsavgörande behov är det grundläggande motivet till varför organisationerna finns. Vad hjälpen består av och hur hjälpen förmedlas varierar, men att tillgodose nödvändiga behov är en särart och tillför ett mervärde till samhället. Ideella organisationer gör också sådant som offentlig verksamhet inte kan göra eller inte gör, vilket är särarter och mervärden.

Offentlig verksamhet och ideella organisationer måste vara mycket uppmärksamma på de faktorer som kan ha en negativ påverkan på ideella organisationers särarter och mervärden. Om det inte sker kommer ideella organisationer inte tillför samhället det unika värde de skapar. Om ideella organisationer ska fortsätta tillföra ett mervärde är beroende på hur offentlig verksamhet bekräftar ideella organisationer och deras verksamhet, hur samarbetet sker och att ekonomiskt stöd beviljas utan villkor. Johansson (1992) hänvisar till Thompson (1983) som hävdar att alla organisationer har tre funktionella nivåer. Den tekniska nivån är organisationens kärna som utför de uppgifter som är organisationens ändamål, varför organisationen

finns till, för vem organisationen finns till och för att veta det måste organisationen veta vem dom är och vad som är organisationens uppdrag. Det viktiga är att skydda den tekniska nivån och inte utsätta den för osäkerhet från omgivningen. Detta kan ske om organisationen öppnar och den institutionella nivån mot omgivningen och därmed utsätter den för osäkerhet. Ett antal faktorer kan påverka ideella organisationers särarter och mervärden.

Normer, pastoralmakt, välfärdsystem, alkoholkultur, vem som bestämmer i en organisation, ekonomiska motiv för företagande, motiv till arbete och avvikelser från dessa normer som har acceptans av samhället

Pastoralmakt har en negativ inverkan på ideellt arbete och minskar tilltron till medlemmars egen förmåga i synnerhet för brukarorganisationer som har ett vi - för oss perspektiv där upplevd kunskap är organisationens mest värdefulla resurs. Pastoralmakt har också en negativ inverkan på välgörenhetsorganisationer eller solidaritetsorganisationer som arbetar utifrån empowermentorienterat företrädarskap.

GF- Sak uppger att i Sverige finns hinder för att deras särart ska kunna tillföra ett mervärde till samhället. Välfärdsystemet i sig är hindret, tanken att allt ska kunna lösas inom välfärdsystemet. Arbetsintegrerade sociala företag finns inte av företagsekonomiska skäl utan av samhällsekonomiska, vilket är ett avvikande synsätt för företagande. Det är också förklaringen till offentlig verksamhets oförmåga att se till den totala samhällsvinsten. Pastoralmakt omöjliggör för offentlig verksamhet att se att arbetsintegrerade sociala företag som har ett vi - för oss perspektiv, har medlemmar som ska och kan hjälpa sig själva.

Föreningsdemokrati i vilket ingår medlemsmakt, ingen vinstutdelning till utomstående ägare, ideellt arbete är avvikande normer i samhället som har stor acceptans.

IOGT-NTOs syn på alkohol som ett hinder för samhällsutveckling är ett avvikande synsätt men som har acceptans från både offentlig verksamhet och från det civila samhället. IOGT-NTOs avvikande synsätt möter alkoholindustrins påverkan även inom idrottsområdet. Tidigare förekom inte alkoholförsäljning på sportarenor. Inom vissa sporter är det fortfarande inte brukligt. Bl a genom försäljning på arenorna är andelen alkoholpåverkade supporters sannolikt en orsak av flera till ökad huliganism. Men försäljning av alkohol är av ekonomisk betydelse för klubbarna och i vissa sporter är det kulturellt och historiskt betingat. Många f.d. fotbollsentusiaster uppger att klimatet på åskådarläkarna är så otryggt och språket så vulgärt att de slutat gå på matcher. Jag har inte intervjuat någon från idrottsrörelsen men det är värt att reflektera över hur idrottsrörelsens särart och mervärde påverkas av att åhörare, supporters, medlemmar, vilket utgör en del av omgivningen väljer att inte gå och se en match för att de upplever det för negativt. Andelen helnyktra i samhället utgör ingen indikation på allmän acceptans från samhället för IOGT-NTO s avvikande synsätt men det faktum att tillräckligt många människor i Sverige anser att systembolaget har en återhållsam faktor, gör det.

Bekräftelse, bristande bekräftelse från offentlig verksamhet

SRF, RFHL och FUB är brukarorganisationer som har ett vi - för oss perspektiv. De uppger att bekräftelse från offentlig verksamhet, att bli hörd och bemött med respekt för sin ideologi, identitet och funktion är faktorer som påverkar särarten. RFHL uppger att de inte alltid möts med respekt, utan kan bli tillplattade och inte tagna på allvar.

SRF och FUB har sedan länge ett strukturerat samarbete med offentlig verksamhet bl a genom att de medverkar i Göteborgs Stads råd för funktionshinderfrågor. Gemensamma rådsorgan mellan politiker och ideella organisationer för handikappfrågor har funnits sedan 1965. Inom offentlig verksamhet på lokal nivå finns också Göteborgs Stads pensionärsråd och Göteborgs Stads HBTQ råd, som startade 2013. RFHL medverkar i olika nätverk bl a Brukarrådet och Missbruksnätverket som består av föreningar som har ekonomiskt stöd från sociala resursförvaltningen i Göteborg. Men RFHL till skillnad mot SRF och FUB, medverkar inte i något kommunalt råd. Det faktum att Göteborgs kommun inrättat råd möjliggör ett samarbete på systemnivå, över individ och gruppnivå, vilket ger en starkare bekräftelse än att medverka i ett nätverk som utgår från individ- och gruppnivå. På vilket sätt och i vilken grad bekräftelsen från offentlig verksamhet sker styrs av pastoralmakt. Professionella, experter och anställda inom välfärdsstaten utövar pastoralmakt utifrån 3 principer.

1. Experten ska hjälpa
2. Hjälpbehovet ska vara legitimt och den hjälpbehövande ska vara förtjänt av hjälpen
3. Experten ser lösningen på problemet, baserat på lag och på det som experterna anser vara rätt.

Hjälpbehovet ska vara legitimt och den behövande ska vara förtjänt av hjälpen. Människor som föds med en intellektuell funktionsnedsättning eller med en synskada eller som får en intellektuell funktionsnedsättning eller en synskada efter en sjukdom eller en olycka kan inte lastas för detta. De är utan skuld. De är förtjänta av hjälpen. Men människor som är beroende av läkemedel, alkohol eller narkotika har sig själv att skylla och därför är hjälpbehovet inte helt legitimt och människor med ett beroende har inte på samma sätt gjort sig förtjänt av hjälpen. Det kan vara ett skäl till varför offentlig verksamhet inte har inrättat råd för beroendefrågor utan de ideella organisationer som arbetar med beroendefrågor medverkar i nätverk som har lägre status och som inte har samma strukturella påverkan och som inte ger samma grad av bekräftelse som ett inrättat råd.

Samarbete med offentlig verksamhet, ideella organisationer, paraplyorganisationer och nätverk och offentligt ekonomiskt stöd, övrigt ekonomiskt stöd och betalning från kunder

Ideella organisationer bedriver olika former av föreningsverksamhet varav flera driver sociala företag. SLs mottagningsverksamhet, som erbjuder samtalsbehandling och har anställd personal med föreskriven kompetens är ett exempel. De uppger att de som så många andra har svårt att komma ut med sitt budskap, den utförande rollen tar över den röstbärande och att mottagningsverksamheten kräver mycket tid och resurser. Både i det empiriska materialet och i tidi-

gare forskning betonas att ideella organisationer måste vara oberoende men oberoendet har alltid varit i förhållande till offentlig verksamhet, dvs att samarbete med offentlig verksamhet skulle kunna påverka ideella organisationers integritet och oberoende. Men jag har inte läst i tidigare forskning och ingen av de intervjuade har sagt att det också skulle kunna föreligga en risk om en ideell organisations är ekonomiskt beroende av kunder, av att sälja en produkt på en marknad. Ideella organisationer samarbetar inte bara med offentlig verksamhet utan även med privata företag. Kravet på integritet och oberoende gäller inte bara i samarbete med offentlig verksamhet utan också med privata företag och i relation till kunder.

GF- Sak gjorde mig uppmärksam på att samarbete med offentlig verksamhet och ekonomiskt stöd från offentlig verksamhet kan vara två helt skilda saker. Att få ekonomiskt stöd av offentlig verksamhet behöver inte innebära ett samarbete med offentlig verksamhet och att samarbete med offentlig verksamhet behöver inte innebära att organisationen får ett ekonomiskt stöd. I EU- projekt kan ideella organisationer samarbetar med en offentlig verksamhet men få ekonomiska stödet från en annan. Jag tror att det är väldigt viktigt för ideella organisationer att hålla isär samarbete och finansiering. Offentlig verksamhet är viktig som finansiär men en ideell organisation måste samtidigt vara oberoende. Mycket är beroende på hur stödet är utformat, om det är villkorat eller ej, om det följer ett reglemente. GF-Sak och IOGT-NTO har synpunkter på fördelning av offentlig verksamhets kollektiva nyttigheter. Avgörande är hur regelsystemet är utformat och av vem. Även privata företag, stiftelser och fonder är finansiärer för ideella organisationers verksamhet. De har på samma sätt som offentlig verksamhet mer eller mindre villkorat stöd, vilket påverkar ideella organisationers integritet och oberoende och påverkar därmed indirekt särarter och mervärden.

7.2 Nya perspektiv på problemet

Johnssons (2005) studie visar att det finns en tendens att verksamhetsbidrag ökar och organisationsbidrag minskar, vilket innebär en ökad styrning från staten. Även på lokal nivå pekar resultatet mot ökad styrning och att det är ersättning från kommuner för sålda tjänster till ideella organisationer som ökar allra mest. 2005 påbörjade Folkrorelseutredningen sitt arbete. 2007 fick de ett tilläggsdirektiv att utreda effekterna av villkorade statsbidrag, för att bedöma förutsättningarna att öka statsbidrag som var villkorslösa (<http://regeringen.se/civilsamhallet>).

Nämnden för statligt stöd till trossamfund utbetalade 2013 ca 75 miljoner i statsbidrag varav ca 50 miljoner var organisationsstöd. Svenska kyrkan får därutöver ett specialkonstruerat bidrag på ca 115 miljoner för sin verksamhet, vilket torde innebära att lika stor andel, ca 75 miljoner var organisationsstöd (<http://sst.a.se>). Partibidragsnämnden har för förra perioden fördelat 170 miljoner i statsbidrag till politiska partier (<http://riksdagen.se>). Om hela summan var organisationsstöd framkommer ej. Folkbildningsrådet beviljade för 2014 ca 1,7 miljarder till studieförbunden och 1,6 miljarder till folkhögskolorna. Statsbidraget beviljas utifrån fastställda kriterier, vilka redovisas. Om staten anser att det finns skäl att öka andelen villkorslösa statsbidrag, borde det vara av intresse för det civila samhället att ställa frågan om det inte är lika angeläget att göra det även på regional och lokal nivå. Ekonomiskt stöd till trossam-

fund utgår i hög grad som organisationsstöd. Om det bedöms vara ändamålsenligt för ideella organisationer som är trossamfund borde organisationsstöd också kunna vara den bidragsform som är lämplig även för andra ideella organisationer.

Hur ideella organisationers verksamhet som tillför ett mervärde, som är till samhällsnytta ska finansieras är en viktig och angelägen fråga. Gavlin, Kassman och Engel (2010) har gjort en kartläggning om ideella organisationers särart och mervärde, i vilken de poängterar att utvärdering av ideella organisationers verksamhet bör ske på ett anpassat sätt, om det sker på ett annat sätt, kan det påverka ideella organisationers särart negativt. Deras slutsats är värd att beakta och fundera över om det även skulle kunna gälla för utformning av ekonomiskt stöd till ideella organisationer. Systemet med upphandlingar är inte anpassat till ideella organisationer. Ambitionerna att systemet ska anpassas till ideella organisationer riskerar kanske också få negativ effekt på särarten som Gavlin, Kassman och Engel (2010) påpekar avseende utvärdering. Negativa konsekvenser för ideella organisationers särart vilket kan påverka mervärdet dvs samhällsnyttan.

Min slutsats är att det inte är samarbetet i sig som påverkar ideella organisationer utan hur samarbetet sker, om det påverkar organisationens själ, organisationens kärna, den tekniska nivån. Det gäller inte bara i förhållande till offentlig verksamhet utan i lika hög grad i förhållande till andra organisationer inom det civila samhället och privata företag samt paraplyorganisationer och nätverk. Hultén och Wijkström (2006) och Johansson (2005) anser att det finns en påtalig risk för att ideella organisationers integritet och oberoende påverkas av samarbete med offentlig verksamhet och att det i sin tur påverkar särarten, men paradoxen är, för att mervärdet ska komma samhället till del, är det samtidigt angeläget för ideella organisationer att samarbeta med offentlig verksamhet.

Kärnvärden och organisationens grundläggande uppdrag (som aldrig bör förändras) hålls åtskilda från vardagsrutiner, kulturella normer och affärsstrategier, (som alltid anpassas till en föränderlig omvärld). Att förbli trogen sina kärnvärden och fokusera på sitt /.../ koncept innebär, framför allt, att vara glasklar inte bara på det man ska göra utan minst lika mycket på vad man inte ska göra” (Collins 2005.)

Hot mot ideella organisationers integritet och oberoende kommer inte bara utifrån från omgivningen utan också inifrån den egna organisationen. Vilket dock ingen respondent har berört. Jonsson (2006) hänvisar till Michels (1983) som visar att det finns tydliga tendenser att medlemmars demokratiska rättigheter inom ideella organisationer försvagas, eftersom det bromsar effektiviteten i beslutsprocessen. Johansson (2005) hänvisar till Papakostas (2004) som har undersökt hur medlemmarnas funktion har förändrats. Han har funnit att många ideella organisationer inte längre behöver sina medlemmar, deras medlemsavgifter, det frivilliga arbete som medlemmarna utför. Papakostas tycker sig kunna se att vissa föreningar, med icke aktiva medlemmar och där anställda och ledning har mycket makt, har en större tendens att vilja bli eller efterlikna offentlig verksamhet. Avgörande är om den idéburna organisationen har an-

ställda med samma profession som kommunen. Just professionalisering har en stark likriktad drivkraft enligt Johansson (2005) som hänvisar till DiMaggio och Powell (1991), vilket påverkar organisationens särart och självständighet. En slutsats som Johansson (2005) drar är att en organisation med en ideologi som är förankrad hos medlemmarna och där mycket av makten ligger hos medlemmarna och i styrelsen har bättre förutsättningar att behålla sin särart och självständighet.

Hultén och Wijkström (2006) påpekar att det inte alltid går att hänföra mervärdet till en enskild organisation utan till flera som verkar inom samma sfär och mervärdet ligger därför på metanivå. Den bekräftelse som FUB får från offentlig verksamhet för sin upplevda kunskap stärker organisationernas legitimitet, vilket bidrar till att synen på den ideella organisationen och deras medlemmar och målgrupper påverkas vilket medför att legitimiteten till organisationerna inklusive dess medlemmar och målgrupper ökar (Meyer och Rowan (1977). Bekräftelse, ökad legitimitet får FUB bl a genom att ingå i råd på strukturell nivå med offentlig verksamhet och genom lagstiftning. FUB får också bekräftelse från det civila samhället och privata företag. Ållateatern och ICAs reklamkampanj påverkar synen på människor med intellektuella funktionsnedsättningar, vilket ökar FUBs legitimitet, vilket påverkar diskriminering av målgruppen. Medlemmarnas upplevelse av att de är och behandlas som andra, leder till empowerment, stärkt självkänsla och till att fler människor och grupper vågar och vill gör sin röst hörd i den offentliga debatten och vara med och påverka Askheim (2007) hänvisar till Mathiesen (1992) vilket bidrar till ökad demokrati i samhälle.

Ett annat exempel är HBTQ- rörelsen, som offentlig verksamhet ger bekräftelse till bl a genom att Göteborgs Stad inrättat ett råd och stödjer vissa aktiviteter t ex en festival och flaggar med rörelsens symbolfärger. Men som jag har påpekat tidigare får inte alla ideella organisationer samma bekräftelse, urvalet är selektivt och enligt min uppfattning beroende på pastoralmaktens principer, att den hjälpbehövande ska ha gjort sig förtjänt av hjälpen. Att vara beroende av alkohol, läkemedel eller narkotika är självförvållat och då råder tveksamhet om dessa människor gjort sig förtjänt av hjälp.

Att vara aktiv i en förening, vilken som helst både de som har ett vi - för oss eller ett vi - för dom perspektiv, innebär att få en massa nyttiga och användbara erfarenheter. Erfarenheter som underlättar för medlemmarna att vara aktiv i samhället, vilket bidrar till ökad demokrati och som ökar landets sociala kapital. IOGT-NTOs respondent gav mig, förklaringen till varför många medlemmar är passiva i en förening. Det beror på att många människor är med i flera föreningar men att de ofta är aktiva bara i en. En förklaring som jag tycker är trovärdig och som kan vara till nytta för ideella organisationer. Ett passivt medlemskap skapar enligt hennes uppfattning inget mervärde till samhället. Det är det ideella arbetet som är länken mellan den ideella organisationen och det civila samhället.

Jag är medlem i många organisationer men jag är inte aktiv i alla. Jag är med i RSFU men min själ ligger inte där, den ligger hos IOGT- NTO. Alla har nog sin favoritförening – en baby för dem som är aktiva inom flera föreningar. IOGT-NTO

Många ideella organisationer uttrycker oro för att många medlemmar är passiva, de är inte med och bestämmer vilket upplevs som ett föreningsdemokratiskt problem. Men det kanske det inte är. Många människor är medlemmar i 4 – 5 ideella organisationer enligt Wijkström och Lundström (2002) men de är kanske bara aktiva i en, där deras själ ligger. Ideella organisationer lägger stora resurser för att engagera sina medlemmar, Om organisationerna istället utgår från att deras medlemmar är med i 5 organisationer och har sin själ i en av dem och det är där personen är aktiv, skulle det förändra synen på passivt medlemskap. Om en ideell organisation har 100 medlemmar kan det betyda att 75 av dem har sin själ i en annan organisation som gör ett gott arbete och tillför något annat av vikt till samhället. De är de resterande 25 som deltar på medlemsmöten som driver organisationen. De övriga 75 är engagerade i andra organisationer och de upplever det kanske inte odemokratiskt att det är 25 medlemmar som bestämmer, eftersom de vet att om de vill, så kan de vara med och utöva sina föreningsdemokratiska rättigheter, men de väljer att avstå (Strömberg 2004).

För ungefär 10 år sedan arrangerade ett nätverk, i vilken den förening jag då var aktiv i ingick, ett seminarium om Mänskliga Rättigheter och Krigets lagar. För att läsa in mig lånade jag på biblioteket en populärvetenskaplig bok, där en forskare hade sammanställt ett antal insatser inom MR-området runt om i världen. Tyvärr kommer jag inte ihåg varken bokens titel eller namnet på den som hade gjort sammanställningen, men jag minns att forskarens slutsats var att ideella föreningar såsom Röda Korset, Amnesty och Human Rights Watch m.fl var av större betydelse för människors mänskliga rättigheter än FN, EU och AU

Jag är mycket intresserad av sport, och har följt friidrott i över 30 år. Min personliga övertygelse är att i idrotter, där enskilda individer, män som kvinnor, tävlar mot varandra, har haft stor betydelse för att motverka rasism och främlingsfientlighet och att sport, med vissa undantag generellt är och har varit av stor betydelse för ökad jämställdhet.

Referenslista

- Askheim, O P. (2007) "Empowerment – olika infallsvinklar". I Ole Petter Askheim & Bengt Starrin (red.): *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Bergström, G. & Boréus K. (2005) "Idé - och ideologianalys". I Göran Bergström och Kristina Boréus (red.): *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Cesam: <http://www.cesam.se/130128>
- Civos - Civilsamhällets organisationer i samverkan: <http://www.civos.se/130311>
- Collins, J. (2005) *Good to great, när vinst inte är målet*. Stockholm: Bookhouse Editions.
- Czarniawsk, B. (2005) *En teori om organisering*. Lund: Studentlitteratur
- Dalen, M. (2007) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Erikshjälpen: <http://www.erikshjalpen.se/130202>
- Famna - Riksorganisationen för vård och social omsorg: <http://www.famna.org/130309>
- Forum - Forum för frivilligt socialt arbete: <http://www.socialforum.se/130207>
- Freire, P. (1972) *Pedagogik för förtryckta*. Stockholm: Gummessons
- FRII - Frivilligorganisationernas insamlingsråd: <http://www.frii.se/130313>
- Frälsningsarmén: <http://fralsningsarmen.se/130220>
- Gavelin, K. (2010) *Uppföljningen av överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola
- Gavelin, K. (2011) *Samverkan och påverkan. En studie av överenskommelsen mellan två kommuner och idéburna organisationer*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola
- Gavelin, K. Kassman, A. & Engel, C. (2010) *Om idéburna organisationers särart & mervärde*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola
- Göteborgs FöreningsCenter: <http://www.gfc.se/130322>
- Göteborg stads föreningsregister. <http://www.goteborg.se/130201>
- Hedin, U-C., Herlitz, U. & Kuosmanen J. (2006) *Exitprocesser och empowerment. En studie av sociala arbetskooperativet i Vägen ut - projektet*. Kriminalvårdens forskningskommitté. Rapport 19.
- Hugemark, A & Roman C. (2012) *Kamper i handikapprörelsen. Resurser, erkännande och representation*. Umeå: Boréa
- Hultén, P. & Wijkstöm, F. (2006) *Särart och mervärde i den ideella sektorn. En studie av ledares syn på idéburna organisationernas betydelse*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Ideell arena: <http://www.idellarena.se/130218>
- IOGT-NTO: <http://www.iogt-nto.se/130217>
- Ineland, J.(2006) "Konst, funktionshinder och frågan om legitimitet. I Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.): *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlade organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Lunden, B. (2006) *Ideella föreningar, skatt, ekonomi, juridik*. Näsviken: Björn Lundén Information AB.
- Jonsson, C. (1995) *Ledning i folkrörelseorganisationer – den interaktiva ledningslogiken*. Lund: Lund University Press.
- Jonsson, G.(2006) "Hur demokratisk är egentligen föreningslivet"? I Lars Svedberg & Lars Trädgård (red.): *Det civila samhället som forskningsfält. Nya avhandlingar i ett nytt sekel*. Stockholm: 08 Tryck AB
- Johansson, H. Kassman, A. & Scaramuzzino, R. (2011) *Statens och det civila samhällets organisationer i ett föränderligt välfärdssamhälle*. Stockholm: Ersta Sköndals högskola
- Johansson, M. (2011). *I dialogens namn- idén om en överenskommelse mellan regeringen och ideella organisationer*. Växjö: Linnéuniversitetet
- Johansson, R. (1992) *Vid byråkratins gränser. Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Johansson, R. (2002). *Nyinstitutionalism inom organisationsanalys*. Lund: Studentlitteratur

- Johansson, R. (2006) "Nyinstitutionell organisationsteori". I Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.): *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlade organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, S. (2005) *Ideella mål med offentliga medel*. Stockholm: Sober förlag
- Johansson, S. (2001) *Självständiga rörelser eller kommunala underleverantörer?* Göteborg: Göteborgs universitet CEFOS.
- Kvale, S. (2006) "Dominance Through Interviews and Dialogues" i *Qualitative Inquiry vol 12(3)*, London: Sage Publications ss 480 – 500.
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Leopold, C. (2006) *Professionell ideell. Om att verka med ideell logik*. Stockholm: Sober förlag.
- Markström, U. (2006) "Professionalisering av de ideella". I Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.): *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlade organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Meyer, J W. & Rowan, B. (1977) Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*, 83, ss 340 – 363.
- Myrorna: <http://www.myrorna.se/130220>
- Nordfeldt, M. (2012) *Förväntningar och spridning*. En sammanfattande studie av den nationella överenskommelsens tre första år. Stockholm: Ersta Sköndal Högskola
- Olsson, L-E. (1999) *Från idé till handling*. Stockholm: Almqvist & Wiksell international
- Panican, A. & Ulmestig, R. (2011) Frälsningen, lagen och sanningen i ett kommunalt aktiveringsprojekt. *Socionomens forskningssupplement* 30:44 - 55.
- Putnam, R. (1996) *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS Förlag
- Riksidrottsförbundet: <http://www.rf.se/130302>
- Rothstein, B. (2003) *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag.
- Rädda barnen: <http://www.rb.se/130324>
- Röda Korset i Sverige: <http://www.redcross.se/130315>
- Rönning, R. (2007) "Brukarmedverkan och empowerment – gammalt vin i nya flaskor". I Ole Petter Askheim & Bengt Starrin (red.): *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB. Statistiska Centralbyrån: <http://scb.se/130123>
- Stiftelsen Göteborgs kyrkliga stadsmission: <http://www.stadsmissionen.org/130218>
- Strömberg, K. (2006) "Folk- och arbetarrörelsens kollektiva legitimitet. En reflektion över ett tomrum". I Lars Svedberg & Lars Trädgård (red.): *Det civila samhället som forskningsfält. Nya avhandlingar i ett nytt sekel*. Stockholm: 08 Tryck AB
- Svenska kyrkan: <http://www.svenskakyrkan.se/130401>
- Wijkström, F. & Lundström, T. (2002) *Den ideella sektorn. Organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober förlag
- Åbo Akademi: <http://www.vasa.abo.fi/140303>
- Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och landsting (2008)
- Överenskommelse om samverkan mellan Göteborgs stad och sektorn social ekonomi (2012)h

Förkortningar

BD; Bräcke diakoni

Cesam; Paraplyorganisation som arbetar med samhällsarbete

Civos; Civilsamhällets organisationer i samverkan

Compact; Englands ÖK

Compact Voice; Samrådsorgan mellan ideella organisationer och Englands regering

Famna; Riksorganisationen för vård och social omsorg,

Forum; Forum för frivilligt socialt arbete

FRII; Frivilligorganisationernas insamlingsråd

FUB; För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning

GFC; Göteborg FöreningsCenter

GF-Sak; Göteborgs Förenade Sociala Arbetskooperativ

HSO; Handikappförbunden

Ideell arena

IOGT-NTO

NCVO; National Council for Voluntary Organisations. Ideella organisationers part i Compact

RF; Riksidrottsförbundets

RFHL; Rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling

RM; Göteborgs räddningsmission

SKL; Sveriges kommuner och landsting

SL S:t Lukas

SRF; Synskadades riksförbund

Bilagor

Bilaga 1, inbjudna ideella organisationer

Organisationer har ett - vi för oss eller ett - vi för dom perspektiv, en röstbärande funktion och/eller en utförande funktion. Föreningar som inte har skrivit under den nationella ÖK och inte den lokala i Göteborg.

1. Synskadades RF
2. KRIS – Kriminella revansch i samhället

Föreningar har skrivit under den nationella ÖK men inte den lokala i Göteborg.

3. RFHL- Rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling
4. ROKS - Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer ingår i FORUM
5. S:t Lukas ingår i Famna
6. Frälsningsarmen trossamfund ingår i Sveriges Kristna Råd

Föreningar som har skrivit under den lokala ÖK i Göteborg men inte den nationella

7. FUB – för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning ingår i HSO
8. DHR – För ett samhälle utan rörelsehinder
9. Göteborgs Förenade Sociala Arbetskooperativ - GF Sak
10. Göteborgs räddningsmission

Föreningar som har skrivit under den nationella och den lokala ÖK i Göteborg

11. Bräcke diakoni ingår i Famna
12. IOGT-NTO ingår i FORUM

Bilaga 2, introduktionsbrev

Jag heter Ulla-Britt Swensson och skriver en uppsats inom masterprogrammet i socialt arbete. Den ska vara klar i slutet på maj. Den empiriska delen ska utgöras av intervjuer med företrädare för idéburna organisationer. Sedan 1995 är jag medlem i och anställd av föreningen Emmaus Björkå. Min förhoppning är att du eller om du anser att någon annan inom organisationen är bättre lämpad, vill avsätta tid för en intervju. Uppsatsens syfte är att undersöka om Överenskommelsen inom det sociala området, mellan regeringen, SKL - Sveriges kommuner och landsting samt idéburna organisationer har underlättat eller försvårat för idéburna organisationer att skapa och återskapa sin särart och om Överenskommelsen har stärkt eller försvagat för idéburna organisationer att bidra med det mervärde som de tillför samhället.

Jag vill komma i kontakt med medlemmar eller anställda i idéburna organisationer inom det sociala området, som känner till Överenskommelsen och dialogprocessen och som är vana att prata om begreppen särart och mervärde, dvs tanken att idéburna organisationer är speciella och att de tillför något till samhället som privata företag eller offentlig verksamhet inte kan tillföra. Det är för mig lika viktigt att samtala med någon från organisationer som har en röstbärande funktion och/eller en utförande.

På nätet framgår vilka organisationer som har skrivit under den nationella Överenskommelsen respektive Göteborgs lokala. Jag skulle vilja prata med organisationer som har skrivit

under både den nationella Överenskommelsen och Göteborgs lokala och med organisationer som inte har skrivit under någon av dem samt med organisationer som antingen har skrivit under den nationella Överenskommelse eller Göteborgs lokala. De 12 organisationer jag vill intervjua uppfyller dessa förutsättningar.

I höstas läste jag bl a om den nationella överenskommelsen och dialogprocessen samt vad forskare skriver om särart och mervärde. Ju mer jag läste, desto mer började jag fundera på idéburna organisationers särart och vad som påverkar särarten. Jag undrar om det är organisationerna själva som handlar och agerar på ett sådant sätt att det finns risk att särarten påverkas, vilket får konsekvenser för mervärdet, dvs för idéburna organisationers funktion i samhälls- bygget. Medlemmar inom Idéburna organisationer använder kanske inte dessa begrepp, även fast de flesta mycket väl kan definiera den egna organisationens särart. Förhoppningsvis bör flertalet intervjuer vara möjliga att göra vid ett personligt möte. Om det inte går får intervjun göras per telefon. Intervjun spelas in. Intervjuguiden består av 12 frågor. I dessa ingår även frågor om idéburna organisationers relation till paraplyorganisationer. Intervjun tar ca 1 – 1,5 timme. Jag vänder mig till organisationer i Göteborg, eftersom jag är intresserad av att höra hur organisationer på lokal nivå diskuterar frågan om särart och mervärde och vad de anser om den nationella och/eller lokala Överenskommelsen och dialogprocessen.

Om du anser att dessa frågor är lika angelägna att diskutera som jag, utgår jag från att vi kommer hitta tid för en intervju. Stort TACK på förhand. Lättast för dig är, om du svarar på mitt mail med namn och telefonnummer, till den som jag får intervjua, så ringer jag upp. Jag bilägger en lista på de organisationer jag har skickat mail till samt info om forskningens viktigaste etiska principer.

Etiska principer

1. Öppenhetskravet; Forskaren måste få samtycke från dem undersökningen gäller och får inte dölja något vare sig under eller efter undersökningen. Undersökningensresultaten ska översändas till de som medverkat.
2. Självbestämmandekravet; De som ingår i undersökningen bestämmer själva om de vill medverka, under vilka former de vill medverka och om de inte längre vill medverka. Samtycke att medverka i en intervju ska ges skriftligen.
3. Konfidentialitetskravet; De medverkande ska försäkras största möjliga anonymitet. Personuppgifter får inte röjas och ska bevaras på ett säkert ställe.
4. Autonomikravet; Det som sägs i intervjun får bara användas i detta forsknings

Bilaga 3, frågeguide

Särart

1. Anser du att din organisation har något speciellt, något som utgör dess särart?
2. Om det är så, vilka faktorer anser du påverkar din organisations särart

Mervärde

3. Kan du berätta vad du tror menas med mervärde?
4. Om du kan det, anser du att din organisation eller generellt idéburna organisationer tillför ett mervärde till samhällsbygget?

5. Vilka faktorer anser du påverkar din organisation eller generellt idéburna organisationers mervärde?

Överenskommelsen och dialogprocessen

6. Var du delaktig i dialogprocessen?
7. Om inte, hur har du fått information om ÖK och dialogprocessen?
8. Anser du att dialogprocessen påverkade din organisations särart?
9. Anser du att ÖK har påverkat och kommer påverka din organisations särart?

Paraplyorganisation

10. Av vilka skäl har din organisation valt att ingå i alt inte ingå i en paraplyorganisation?
11. Anser du att den paraplyorganisation som din organisation ingår i har förutsättningar att påverka det som utgör din organisations särart?